

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ**

**ΤΜΗΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ**



ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ: ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ 2007-2009
ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΥΠΟ ΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΘΗΚΕ ΚΑΙ
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΟΔΟ ΑΠΟ ΑΥΤΗ.**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΛΥΓΓΙΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ: ΒΑΡΝΑΒΑΣ ΒΑΡΝΑΒΑ

ΚΑΛΑΜΑΤΑ, ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2009

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΕΛ
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ	7
1.1 ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ ΜΕ ΤΙΣ ΧΕΙΡΟΤΕΡΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	10
1.2 ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΥΨΗΛΟΒΑΘΜΩΝ ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΕΝ' ΟΨΕΙ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	12
1.3 Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΥΦΕΣΗ ΤΟΥ 2008	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΜΕΓΑΛΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΧΤΥΠΗΜΕΝΟΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ	15
2.1 Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΝΑΥΤΙΛΙΑ ΣΤΗ ΔΙΝΗ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	15
2.2 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ	18
2.3) ΤΟ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ ΔΕΣΜΙΟ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 «ΧΙΟΝΟΣΤΙΒΑΔΑ» ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΑΛΛΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ.	26
3.1) ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΕ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟ	29
3.2) Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ	31
3.3) ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΥ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ	32
3.4) ΤΟ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ ΣΕ ΚΡΙΣΗ	35
3.5) ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΕΝΑ ΝΕΟ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ	35
3.6) ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΠΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΑ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑ ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΚΑΠΟΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΠΙΟ ΙΣΧΥΡΑ ΠΛΗΓΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ 2007	39
4.1) ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΙΣ ΧΡΗΜΑΤΑΓΟΡΕΣ	39
4.2) ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΑ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ	39
4.3) ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ	40
4.4) ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ 2007	41
5.1) ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΣΗ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΤΟΚΙΑΚΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ	43

5.2) ΤΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΤΗΣ ΤΙΤΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	45
5.3) ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ	46
5.4) ΟΙ ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΕΣ ΟΝΤΟΤΗΤΕΣ	47
5.5) ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΣΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΟΝΤΟΤΗΤΩΝ	47
5.6) Η ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΤΩΝ SUB-PRIMES	48
5.7) Η ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	49
6.1) ΑΠΟΤΟΚΟΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	58
6.2) Η ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΠΑΡΕΜΒΑΤΙΚΗ ΚΕΦΑΛΑΙΑΓΟΡΑ	59
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ	60
7.1) ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ. ΙΣΤΟΡΙΚΟ	60
7.2) ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΔΑΝΕΙΟΛΗΠΤΩΝ	60
7.3) ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΑΝΑΛΥΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΠΕΝΔΥΤΩΝ	61
7.4) ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ	61
7.5) ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΑΡΧΩΝ	62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8 ΠΡΟΒΛΕΨΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ 2007	62
8.1) ΜΠΟΡΟΥΣΕ ΝΑ ΠΡΟΒΛΕΦΘΕΙ:	62
8.2) Η ΠΡΟΒΛΕΨΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΩΝ ΠΩΛ ΚΡΟΥΓΚΜΑΝ.	63
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9) ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΚΑΙ ΕΞΟΔΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ 2007.	65
9.1) ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ	69
9.2) Ο ΡΟΛΟΣ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΑΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ	69
9.2.1) ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ	69
9.2.2) ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ	69
9.2.3) ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΕΠΟΠΤΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΝ	70
9.2.4) ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΣΥΖΗΤΗΣΗ	71
9.3) ΈΝΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΟΔΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ.	71
9.4) ΧΡΟΝΙΚΟΣ ΟΡΙΖΟΝΤΑΣ ΕΞΟΔΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ	73
10) ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	74

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στη μελέτη αυτή παρουσιάζεται το θέμα της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης. Αρχικά αναφέρονται κάποια γενικά στοιχεία για την καλύτερη κατανόηση του προβλήματος, καθώς και οι οικονομίες οι οποίες υπέστησαν τα ισχυρότερα πλήγματα. Έπειτα ακολουθούν προσωπικές απόψεις από υψηλόβαθμα στελέχη του πολιτικού και οικονομικού κόσμου, που δείχνουν να συγκλίνουν όλες στην αποδοχή της ύπαρξης ενός μεγάλου προβλήματος και την επιθυμία όλων για την επίλυση του. Γίνεται εκτενής αναφορά στην οικονομική ύφεση του 2008 που είναι παράγωγη της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης 2007. Δυστυχώς πολλοί αναπτυξιακοί τομείς παγκόσμιας εμβέλειας όπως το πετρέλαιο, η ναυτιλία και ο τουρισμός υπέστησαν σοβαρότατα πλήγματα λόγω της κρίσης, τα οποία αναφέρονται αναλυτικά παρακάτω. Μέγιστη η χιονοστιβάδα των επιπτώσεων η οποία και παρουσιάζεται. Σοβαρές είναι και οι απώλειες στα χρηματιστήρια όλου του κόσμου, σχετικά με αυτό αναγράφονται μερικές από τις μαύρες μέρες των χρηματιστηριακών συνεδριάσεων σε όλο τον κόσμο. Βέβαια όπως είναι φυσικό κάποιοι τομείς υπέστησαν μεγαλύτερα πλήγματα, αυτοί οι τομείς μαζί με τα ισχυρά πλήγματά τους αναφέρονται πιο κάτω. Ακολουθούν οι συνθήκες δημιουργίας της κρίσης και ο διαχωρισμός των αιτιών ανά κατηγορία, όπως και το χρονικό της εξέλιξης της κρίσης. Άραγε η κρίση αυτή μπορούσε να προβλεφθεί; Στο ερώτημα αυτό απαντάει η παρούσα μελέτη. Στην συνέχεια ακολουθούν προτάσεις για την έξοδο από την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, καθώς και ένα προσωπικό μου πλαίσιο που αναφέρεται και αυτό στην έξοδο της παγκόσμιας οικονομίας από την οικονομική ύφεση. Τέλος υπάρχουν συμπεράσματα που απορρέουν από την παρούσα μελέτη και αφορούν το μέγεθος του προβλήματος, αλλά και συμπερασματικά την κύρια αιτία δημιουργίας της οικονομικής κρίσης, που εντοπίζεται στην ανύπαρκτη ή ελαστική εποπτεία προς τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της Αμερικής, σε συνδυασμό με την φιλοδοξία για ανάπτυξη κερδοφορίας από την πλευρά τους.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το πρόβλημα με το οποίο θα ασχοληθεί η μελέτη αυτή είναι η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2007, που αποτελεί ένα θέμα μείζονος σημασίας, αφού εκατομμύρια κόσμος αλλά και χιλιάδες επιχειρήσεις, έχουν υποστεί με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο τα αντίκτυπα της παρούσας κρίσης, της οποίας την χρονική διάρκεια δεν γνωρίζουμε. Θα δοθούν στοιχεία που θα μας βοηθήσουν να αντιληφθούμε ακριβώς το μέγεθος του προβλήματος, είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες κρίσεις στην ιστορία της οικονομικής επιστήμης.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι ο προσδιορισμός των συνθηκών υπό τις οποίες δημιουργήθηκε η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση. Η εκτενής ανάλυση τους προκειμένου να γίνει κατανοητή η ρίζα του προβλήματος, και η απόδοση προτάσεων εξόδου από την κρίση προκειμένου να σταματήσει αυτή η οικονομική ύφεση, η οποία μαστιάζει αυτή την στιγμή το μεγαλύτερο κομμάτι του πληθυσμού της γης.

Το κυριότερο συμπέρασμα που απορρέει από την μελέτη αυτή, είναι ότι η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση δημιουργήθηκε από λίγους για λίγους και σε βάρος του γενικού συνόλου των ανθρώπων. Ξεκίνησε από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της Αμερικής, τα οποία εκμεταλλευόμενα τον ελλιπή έλεγχο από τις αρμόδιες αρχές, επιδίωξαν την δημιουργία κερδοφόρων προϊόντων που αφορούσαν τον στεγαστικό τομέα της Αμερικής, τα λεγόμενα δάνεια χαμηλής εξασφάλισης. Όταν όμως είδαν ότι μεγάλο ποσοστό αυτών των δανείων δεν αποπληρωνόταν, προκειμένου να μην χάσουν τα κέρδη τους, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα άρχισαν να πουλάνε τις απαιτήσεις τους με την μορφή επενδυτικών τίτλων. Το κυριότερο απ' όλα είναι ότι η οικονομική επιστήμη, με την καταγραφή και ανάλυση προηγούμενων κρίσεων έδινε προειδοποιήσεις για την επερχόμενη χρηματοπιστωτική κρίση, οι οποίες δεν εξετάστηκαν έτσι ώστε να αποφευχθεί η παρούσα κρίση.

Παρακάτω δίδεται η ερμηνεία της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, καθώς επίσης και κάποια γενικότερα στοιχεία που αφορούν την κρίση, προκειμένου ο αναγνώστης να εμπεδώσει το μέγεθος του προβλήματος. Στο ίδιο κομμάτι αναφέρεται και η γενικότερη συγκλίνουσα άποψη υψηλόβαθμων στελεχών του οικονομικού και πολιτικού κόσμου όπως αυτές διατυπώθηκαν στα Μ.Μ.Ε. Καθώς επίσης επιδεικνύονται και οι οικονομίες που έχουν υποστεί της χειρότερες επιπτώσεις από την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, μαζί με κινήσεις των χωρών αυτών

προκειμένου να πάρουν μια ανάσα από την κρίση, κατά τα τέλη του 2008. Επίσης γίνεται αναφορά και στην οικονομική ύφεση του 2008 που είναι το παράγωγο αποτέλεσμα της κρίσης του 2007.

Στην συνέχεια, αναφέρονται μεγάλοι αναπτυξιακοί παράγοντες, που είναι επηρεασμένοι από την κρίση όπως είναι το πετρέλαιο, η ναυτιλία και ο τουρισμός. Καθώς και μια χιονοστιβάδα επιπτώσεων σε διάφορους άλλους τομείς οι οποίοι πραγματικά δείχνουν να έχουν υποστεί σημαντικές απώλειες. Καθώς φαίνεται είναι άγνωστος ο χρονικός ορίζοντας μέσα στον οποίο η παγκόσμια αγορά θα καταφέρει να απορροφήσει όλα αυτά τα σημάδια της κρίσης.

Υπό ποιές συνθήκες όμως δημιουργήθηκε η παρούσα κρίση; Παρακάτω αναλύονται εκτενέστερα οι συνθήκες δημιουργίας της κρίσης, από την πλευρά των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων αλλά και όλων των εμπλεκόμενων δημιουργών. Ακολουθεί μια κατηγοριοποίηση των αιτιών, αλλά και το χρονικό της κρίσης έτσι ώστε να αποδοθεί μια πληρέστερη εικόνα, για το τι ακριβώς έγινε και τα πράγματα εξελίχθηκαν σε αυτό το βαθμό που φθάνουν έως και σήμερα.

Η προβλεψιμότητα της κρίσης είναι το κομμάτι με το οποίο θα ασχοληθούμε στην συνέχεια, καθώς φαίνεται υπήρχε δυνατότητα να προβλεφθεί η κρίση, έτσι ώστε να λειτουργήσουν και οι μηχανισμοί αποφυγής της. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει και ο Πωλ Κρούγκμαν στο βιβλίο του « Η κρίση του 2008» για το οποίο βραβεύτηκε με το βραβείο Νόμπελ για την οικονομία το 2008, η προειδοποίηση είχε δοθεί αλλά δεν εισακούστηκε, ή απλά δεν δόθηκε η δέουσα προσοχή.

Πως όμως θα βγούμε από την παρούσα κρίση; Παρακάτω παρουσιάζονται τρόποι εξόδου από αυτήν που απαιτούν ρυθμίσεις στην νομισματική και δημοσιονομική πολιτική σε παγκόσμια κλίμακα, καθώς και μια κατηγοριοποίηση ενεργειών προς επίλυση του οικονομικού αυτού προβλήματος. Στο ίδιο κεφάλαιο εναποθέτω ένα προσωπικό πλαίσιο εξόδου, το οποίο εν'ολίγοις, αναφέρεται στην ανάπτυξη κάθε περιοχής που βρίσκεται στα εθνικά όρια μιας χώρας, ούτως ώστε να επιτευχθεί η μείωση της ανεργίας που θα σημάνει την καλύτερη οικονομική ευημερία της κάθε περιοχής, και στο γενικότερο σύνολο της θα επιφέρει την ανάπτυξη της οικονομίας όλης της χώρας. Αλλά και την μείωση της ανεργίας, ενός προβλήματος που μαστίζει εκατομμύρια ανθρώπους επί του πλανήτη.

Τέλος παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της μελέτης αυτής, τα οποία αποδεικνύουν ότι όλη αυτή η οικονομική κρίση έγινε με σκοπό την επίτευξη κέρδους και με αφορμή

τον ελλιπή έλεγχο που διεξήγετο στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της Αμερικής, τα οποία αποτέλεσαν την γενεσιουργό αιτία της παρούσας χρηματοπιστωτικής κρίσης.

1) Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Η χρηματοπιστωτική κρίση που βιώνουμε ξεκίνησε από την αμερικανική οικονομία, την καρδιά του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος. Μετά την κατάρρευση της Lehman Brothers στις 15 Σεπτεμβρίου 2008, το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα εισήλθε σε μια φάση οξείας αποσταθεροποίησης, κακής λειτουργίας των πιστωτικών αγορών, πρωτοφανούς υποτίμησης της αξίας των περιουσιακών στοιχείων, γενικευμένης αποστροφής στην ανάληψη κινδύνου και απειλής της σταθερότητας του τραπεζικού τομέα. Η κρίση πέρασε γρήγορα στην πραγματική οικονομία των Ηνωμένων Πολιτειών και του υπόλοιπου κόσμου. Η χρηματοπιστωτική κρίση επηρεάζει παντού το εμπόριο και τις επενδύσεις, την κατανάλωση, τις θέσεις εργασίας και το βιοτικό επίπεδο. Δεν είναι η πρώτη κρίση της νέας παγκόσμιας οικονομίας, αλλά σίγουρα φαίνεται να είναι η πιο οξεία και εκτεταμένη κρίση μετά τη Μεγάλη Ύφεση. Η κρίση αυτή δεν συγκρίνεται με τις άλλες περιπτώσεις χρηματοπιστωτικών και χρηματιστηριακών αναταραχών που ζήσαμε μετά το 1987.

Πολλοί υποστηρίζουν ότι η τρέχουσα κρίση είναι πιθανό να αποδειχθεί μία πολύ δύσκολη δοκιμασία, όχι μόνο για τους χρηματοπιστωτικούς θεσμούς αλλά και για την παγκόσμια οικονομική διακυβέρνηση, ακόμη και για πολλούς άλλους εθνικούς και περιφερειακούς, κοινωνικούς και οικονομικούς θεσμούς και πολιτικές. Ότι καμία περιοχή ή χώρα δεν θα παραμείνει ανεπηρέαστη. Ότι κανένας θεσμός ή πολιτική δεν θα μείνει μακριά από την ανάγκη επανεξέτασης. Ότι τόσο ο αναπτυγμένος όσο και ο αναπτυσσόμενος κόσμος θα πρέπει να επαναξιολογήσει τις πολιτικές και τους θεσμούς του.

Υπάρχουν, επίσης, όσοι υποστηρίζουν ότι αυτό που βιώνουμε δεν αφορά μόνο τις χρηματοπιστωτικές αγορές, ότι αφορά τον τρόπο που είναι οργανωμένο το καπιταλιστικό μας σύστημα. Αυτοί καταλήγουν ότι δεν αρκεί να επαναξιολογήσουμε τους κανόνες σχετικά με τις αμοιβές στα ανώτατα στελέχη, με τη ρύθμιση των χρηματοπιστωτικών αγορών, καθώς και με τη δημοσιονομική, νομισματική και κοινωνική πολιτική. Και ότι αυτό που χρειάζεται είναι μία νέα ατζέντα κατά της παγκοσμιοποίησης.

Μέχρι τώρα, πολλοί είναι εκείνοι που έβλεπαν μόνο θετικά την παγκοσμιοποίηση και είχαν λίγες μόνο επιφυλάξεις σχετικά με αυτή. Σύμφωνα με την άποψή τους, η παγκοσμιοποίηση έχει οικονομικά οφέλη για όλους. Η άποψη αυτή υποστηρίζει ότι οι φτωχές χώρες και οι χαμηλότερες εισοδηματικά ομάδες κερδίζουν σε απόλυτους όρους, ακόμη και αν χάνουν σε σχετικούς όρους. Υποστηρίζεται, επιπλέον, ότι οι παραδοσιακές κοινωνίες επωφελούνται από τον εκσυγχρονισμό των θεσμών τους και την εγκατάλειψη των παραδοσιακών κοινωνικών και οικονομικών μοντέλων.

Η κρίση έχει ενισχύσει την θέση των σκεπτικιστών και όσων είναι πλήρως αντίθετοι με την παγκοσμιοποίηση. Αρκετοί υποστηρίζουν ότι δεν είναι δίκαιη η κατανομή των οφελών της παγκοσμιοποίησης μεταξύ των χωρών και των πολιτών, ότι υπάρχουν χαμένοι σε σχετικούς, ακόμη και σε απόλυτους όρους. Ότι οι φτωχές χώρες και οι ανειδίκευτοι εργαζόμενοι στις πλούσιες χώρες μένουν πίσω. Επιπρόσθετα, οι σκεπτικιστές πάντα προέβλεψαν ότι οι οικονομικές και κοινωνικές αποδιοργανώσεις, που συνδέονται με τον εκσυγχρονισμό, μπορεί να οδηγήσουν σε κοινωνική αναταραχή.

Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία, ότι χωρίς ευρεία λαϊκή αποδοχή, κανένα οικονομικό ή κοινωνικό μοντέλο, δεν μπορεί να είναι τελικά βιώσιμο. Όλοι θα συμφωνούσαν ότι η παγκοσμιοποίηση τελικά θα υπονομευόταν, αν πράγματι συνέβαλε στην αύξηση των ανισοτήτων, σε συνεχείς οικονομικές και κοινωνικές αποδιοργανώσεις και κοινωνική αναταραχή ή σε επαναλαμβανόμενες χρηματοπιστωτικές και οικονομικές κρίσεις.

Αυτό, όμως, αποδεικνύει η τρέχουσα κρίση; Ή πρόκειται για κάτι λιγότερο θεμελιώδες και επομένως μπορεί να αντιμετωπισθεί σχετικά πιο εύκολα; Είναι πολύ νωρίς ακόμη για να βγάλουμε οριστικά συμπεράσματα. Πολλά θα εξαρτηθούν από τις αντιδράσεις μας στην τρέχουσα κρίση. Έχουμε πάρει, πράγματι, τα μαθήματα από τη Μεγάλη Ύφεση; Αποφεύγουμε τα λάθη πολιτικής που οδήγησαν τον κόσμο σε μια παρατεταμένη περίοδο οικονομικής καχεξίας και στασιμότητας στη δεκαετία του 1930; Μπορούμε να διασφαλίσουμε τις αναγκαίες οικονομικές και θεσμικές προσαρμογές που θα προστατεύσουν την παγκόσμια οικονομία από μία διεθνή πιστωτική ασφυξία και μία μεγάλη συρρίκνωση της κατανάλωσης και των επενδύσεων;

Βιώνουμε το τέλος μιας εποχής στην παγκόσμια οικονομία. Της εποχής της κυριαρχίας των αγορών χρήματος και κεφαλαίου, η οποία χαρακτηρίστηκε από χαλαρή έως ανύπαρκτη εποπτεία, ελάχιστη κρατική παρέμβαση, αστρονομικές

αμοιβές στελεχών, αποσύνδεση των χρηματοπιστηριακών αξιών από την αύξηση της παραγωγικότητας, ανάληψη υπερβολικών κινδύνων, περιορισμένη διαφάνεια.

Στο τέλος αυτής της εποχής, δηλαδή στις μέρες μας, ο κόσμος αυτός κατέρρευσε. Οι αρνητικές συνέπειες είναι σημαντικές για την παγκόσμια οικονομία, για όλους τους πολίτες. Ήδη παρατηρούνται έντονα σημάδια επιβράδυνσης των ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης στις χώρες του ΟΟΣΑ, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα.

Οι ελπίδες όλων για τη διάσωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος και την ελαχιστοποίηση των οικονομικών και κοινωνικών συνεπειών της κρίσης καθώς και για την, όσο το δυνατόν, συντομότερη έξοδο από αυτή, εναποτίθενται στα κράτη και τις κυβερνήσεις. Αυτό σηματοδοτεί την επιστροφή στο ρεαλισμό και την κοινή λογική. Δεν πρέπει όμως να σηματοδοτήσει την επιστροφή σε παρωχημένες και αναποτελεσματικές μορφές κρατισμού. Η κατάρρευση της Lehman Brothers, τέταρτης μεγαλύτερης επενδυτικής τράπεζας των ΗΠΑ, την 15η Σεπτεμβρίου 2008, σηματοδότησε τη μεγαλύτερη μεταπολεμική παγκόσμια οικονομική κρίση.

Η Διεθνής Χρηματοπιστωτική Κρίση του 2007 είναι μια παγκόσμια κατάσταση απειλούμενης οικονομικής ύφεσης στον ευρύτερο χρηματοπιστωτικό και τραπεζικό τομέα με γενεσιουργό χώρα τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής.

Η κρίση αυτή έρχεται 78 χρόνια μετά την τελευταία μεγάλη κρίση του 1929 αλλά και παλαιότερες πετρελαϊκές κρίσεις. Προέκυψε μετά το ξέσπασμα των προβλημάτων στην αγορά στεγαστικών δανείων χαμηλής εξασφάλισης και την αλόγιστη χρήση δομημένων επενδυτικών προϊόντων που εξαρτιόνταν άμεσα από τη δυνατότητα αποπληρωμής των δανείων από τα οποία παρόγονταν. Η προσπάθεια απομάκρυνσης του πιστωτικού και επιτοκιακού κινδύνου από τις τράπεζες, η μετατροπή στάσιμων κεφαλαίων σε εμπορεύσιμους τίτλους και η μετακίνηση των σύνθετων επενδυτικών τίτλων στις καταστάσεις ειδικών οντοτήτων, προκάλεσαν ένα "ντόμινο" αλυσιδωτών αντιδράσεων στον αμερικανικό και ευρωπαϊκό τραπεζικό και κτηματομεσιτικό τομέα. Χαρακτηριστικά αυτής της γενικευμένης κατάστασης είναι ο κίνδυνος κατάρρευσης τραπεζών από φημολογία, πώληση άλλων σε ιδιαίτερα χαμηλό τίμημα και άσκηση νομισματικής πολιτικής από τις Κεντρικές Τράπεζες με σκοπό τη διάσωση του χρηματοοικονομικού συστήματος και όχι για τη διασφάλιση των τιμών, όπως παραδοσιακά οφείλουν να πράττουν. Ζημιωμένα βγήκαν τα συστήματα που εκτέθηκαν στα "τοξικά", όπως χαρακτηρίστηκαν, ομόλογα, συστήματα που στρέφονται πλέον προς ένα νέο κρατικό παρεμβατισμό, παράλληλα με την κατάρτιση

σχεδίων επίλυσης της κρίσης προτού επεκταθεί στην ευρύτερη οικονομία των κρατών που επλήγησαν.

Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική και οικονομική κρίση με την κατάρρευση των δίδυμων πύργων του χρηματοπιστωτικού καπιταλισμού επιφέρει τευτονικές πολιτικές, οικονομικές και ιδεολογικές μετατοπίσεις. Η κρίση δοκιμάζει ισχυρά το σημερινό μοντέλο οικονομικής διακυβέρνησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η κρίση δείχνει ότι η Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) παραμένει ένα ασύμμετρο σύστημα, διότι μόνον η νομισματική πολιτική ασκείται σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ενώ η μακροοικονομική, δημοσιονομική, η πολιτική εποπτείας και χρηματοπιστωτικής σταθερότητας είναι στη δικαιοδοσία των κρατών-μελών. Επιπρόσθετα, ο κοινοτικός προϋπολογισμός είναι σημαντικά κατώτερος των αναγκών της κρίσης και η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει μέχρι στιγμής ενιαία παρουσία στους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς.

Ανεξάρτητα από τις διαφορετικές εκτιμήσεις ως προς την ένταση, τη διάρκεια και τις μεσοπρόθεσμες επιπτώσεις της, είναι βέβαιο ότι βρισκόμαστε αντιμέτωποι με μια τεράστια πλανητική οικονομική κρίση.

Τεράστιοι χρηματοπιστωτικοί κολοσσοί της μητρόπολης του καπιταλισμού, όπως η Fannie Mae και ο Freddie Mac, με συμβολισμό ανάλογο εκείνου των Δίδυμων Πύργων κατέρρευσαν εν μια νυκτί, όπως και κείνοι, σαν χάρτινοι.

Αρκετές χώρες επί του πλανήτη χτυπήθηκαν από την χρηματοπιστωτική κρίση του 2007, παρακάτω ακολουθεί μια κατάσταση με τις κινήσεις που έκαναν οι περισσότερες από αυτές τις χώρες κατά τα τέλη του 2008 προκειμένου να «ανασάνουν» από την κρίση που τις μαστιίζει.

1.1) ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ ΜΕ ΤΙΣ ΧΕΙΡΟΤΕΡΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΡΙΣΗΣ.

Πολλές από τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και μη μέλη της, υπέστησαν μεγάλες ζημιές λόγω της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης. Κάποιες από αυτές όμως αντιμετώπισαν τα χειρότερα προβλήματα από όλες τις υπόλοιπες, και βρέθηκαν κατά τα τέλη του 2008 να προσπαθούν να πάρουν μέτρα ενάντια στην κρίση, ώστε να μπορέσουν κυριολεκτικά να ανασάνουν από την παρούσα κατάσταση.

Οι χώρες αυτές όπως φαίνεται λαμβάνουν μέτρα νομισματικής αλλά και δημοσιονομικής πολιτικής σε μια αγωνιώδη προσπάθεια να γλιτώσουν από τα χειρότερα. Παρακάτω αναφέρονται ονομαστικά και παρατίθενται μαζί με τις τελευταίες κινήσεις του 2008 στο παράρτημα 1. Οι χώρες αυτές είναι οι ακόλουθες:

ΑΥΣΤΡΙΑ:

ΛΕΥΚΟΡΩΣΙΑ:

ΒΕΛΓΙΟ:

ΔΑΝΙΑ:

ΕΣΘΟΝΙΑ:

ΓΑΛΛΙΑ:

ΓΕΡΜΑΝΙΑ:

ΕΛΛΑΔΑ:

ΙΣΛΑΝΔΙΑ:

ΙΡΛΑΝΔΙΑ:

ΙΤΑΛΙΑ:

ΟΥΓΓΑΡΙΑ:

ΟΛΛΑΝΔΙΑ:

ΝΟΡΒΗΓΙΑ:

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ:

ΣΟΥΗΔΙΑ:

ΡΩΣΙΑ:

ΙΣΠΑΝΙΑ:

ΠΟΛΩΝΙΑ:

ΕΛΒΕΤΙΑ:

ΟΥΚΡΑΝΙΑ:

ΚΑΝΑΔΑΣ:

ΒΡΕΤΑΝΙΑ:

ΗΠΑ:

ΚΙΝΑ:

ΙΑΠΩΝΙΑ:

1.2) ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΥΨΗΛΟΒΑΘΜΩΝ ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΕΝΟΨΕΙ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Άνθρωποι που κατέχουν σημαντικές και υπεύθυνες θέσεις στην παγκόσμια οικονομία, αλλά και πολιτικοί φορείς, εξέφρασαν τις απόψεις τους για την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση. Όλες οι απόψεις αυτών των ανθρώπων συγκλίνουν στο γεγονός ότι το πρόβλημα που αντιμετωπίζει η παγκόσμια οικονομία, είναι αρκετά σοβαρό και περίπλοκο. Καθώς και στο ότι είναι υποχρεωτικό να γίνει μια ανακατάταξη ή αλλιώς μια θεμελιώδης αλλαγή, στην παγκόσμια οικονομική και πολιτική σκηνή. Και τέλος ότι η υπάρχουσα χρηματοπιστωτική κρίση τείνει να έχει πολύ μεγάλο βάθος χρόνου, αναλυτικότερα οι δηλώσεις αυτών των στελεχών παρατίθενται στο παράρτημα 2.

Ο κύριος Γκόρντον Μπράουν, πρωθυπουργός της Βρετανίας, αναφέρεται στην αντιμετώπιση της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης.

1.3) Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΥΦΕΣΗ ΤΟΥ 2008

Είναι το αποτέλεσμα που προκλήθηκε από τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση του 2007 σε τομείς της πραγματικής οικονομίας της διεθνούς κοινότητας.

Η πιστωτική κρίση από την έλλειψη ρευστότητας έγινε εμφανής στους χρηματιστηριακούς δείκτες των ανεπτυγμένων χωρών, ενώ πολλά χρηματιστήρια παρέμειναν κλειστά λόγω των μεγάλων απωλειών από τις πωλήσεις των επενδυτών.

Σημαντικοί κλάδοι της οικονομίας επλήγησαν, όπως ο τραπεζικός, ο ασφαλιστικός, ο κτηματομεσιτικός, οι αυτοκινητοβιομηχανίες, το εμπόριο και άλλοι, με άμεσα αποτελέσματα στα οικονομικά μεγέθη των οικονομιών, όπως αύξηση της ανεργίας, νέες πληθωριστικές πιέσεις, υποτίμηση νομισμάτων κ.α. Σύμφωνα με αναλυτές, η κατάσταση της οικονομικής ύφεσης προσομοιάζει με εκείνη του 1930, με τους ρυθμούς ανάπτυξης να υποχωρούν και τα δημοσιονομικά των χωρών να εκτίθενται στο ενδεχόμενο εκτροπής.

Τη "Μαύρη Παρασκευή", 24 Οκτωβρίου του 2008, σημειώνονται απώλειες \$ 3.2 τρις σε Ευρώπη ενώ ξένοι επενδυτές σπεύδουν σε μαζικές ρευστοποιήσεις στην Ελλάδα. Ο γενικός χρηματιστηριακός δείκτης των Αθηνών πέφτει κάτω από τις 1.800

μονάδες, στα χαμηλότερα επίπεδα από το 1989, παρά τα πραγματικά κέρδη που εμφανίζουν οι ελληνικές τράπεζες και επιχειρήσεις. Στην Ελλάδα σημειώνονται απώλειες 24 δισ. ευρώ στο δεύτερο εξάμηνο του 2008, μέσα σε 24 μέρες. Η κρίση γίνεται εμφανής σε μεγέθη της πραγματικής ελληνικής οικονομίας. Τα έσοδα του κράτους ανέρχονται στα 39,2 δισ. ευρώ, έναντι στόχου 41,6, ενώ στην Ελλάδα σημειώνονται οι μεγαλύτερες απώλειες βιομηχανικών παραγγελιών στην Ευρωζώνη, ύψους 10%, τη στιγμή που εμφανίζονται απώλειες 7% στη Γαλλία. Αναλυτές προβλέπουν μείωση της κατανάλωσης, των εξαγωγών και της παραγωγικής δραστηριότητας, ενώ οι κατασκευές παραμένουν παγωμένες. Θεωρείται πλέον σίγουρη η αναθεώρηση του κρατικού προϋπολογισμού, ενώ οι ηγέτες της ΕΕ αναμένουν χαλάρωση του συμφώνου σταθερότητας, προσαρμόζοντας το (για παράδειγμα, μη υπολογισμός των δημοσίων επενδύσεων στο έλλειμμα). Απαισιόδοξες είναι οι προβλέψεις στον οικονομικό τύπο και για τα ποσοστά της ανεργίας στον κόσμο.

Η κρίση του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος, που ξεκίνησε με την έκρηξη της φούσκας των αμερικανικών στεγαστικών δανείων χαμηλής εξασφάλισης, ίσως έχει παρέλθει. Ωστόσο οι επιπτώσεις εκτός από τις κεφαλαιαγορές έχουν περάσει τώρα στην πραγματική οικονομία και η παγκόσμια κοινότητα βρίσκεται αντιμέτωπη με το ενδεχόμενο να εισέλθει σε χαμηλούς ρυθμούς ανάπτυξης και υψηλό πληθωρισμό. Πρόκειται για τη δεύτερη φάση της κρίσης, ο οποία μπορεί να αποδειχθεί βαθύτερη από την πρώτη. Μπορεί λοιπόν ο διοικητής του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου Ντομνίκ Στρος-Καν να δηλώνει ότι η κρίση του χρηματοπιστωτικού συστήματος αποτελεί παρελθόν αφού οι ζημιές που έχουν υποστεί οι τράπεζες διεθνώς από τα subprime δάνεια στο μεγαλύτερο μέρος τους έχουν προεξοφληθεί από την αγορά, όμως όλοι συμφωνούν ότι οι επιπτώσεις στην υπόλοιπη οικονομία βρίσκονται μπροστά μας. Μάλιστα τονίζουν ότι παραμένει άγνωστο το πόσο βαθιές θα είναι και πόσο θα διαρκέσουν.

Οι οικονομολόγοι του ΟΗΕ προέβλεψαν πριν από κάποιο διάστημα ότι η παγκόσμια οικονομία θα βυθιστεί εφέτος σε ρυθμούς ανάπτυξης 1,8%, ποσοστό που ισοδυναμεί με ύφεση, ενώ η συρρίκνωση, ή και η ύφεση, φαίνεται να έχει ήδη ξεκινήσει στις ΗΠΑ. Ακόμη και στην Ευρώπη, που φαίνεται να αντιστέκεται καλύτερα, πρέπει να περιμένουμε μια «γερή επιβράδυνση». Ορισμένοι αναλυτές υποστηρίζουν ότι η κρίση τώρα φτάνει στην Ευρώπη καθώς υπάρχει πάντα καθυστέρηση για να περάσει τον

Ατλαντικό - την υπολογίζουν σε 2 τρίμηνα στην ευρωζώνη. Άλλοι είναι ελαφρώς πιο αισιόδοξοι. Σε κάθε περίπτωση οι επιπτώσεις στην ανάπτυξη είναι ήδη παρούσες.

Εξίσου παρούσες είναι και οι έντονες πληθωριστικές πιέσεις. Σαν να μην έφθανε η πιστωτική κρίση που έκλεισε τις κάνουλες της ρευστότητας στις αγορές προκαλώντας ασφυξία στην οικονομία, ήλθε και η άνοδος των τιμών των τροφίμων και του πετρελαίου. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την απότομη μείωση της αγοραστικής δύναμης των πληθυσμών ακόμη και στις ανεπτυγμένες χώρες.

Σήμερα η παγκόσμια οικονομία έχει να αντιμετωπίσει τον πληθωρισμό, ο οποίος είναι εντονότερος στις αναδυόμενες οικονομίες όπου η συμμετοχή των τροφίμων στον δείκτη τιμών καταναλωτή είναι μεγαλύτερη απ' ό,τι στον ανεπτυγμένο κόσμο. Πολλοί παρουσιάζουν τον κίνδυνο του πληθωρισμού σε χώρες όπως η Κίνα, η Ινδία, η Βραζιλία, η Ρωσία κ.λπ. με την πληθωριστική κρίση που αντιμετώπισε η Δύση τη δεκαετία του '70.

Καθοριστικό ρόλο στην πορεία της παγκόσμιας οικονομίας αναμένεται να παίξουν οι ΗΠΑ. Αν η αμερικανική οικονομία εισέλθει σε ύφεση και σε στασιμοπληθωρισμό, τότε οι επιπτώσεις της κρίσης θα είναι βαθιές σε όλο τον κόσμο. Σύμφωνα με τον κ. Μιχ. Μασουράκη, επικεφαλής οικονομολόγο της Alpha Bank, «ο κίνδυνος αρνητικής αύξησης του ΑΕΠ των ΗΠΑ το δεύτερο τρίμηνο του 2008 δεν μπορεί να αποκλειστεί, ιδιαίτερα αν η αυξητική πορεία των τιμών του πετρελαίου συνεχιστεί». Ο ίδιος εκτιμά ότι «στην ευρωζώνη η εντυπωσιακή ανάπτυξη της Γερμανίας και της Γαλλίας το πρώτο τρίμηνο του 2008 δεν αποτελεί εχέγγυο για συνέχιση των υψηλών ρυθμών ανάπτυξης της ζώνης του ευρώ και κατά τα επόμενα τρίμηνα».

Από την άλλη η ενίσχυση των πληθωριστικών πιέσεων δεν αποκλείεται να οδηγήσει σε αύξηση των επιτοκίων σε ευρωζώνη και ΗΠΑ. «Οι αυξήσεις του πληθωρισμού, οι οποίες προκαλούνται από τις αυξήσεις των τιμών του πετρελαίου, ενισχύουν τώρα τις προσδοκίες των αγορών ότι η κεντρική τράπεζα των ΗΠΑ (Fed) και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) όχι μόνο δεν θα προχωρήσουν σε νέες μειώσεις επιτοκίων στο άμεσο μέλλον, αλλά ενδεχομένως να αποφασίσουν και αύξηση επιτοκίων» αναφέρει ο κ. Μασουράκης. Και προσθέτει ότι «οι προσδοκίες αυτές συμβάλλουν αποφασιστικά στη διατήρηση των διατραπεζικών επιτοκίων σε υψηλά επίπεδα και αποτελούν πρόσθετο παράγοντα επιβράδυνσης της ανάπτυξης και καθυστέρησης της επίλυσης της κρίσης στο χρηματοοικονομικό σύστημα».

Όσον αφορά τις εξελίξεις στην αγορά χρήματος, αναφέρει ότι «τα προβλήματα ρευστότητας παραμένουν, όπως υποστηρίζουν και οι πρόεδροι της Fed και της ΕΚΤ,

οι οποίοι παροτρύνουν τις τράπεζες που έχουν επιβαρυνθεί από μεγάλες διαγραφές επισφαλών απαιτήσεων να προχωρήσουν έγκαιρα σε ικανοποιητικές αυξήσεις των ιδίων κεφαλαίων τους. Αυτές οι αυξήσεις όμως όπως εκτιμά «θα είναι δύσκολο να πραγματοποιηθούν αν δεν ανακάμψουν οι οικονομίες και οι χρηματιστηριακές αγορές».

Σχετικά με την πορεία της ελληνικής οικονομίας ο υπουργός Οικονομίας κ. Γ. Αλογοσκούφης θεωρεί ότι η πρόσφατη άνοδος των τιμών του πετρελαίου δεν επηρεάζει τους κυβερνητικούς στόχους. «Δεν έχουμε κανέναν λόγο να προχωρήσουμε σε νέα αναθεώρηση των εκτιμήσεών μας. Στις εαρινές προβλέψεις της ΕΕ αλλά και στις δικές μας εαρινές προβλέψεις έχουμε λάβει υπόψη και το ενδεχόμενο μιας μικρής επιδείνωσης» δήλωσε την περασμένη Παρασκευή από τις ΗΠΑ όπου πραγματοποιεί επίσκεψη. Από την πλευρά του ο κ. Μασουράκης εκτιμά ότι «ενισχύονται οι προοπτικές για αύξηση του ΑΕΠ της Ελλάδας και το 2008 με ρυθμό υψηλότερο του 3,6%». Τα επόμενα τρίμηνα αναμένει αύξηση των επενδύσεων σε οικοδομές, αλλά και των επιχειρηματικών επενδύσεων, αύξηση η οποία θα αγγίξει συνολικά το 6,0% το τρέχον έτος.

2) ΜΕΓΑΛΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΧΤΥΠΗΜΕΝΟΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ.

Τρεις σημαντικοί αναπτυξιακοί παράγοντες, παγκοσμίας εμβέλειας, που επλήγησαν από την οικονομική κρίση.

2.1) Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΝΑΥΤΙΛΙΑ ΣΤΗ ΔΙΝΗ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Φρενάρει η χρηματοδότηση. σε πτώση οι δείκτες, κίνδυνος ακύρωσης παραγγελιών. Ο κίνδυνος να «ρίξουν» άγκυρα εκατοντάδες ή και χιλιάδες πλοία τα οποία δεν μπορούν να ναυλωθούν λόγω της μειωμένης ζήτησης για μεταφορά αγαθών ή επειδή οι ναύλοι είναι πολύ χαμηλοί σε σχέση με το λειτουργικό κόστος του σκάφους, πλανάτε πλέον πάνω από τη διεθνή ναυτιλιακή κοινότητα, η οποία παρακολουθεί την

οικονομική κρίση με ψυχραιμία αλλά και έντονο προβληματισμό. Στο μαλακό υπογάστριο της ναυτιλίας, τους τελευταίους μήνες μεσούσης της διεθνούς οικονομικής κρίσης, «φύτρωσαν» τρία «αγκάθια με ονοματεπώνυμο»: Οι τράπεζες αδυνατούν να συνεχίζουν, στους ίδιους ρυθμούς, τη χρηματοδότηση των επενδύσεων των ναυτιλιακών εταιρειών. Οι δείκτες της ναυλαγοράς παρουσιάζουν κατακόρυφη πτώση, που οδηγεί σταδιακά και σε μείωση της αξίας των πλοίων αλλά και στον «παροπλισμό» αρκετών εξ αυτών. Ελλοχεύει ο κίνδυνος να ανοίξει μια «φάμπρικα» ακύρωσης παραγγελιών νέων πλοίων κατά τους επόμενους μήνες ως αποτέλεσμα της έλλειψης χρηματοδότησης από τις τράπεζες.

«Δεν ήρθε η συντέλεια του κόσμου, αλλά σίγουρα η κρίση άρχισε να πέζει και τη ναυτιλία, νωρίτερα απ' ό, τι αναμέναμε. Διότι, περιμέναμε μια διόρθωση στους ναύλους κατά τα έτη 2009 και 2010, αλλά τώρα με την κρίση, φαίνεται ότι ορισμένες διεργασίες επιταχύνθηκαν» ανέφεραν κύκλοι της Ελληνικής Επιτροπής Ναυτιλιακής Συνεργασίας του Λονδίνου (Committee).

Έτσι, λοιπόν, ύστερα από πολλά χρόνια, ναυτιλιακές εταιρείες δυσκολεύονται να «κλείσουν» τραπεζικά δάνεια. Στο πρώτο εξάμηνο του 2008 η παραγωγή νέων ναυτιλιακών δανείων ήταν μειωμένη κατά 23%, σύμφωνα με τον διευθύνοντα σύμβουλο της Petrofin S. A., Ted Πετρόπουλο. Στα επόμενα τέσσερα χρόνια οι τράπεζες θα πρέπει να χρηματοδοτήσουν τη ναυτιλία με 262,4 δισ. δολ. για να καλυφθούν οι επενδύσεις που έχουν πραγματοποιηθεί, κυρίως σε παραγγελίες νέων πλοίων, εφόσον διαθέτουν ρευστότητα. Σε διαφορετική περίπτωση αναμένεται να ακυρωθούν παραγγελίες.

Την ίδια στιγμή, η πορεία των δεικτών της ναυλαγοράς συνεχίζει να σημειώνει κάθετη πτώση. Ιδιαίτερα στον τομέα των φορτηγών, η πτώση φθάνει στο 80%. Ο δείκτης Baltic Dry, που παρακολουθεί την εξέλιξη του εμπορίου στα ξηρά φορτία, έχει υποχωρήσει κατά 87% από τις 20 Μαΐου καθώς η παγκόσμια οικονομία βρίσκεται σε τροχιά ραγδαίας επιβράδυνσης. Οι εισηγμένες ναυτιλιακές εταιρείες, τουλάχιστον αυτές που ασχολούνται με τον τομέα μεταφοράς ξηρού φορτίου, θα παρουσιάσουν μειωμένα έσοδα και κέρδη για το τελευταίο τρίμηνο του 2008 ενώ για το 2009 οι προβλέψεις δεν είναι ευοίωνες.

2.1.1) ΠΡΟΣ ΑΚΥΡΩΣΕΙΣ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΩΝ

Οι παραγγελίες σε νέα αλλά και σε πλοία «second hand» παρουσιάζουν σημαντική κάμψη. Ο μεγάλος προβληματισμός των Ελλήνων εφοπλιστών είναι «τι θα γίνει με τα υπό κατασκευή πλοία ή με τα υπό παραγγελία πλοία». Οι 25 εισηγμένες ναυτιλιακές εταιρείες, για τις οποίες υπάρχουν τα περισσότερα στοιχεία, έχουν υπό παραγγελία 204 πλοία εκ των οποίων τα μισά είναι φορτηγά. Σύμφωνα με εκτίμηση του Γιώργου Ξηραδάκη, διευθύνοντος συμβούλου της ΧRTC εταιρείας συμβούλου επί ναυτιλιακών θεμάτων, «θεωρείται βέβαιο ότι η πλειοψηφία των πλοίων δεν θα παραδοθεί».

Κατά τον ίδιο, «τα υπό παραγγελία πλοία που δεν συνοδεύονται από χρηματοδότηση θα είναι δύσκολο να χρηματοδοτηθούν τους επόμενους μήνες, αφού οι τράπεζες λόγω των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν έχουν φρενάρει τις δανειοδοτήσεις». Επίσης, όπως ανέφερε ο κ. Ξηραδάκης, «τα υπό παραγγελία πλοία που συνοδεύονται από δεσμευτική προσφορά χρηματοδότησης των τραπεζών (commitment letter) αντιμετωπίζουν και αυτά τον κίνδυνο της απόσυρσης των προσφορών των τραπεζών, οι οποίες αδυνατούν να χρηματοδοτήσουν». Σε αυτή την περίπτωση η κατασκευή ενός πλοίου θα προχωρήσει ή όχι και από το κατά πόσο η ίδια η εταιρεία που έχει κάνει την παραγγελία θα «βάλει το χέρι στην τσέπη της» ή επιλέξει να χάσει την προκαταβολή και να κρατήσει την όποια ρευστότητα διαθέτει.

Όσον αφορά στα πλοία «second hand», οι επενδύσεις των Ελλήνων εφοπλιστών κατά το 9μηνο του 2008 παρουσίασαν μείωση κατά 40% σε σχέση με το αντίστοιχο 9μηνο του 2007 φθάνοντας στα 7,8 δισ. δολάρια έναντι 13 δισ. δολαρίων το 2007. Οι ελληνικές ναυτιλιακές εταιρείες κατά τη διάρκεια του 9μήνου του τρέχοντος έτους, σύμφωνα με τα στοιχεία της ναυλομεσιτικής εταιρείας Allied Shipbroking, απέκτησαν 176 πλοία έναντι 358 πλοίων που είχαν την αντίστοιχη περίοδο του 2007.

2.1.2) ΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΑΞΙΑΣ

Πάντως, όπως εκτιμούν ναυτιλιακοί κύκλοι η κρίση θα μπορούσε, εφόσον γίνεται χρηστή διαχείριση των οικονομικών, να ωφελήσει πολλές εταιρείες που στην παρούσα φάση διαθέτουν υψηλή ρευστότητα - και είναι πολλές - και δεν έχουν μεγάλες παραγγελίες πλοίων. Η κρίση καθώς και οι χαμηλοί ναύλοι, που εκτιμάται

ότι μπορεί να οδηγήσουν εταιρείες να «δέσουν» τα πλοία τους, θα επηρεάσουν και την αξία των ίδιων των πλοίων. Αναμένεται σημαντική πτώση της αξίας των πλοίων. Αυτό το γεγονός αναμένεται να φέρει σε πλεονεκτική θέση τις εταιρείες με ρευστότητα, αφού μπορούν να προχωρήσουν σε αγορές πλοίων και να πετύχουν μεγάλη αναδιανομή της ισχύος, σε οικονομικά μεγέθη και αριθμό πλοίων και χωρητικότητας, στον χώρο της ναυτιλίας.

2.2) ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Ανεξάρτητα από τις διαφορετικές εκτιμήσεις ως προς την ένταση, τη διάρκεια και τις μεσοπρόθεσμες επιπτώσεις της, είναι βέβαιο ότι βρισκόμαστε αντιμέτωποι με μια τεράστια πλανητική οικονομική κρίση που, σε απόλυτα μεγέθη, είναι ίση ή και ωχριά μπροστά της ακόμα και το μεγάλο κραχ του 1929.

Τεράστιοι χρηματοπιστωτικοί κολοσσοί της μητρόπολης του καπιταλισμού, όπως η Fannie Mae και ο Freddie Mac, με συμβολισμό ανάλογο εκείνου των Δίδυμων Πύργων κατέρρευσαν εν μια νυκτί, όπως και κείνοι, σαν χάρτινοι.

Η κρίση που εκκολάφτηκε σταδιακά την τελευταία οκταετία, πυροδοτήθηκε πριν από ένα περίπου χρόνο στις ΗΠΑ από την αγορά στεγαστικών δανείων μεγάλου ρίσκου (sub-prime loans), εξαπλώθηκε με εκπληκτική ταχύτητα, πρώτα στην αμερικανική ήπειρο και στη συνέχεια στον υπόλοιπο κόσμο και έφερε το παγκόσμιο οικονομικό σύστημα στο χείλος της ολοκληρωτικής συντριβής, αναδεικνύοντας έτσι τις τεράστιες διαρθρωτικές αδυναμίες του.

Η χρηματοπιστωτική φούσκα τελικά έσκασε και ο εκκωφαντικός της θόρυβος, όπως αποτυπώθηκε στα τηλεοπτικά δελτία και στα πρωτοσέλιδα του παγκόσμιου και ελληνικού τύπου, δημιούργησε σύγχυση, πανικό και κλονισμό της εμπιστοσύνης των πολιτών.

Η πρωτοφανής κρίση του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος υπήρξε απόρροια απληστίας, αναρχίας και ανικανότητας.

Απληστίας των golden boys της Wall Street και όχι μόνον, που «μεθυσμένα» από την εικονική οικονομική πραγματικότητα που τα ίδια δημιούργησαν δεν μπόρεσαν να φανταστούν το άδοξο τέλος της. Ενδεικτικά, ένα από τα παιδιά αυτά, ο hedge fund

manager John Paulson (απλή συνωνυμία με τον Υπουργό Οικονομικών των ΗΠΑ), είχε αμοιβές το 2007, 1,5 δισεκατομμυρίων δολαρίων!).

Αναρχίας στο χρηματοπιστωτικό σύστημα που, ειδικότερα, στις τοποθετήσεις private-equity και hedge funds, το σύνθημα ήταν anything goes, χωρίς κανένα εποπτικό έλεγχο και καμιά απολύτως ρύθμιση ή παρέμβαση.

Ανικανότητας των ταγών της ασφάλειας και εύρυθμης λειτουργίας του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος, με πρωταγωνιστή τον διαβόητο πια Alan Greenspan. που όχι μόνο δεν κατάφεραν να προβλέψουν την επερχόμενη καταιγίδα αλλά, με τις άφρονες πολιτικές τους, έκαναν ό,τι ήταν δυνατόν για να επιταχύνουν την έλευσή της. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση του κ. Greenspan: «Έκανα λάθος υποθέτοντας ότι το συμφέρον των τραπεζικών και άλλων οργανισμών ήταν τέτοιο ώστε θα μπορούσαν να προστατεύσουν τους ίδιους τους μετόχους τους». Με άλλα λόγια, συγγνώμη λάθος... έτσι απλά.

Οι χρηματιστηριακές αγορές, μετά το ξέσπασμα της κρίσης, βρίσκονται σε καθεστώς ελεύθερης πτώσης δημιουργώντας δέος και πανικό στους πάντες με εξαίρεση, βέβαια, εκείνους που τις χειραγωγούν, επιδιδόμενοι σε αναίσχυνη αισχροκέρδεια.

Οι μαζικές ρευστοποιήσεις έχουν εξανεμίσει περίπου το 50% της κεφαλαιοποίησης παγκοσμίως. Ενδεικτικά αναφέρω πτώσεις των δεικτών από την αρχή του έτους έως 27 Οκτωβρίου: Νέα Υόρκη 36,22%, Ευρωζώνη 47,74, Φρανκφούρτη 46,84%, Λονδίνο 39, 96%, Τόκιο 53,21%, Χονγκ Κονγκ 60,39% και η Αθήνα (πρωταγωνίστρια) 65,28%.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (WTO) προβλέπει πτώση του ρυθμού αύξησης των εμπορικών συναλλαγών στο 4, 5% (πτώση κατά τέσσερις μονάδες από το 2006). Το δημόσιο έλλειμμα των ΗΠΑ για το 2008 θα ανέλθει στα \$700 δισ. (3,2% του ΑΕΠ). Το πιο τρομακτικό νούμερο, όμως, είναι το συσσωρευμένο δημόσιο έλλειμμα των ΗΠΑ που αισίως ανέρχεται σε 10,5 τρισ. Δολ. (αυξημένο κατά 71% στην οκταετία του Bush). Δηλαδή, κάθε Αμερικανός πολίτης οφείλει \$34.500. Είναι δυνατόν να μην επηρεάσει αυτό αρνητικά την παγκόσμια οικονομία;

Η κρίση του χρηματοπιστωτικού συστήματος διαχέεται με μεγάλη ταχύτητα στην παγκόσμια πραγματική οικονομία και την οδηγεί σε μια πρωτοφανή σε έκταση και βάθος οικονομική ύφεση. Βιομηχανικοί κολοσσοί στην Αμερική, την Ευρώπη, την Ασία, την Ωκεανία και τη Λατινική Αμερική, καταρρέουν, ή αναστέλλουν την δραστηριότητά τους και προβαίνουν σε μαζικές απολύσεις εργαζομένων σε πρωτόγνωρη κλίμακα.

Στη Ρωσία, μία και μόνο τράπεζα πρόκειται να προβεί στην απόλυση 50.000 εργαζομένων, ενώ στην υπόλοιπη Ευρώπη, Ισπανία, Αγγλία, Γαλλία και Γερμανία αντιμετωπίζουν πρώτες, εκρηκτικούς ρυθμούς αύξησης της ανεργίας. Ακόμη και οι πιο συντηρητικές και αισιόδοξες προβλέψεις της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ILO), κάνουν λόγο για τη δημιουργία 20 εκατομμυρίων καινούργιων ανέργων τον επόμενο χρόνο.

Στην Ελλάδα, με την απουσία ουσιαστικής ανταγωνιστικής παραγωγικής βάσης, χρόνιες και σοβαρές μακροοικονομικές ανισορροπίες, τεράστια διαρθρωτικά προβλήματα που απεικονίζονται στο δημόσιο χρέος και το άνοιγμα στο ισοζύγιο εξωτερικών πληρωμών, είναι επόμενο να δεχτεί ισχυρότατο πλήγμα από την διεθνή οικονομική κρίση, παρά τις διαβεβαιώσεις για «ισχυρή και θωρακισμένη οικονομία και χρηματοπιστωτικό σύστημα».

Οι επιπτώσεις της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης είναι πλέον αδιάψευστα αισθητές και στην πραγματική οικονομία της χώρας μας, με απρόβλεπτες εξελίξεις για τη μείωση της ρευστότητας των επιχειρήσεων, ιδιαίτερα των μικρομεσαίων και των νοικοκυριών, την αυξανόμενη ανεργία και την εξαθλίωση των ευπαθών κοινωνικών ομάδων. Ήδη, η μείωση της οικονομικής δραστηριότητας και της κατανάλωσης είχαν σαν αποτέλεσμα να μεγαλώσει η «μαύρη τρύπα» του Προϋπολογισμού, σημειώνοντας υστέρηση εσόδων κατά 2,41 δισ. ευρώ, το τρέχον έτος.

Πηχταίοι τίτλοι στον παγκόσμιο και ελληνικό τύπο που διεκτραγωδούν τη σοβαρότητα της κατάστασης επιτείνουν το κλίμα πανικού και απόγνωσης και καταβαρθώνουν την εμπιστοσύνη των πολιτών προς τις κυβερνήσεις, τους ελεγκτικούς μηχανισμούς, τις τράπεζες και τις επιχειρήσεις.

Είναι προφανές ότι οι τρεις «πυλώνες» της ελληνικής οικονομίας ήδη δέχονται τα σεισμικά κύματα της παγκόσμιας κρίσης.

Ο κατασκευαστικός/οικοδομικός τομέας ήδη ασφυκτιά από την κεφαλαιακή στενότητα και την αδυναμία δανεισμού και δημιουργεί τις πρώτες στρατιές ανέργων.

Η ναυτιλία είναι ήδη βυθισμένη σε βαθιά κρίση και η καταβαράθρωση των ναύλων, λόγω συρρίκνωσης της παγκόσμιας ζήτησης, οδηγεί σε παροπλισμό πολλών μεγάλων σκαφών.

Ο τρίτος «πυλώνας» της ελληνικής οικονομίας, ο τουρισμός, με τα προϋπάρχοντα χρόνια διαρθρωτικά προβλήματα και τον ελάχιστο βαθμό ανταγωνιστικότητας, είναι

επόμενο να δεχθεί το ισχυρότερο πλήγμα από την πλανητική κρίση του χρηματοπιστωτικού συστήματος και την επερχόμενη παγκόσμια οικονομική ύφεση.

Η έκβαση αυτής της οικονομικής κρίσης δεν θα είναι, αναπόφευκτα, εξ ίσου ζοφερή με εκείνη του 1929. Υπάρχει εμπειρία και υπάρχουν δυνατότητες παρέμβασης και δημοσιονομικά και νομισματικά εργαλεία και μέτρα που μπορούν να συμβάλουν μεσοπρόθεσμα στην άμβλυση των αρνητικών επιπτώσεων.

Η κατάσταση αυτή, αυτονόητα, εμπνέει απαισιοδοξία, όχι όμως, κατ' ανάγκην, απελπισία. Αυτό θα εξαρτηθεί από το πως θα αντιμετωπίσουν την κρίση οι παγκόσμιοι οργανισμοί, οι κυβερνήσεις, οι τράπεζες, οι επιχειρηματικοί και επαγγελματικοί φορείς, οι επιχειρήσεις, αλλά και οι πολίτες.

Οι ΗΠΑ, η Ευρωπαϊκή Ένωση, η Ιαπωνία, η Ρωσία και άλλες χώρες διαθέτουν, συνολικά, τρισεκατομμύρια δολαρίων και ευρώ για την ενίσχυση της ρευστότητας των τραπεζών. Σημασία έχει το πως θα αξιοποιηθούν αυτά τα αστρονομικού μεγέθους κεφάλαια. Θα διοχετευτούν σε επιχειρήσεις, ιδιαίτερα στις μικρομεσαίες και στην ενίσχυση της απασχόλησης και της ρευστότητας των νοικοκυριών:

Θα υπάρξει δημόσιος και κοινωνικός έλεγχος στους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς που κάθε άλλο παρά υπεύθυνοι αποδείχτηκαν στην πράξη:

Οι Κεντρικές Τράπεζες προχωρούν σε μειώσεις επιτοκίων. Το ερώτημα είναι: τα χαμηλότερα επιτόκια θα φτάσουν στις επιχειρήσεις και στους πολίτες. Για την ώρα, το αντίθετο συμβαίνει. Όσο μειώνονται τα επιτόκια των Κεντρικών Τραπεζών, τόσο αυξάνονται τα επιτόκια χορηγήσεων στην ελληνική αγορά.

Οι κυβερνήσεις των ΗΠΑ, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλων χωρών αυξάνουν τα όρια των εγγυημένων καταθέσεων με νομοθετικές ρυθμίσεις.

Αυτές οι πρωτοβουλίες πάνω στις οποίες επιχειρείται κάποιος συντονισμός, για πρώτη ίσως φορά, καθώς και τα κοινωνικού χαρακτήρα μέτρα που εξαγγέλλονται, θα είναι αρκετά για να αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη των πολιτών χωρίς την οποία δεν μπορεί να υπάρξει οικονομική ανάκαμψη; Ίδωμεν...

Σε κάθε περίπτωση, πέρα τον αναπροσανατολισμό της αναπτυξιακής πολιτικής και τον μεσοπρόθεσμο σχεδιασμό στην εφαρμογή της, απαιτούνται άμεσα, έκτακτα χρηματοπιστωτικά και άλλα μέτρα για την ανακούφιση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και των ευπαθών κοινωνικών ομάδων προκειμένου να ανακοπεί η πτώση της κατανάλωσης. Οποιαδήποτε καθυστέρηση θα έχει σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις στο σύνολο της κοινωνίας αλλά και στα δημοσιονομικά ελλείμματα από υστέρηση φόρων (άμεσων και έμμεσων).

Ας επιστρέψουμε όμως στο θέμα μας που είναι ο τουρισμός. Το ντόμινο των εξελίξεων στην παγκόσμια οικονομία αναμένεται, σύμφωνα με τον πρόεδρο του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ), Νίκο Αγγελόπουλο, να επηρεάσει όχι μόνο την τουριστική κίνηση, αλλά και την ίδια τη βιωσιμότητα κάποιων επιχειρήσεων του κλάδου.

«Αν και είναι πολύ νωρίς ακόμα να προβούμε σε ασφαλείς εκτιμήσεις, μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα ότι θα υπάρξει μείωση των αφίξεων, αλλά και αύξηση του ποσοστού θνησιμότητας τουριστικών επιχειρήσεων, καθώς πολλές οριακές επιχειρήσεις θα γίνουν περιθωριακές», είπε ο κ. Αγγελόπουλος και έκανε έκκληση για τη λήψη χρηματοπιστωτικών και άλλων μέτρων για τη στήριξη των τουριστικών επιχειρήσεων.

Ανάλογη έκκληση έκανε και ο Πρόεδρος του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδος Γεράσιμος Φωκάς ενώ ο Πρόεδρος της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Ξενοδόχων Ανδρέας Ανδρεάδης σημείωσε ότι «τα ελληνικά ξενοδοχεία αντιμετωπίζουν προβλήματα ανταγωνιστικότητας που εστιάζονται στην τραγική έλλειψη υποδομών».

Δυστυχώς, οι αναπτυσσόμενες χώρες προέλευσης, παραδοσιακά, του ελληνικού τουρισμού (Γερμανοί και Βρετανοί αποτελούν το ήμισυ των τουριστικών μας αφίξεων), βρίσκονται στο επίκεντρο της οικονομικής κρίσης με καλπάζουσα ανεργία, συρρίκνωση εισοδημάτων και πολύ υψηλό δείκτη ανασφάλειας και αβεβαιότητας των κατοίκων τους.

Αλλά και, προ παντός, γιατί η ζήτηση τουριστικών υπηρεσιών παρουσιάζει εξαιρετικά μεγάλη εισοδηματική ελαστικότητα και οι δαπάνες για τουριστικές υπηρεσίες δεν αποτελούν την πρώτη προτεραιότητα διάθεσης του «διακριτικού» εισοδήματος.

Παρότι δεν έχουν γίνει σοβαρές έρευνες στο marketing του τουρισμού, είναι περίπου αυτονόητο ότι η ελαστικότητα της ζήτησης για διακοπές και ψυχαγωγία αυξάνεται όσο χαμηλότερα είναι τα εισοδήματα του νοικοκυριού.

Κοντολογίς, η πλούσια, οικονομικά ανεξάρτητη οικογένεια, ακόμα και σε ημέρες κρίσης, πιθανότατα δεν θα στερηθεί τις διακοπές της σε εγκαταστάσεις πολυτελείας.

Η φτωχή οικογένεια, πιθανότατα, θα τις αναβάλει ή θα μειώσει τη διάρκεια και τη δαπάνη της. Αυτό ισχύει, παρά το γεγονός ότι, τα τελευταία χρόνια, η ανάγκη για διακοπές καθιστά την τουριστική ζήτηση όλο και πιο ανελαστική. Η ανελαστικότητα όμως αυτή δεν έχει δοκιμαστεί σε συνθήκες παγκόσμιας κρίσης αυτού του μεγέθους.

Για μας, τους ασχολούμενους με τον τουρισμό, έχει μεγάλη σημασία να κατανοήσουμε τη φύση του ανταγωνισμού που υφίσταται ανάμεσα σε διάφορες κατηγορίες προϊόντων και συγκεκριμένα μεταξύ τουριστικών δαπανών και άλλων μορφών επιλεκτικών (discretionary) δαπανών.

Η έρευνα αγοράς στον τουρισμό, συνήθως εξετάζει τον ανταγωνισμό, αποκλειστικά εντός κατηγοριών τουριστικών προϊόντων. Σπάνια όμως εισέρχεται στον πυρήνα του ανταγωνισμού μεταξύ τουριστικών και άλλων κατηγοριών προϊόντων, αναζητώντας απάντηση στο ερώτημα: με δεδομένες ποικίλες εναλλακτικές επιλογές, πώς μπορεί ο τουρισμός να διεκδικήσει μεγαλύτερο μερίδιο της επιλεκτικής δαπάνης ενός νοικοκυριού με περιορισμένους οικονομικούς πόρους;

Κατά κανόνα, στις μη επιλεκτικές δαπάνες (η ζήτηση είναι ανελαστική) στον προϋπολογισμό ενός συνήθους νοικοκυριού περιλαμβάνονται οι δαπάνες για προϊόντα και υπηρεσίες πρώτης ανάγκης όπως στέγης (ενοίκιο ή στεγαστικό), τρόφιμα, νερό, ΔΕΗ, ΟΤΕ, δαπάνες συντήρησης του σπιτιού, βασική ένδυση και υπόδηση, πετρέλαιο θέρμανσης και βενζίνη.

Οι επιλεκτικές δαπάνες (discretionary spending) αφορούν σε μη βασικές ή μη-επείγουσες ανάγκες όπως ανακαίνιση του σπιτιού, επενδύσεις και αποταμίευση, διακοπές ή αγορά ειδών πολυτελείας όπως π.χ. τηλεόραση plasma, home cinema, επώνυμα ενδύματα και αξεσουάρ ή κοσμήματα. Βέβαια, τα όρια μεταξύ επιλεκτικών και μη επιλεκτικών δαπανών είναι συγκεχυμένα και διαφέρουν ανάλογα με την εισοδηματική τάξη των νοικοκυριών.

Είναι επίσης ιδιαίτερα σημαντικό να κατανοήσουμε τη συμπεριφορά των δυνητικών τουριστών όταν επιλέγουν ανάμεσα σε διάφορες κατηγορίες αγαθών, καθώς καταβάλουμε συλλογικές προσπάθειες για αύξηση της ζήτησης ή του ενδιαφέροντος για έναν τουριστικό προορισμό.

Κάτω απ' αυτές τις δυσμενείς συνθήκες, ποια πορεία πρέπει να ακολουθήσουμε για να βοηθήσουμε την τουριστική οικονομία να βγει από την κρίση;

Κατά τη γνώμη μου και τη γνώμη πολλών, η μόνη πιθανή οδός διαφυγής, χωρίς κλειδωμένες βεβαιότητες, ίσως είναι η προσέλκυση τουριστών πολύ υψηλών προδιαγραφών και εισοδημάτων που δεν πλήττονται ιδιαίτερα από την κρίση.

Παράλληλα, πρέπει να επιδιωχθεί η αναβάθμιση των καταλυμάτων χαμηλότερων κατηγοριών και η παροχή ποιοτικών υπηρεσιών, με ό,τι αυτό συνεπάγεται. Σε κάθε περίπτωση, τα επόμενα δύο-τρία χρόνια θα είναι δύσκολα και επώδυνα και για τον ελληνικό τουρισμό.

Είναι γενικά παραδεκτό ότι ο τουρισμός είναι η κινητήρια δύναμη της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης της χώρας μας προσφέροντας το ένα πέμπτο περίπου του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος και της Απασχόλησης.

Όμως, ο τουρισμός δεν είναι αυτοτελής τομέας. Συνδέεται άρρηκτα και βρίσκεται σε αλληλεξάρτηση με τους άλλους τομείς της οικονομίας, με τους οποίους αποτελεί ένα ενιαίο παραγωγικό σύμπλεγμα και ιδιαίτερα με την αγροτική παραγωγή, τη μεταποίηση και όλες τις άλλες υπηρεσίες. Επηρεάζει δε και επηρεάζεται άμεσα από τον πολιτισμό και το περιβάλλον.

Ως εκ τούτου, δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται σαν ανεξάρτητη και αυτόνομη, οικονομική κυρίως, δραστηριότητα αλλά ως ένας τομέας με καταλυτικές επιπτώσεις στο σύνολο της ελληνικής κοινωνίας.

Είναι αναμφισβήτητη η διαπίστωση ότι, από άποψη σχέσης αξίας-τιμής, έχουμε χάσει το ανταγωνιστικό μας πλεονέκτημα, συγκριτικά με τους νέους ανταγωνιστές στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου που, για το παραδοσιακό μαζικό, παραθεριστικό και συνεπώς εποχικό προϊόν, που προσφέραμε και συνεχίζουμε να προσφέρουμε, έχουν πολύ χαμηλότερο κόστος παραγωγής και πολλή χαμηλότερη τιμή.

Η συρρίκνωση της τουριστικής περιόδου, η μείωση της διαπραγματευτικής μας ικανότητας που εκδηλώνεται με φαινόμενα όπως στάσιμες ή και μειούμενες τιμές, η αυξανόμενη τάση για συμβόλαια «all inclusive», αλλά και η σταθερή υποβάθμιση του οικονομικού και κοινωνικού προφίλ του μέσου τουρίστα είναι μερικά από τα στοιχεία που επιβεβαιώνουν αυτή την πραγματικότητα και υπαγορεύουν την εκ βάθρων επανεκτίμηση της κατάστασης.

2.3) ΤΟ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ ΔΕΣΜΙΟ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Με τις διεθνείς τιμές πετρελαίου να κινούνται απόλυτα καθοδικά τις τελευταίες ημέρες – το WTI έκλεισε στα \$80,07 το βαρέλι και το Brent ακόμα πιο κάτω στα \$75,71 το βαρέλι την περασμένη Παρασκευή – το ερώτημα που τίθεται σήμερα είναι εάν η πτώση αυτή θα συνεχισθεί, και εάν ναι ποιο μπορεί να είναι το σημείο ανάσχεσης. Μία μάλλον ρητορική ερώτηση αφού η παρούσα καθοδική πορεία του αργού επηρεάζεται άμεσα από την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, η οποία και συνεχίζεται για 4η συνεχή εβδομάδα.

Στην πράξη η έλλειψη ρευστότητας στις διεθνείς αγορές υποχρεώνει τους traders σε μαζική πώληση μελλοντικών συμβολαίων, δηλαδή των χάρτινων βαρελιών, ώστε να μπορέσουν να καλύψουν τις θέσεις τους, προεξοφλώντας ακόμη χαμηλότερες τιμές. Παράλληλα οι παίκτες στην πραγματική αγορά πετρελαίου που εκτελούν αγοραπωλησίες physical trades, εκμεταλλεύονται τη βουτιά στις τιμές των παραγωγών για να κλείσουν φορτία αργού και προϊόντων με ιδιαίτερα ελκυστικούς όρους.

Από την πλευρά των παραγωγών χωρών η ανησυχία είναι έκδηλη αφού μία παρατεταμένη περίοδος χαμηλών τιμών σημαίνει λιγότερα έσοδα για τους προϋπολογισμούς τους, οι οποίοι υπό την επήρεια των υψηλών τιμών των τελευταίων δύο ετών έχουν διογκωθεί. Χαρακτηριστικό παράδειγμα το Ιράν όπου η κυβέρνηση Αχμαντινετζάν εφαρμόζοντας μια φιλόδοξη κοινωνική πολιτική, με σοβαρές επιδοτήσεις για βασικά είδη διατροφής αλλά και τη βενζίνη, σύντομα θα αντιμετωπίσει σοβαρό πρόβλημα (ήδη ο πληθωρισμός κινείται σε επίπεδα άνω του 25%). Πέρα από την μείωση των εσόδων οι παραγωγοί χώρες, ιδιαίτερα αυτές που δεν δέχονται ξένες επενδύσεις βάσει PSA, θα αντιμετωπίσουν σύντομα ακόμα ένα σοβαρό πρόβλημα που έχει να κάνει με την χρηματοδότηση των επενδύσεων που είναι απαραίτητες για την ανακάλυψη και εκμετάλλευση νέων κοιτασμάτων και την αποτελεσματική λειτουργία των υφιστάμενων. Ακριβώς το ίδιο πρόβλημα θα αντιμετωπίσουν και οι διεθνείς εταιρείες η παραγωγή των οποίων τα τελευταία τρία χρόνια είναι σχεδόν στάσιμη. Διεθνείς αναλυτές με ιδιαίτερη γνώση των αγορών στην Μέση Ανατολή υποστηρίζουν ότι ο OPEC θα υπερασπισθεί μία τιμή πλαφόν περίξ των 80 δολαρίων το βαρέλι, προχωρώντας εάν χρειασθεί σε σημαντική μείωση παραγωγής. Όμως ακόμη και εάν το καρτέλ των πετρελαιοπαραγωγών μειώσει την παραγωγή του κατά 1.0 εκατ. βαρέλια – ο OPEC αυτήν την στιγμή παράγει σχεδόν 32,3 εκατ. βαρέλια την ημέρα – το αποτέλεσμα στις τιμές θεωρείται αβέβαιο γιατί πλέον η διεθνής αγορά πετρελαίου κινείται πρωτίστως βάσει ψυχολογίας με ελάχιστη αναφορά στα θεμελιώδη μεγέθη τα οποία εάν μη τι άλλο παραμένουν εν πολλοίς αμετάβλητα. Οι εκτιμήσεις για μία υποτιθέμενη ραγδαία μείωση στην παγκόσμια ζήτηση περιμένουν να αποδεχθούν αφού αυτή σε παγκόσμιο επίπεδο τρέχει με υψηλούς σχετικά ρυθμούς από +0,5% έως +0,6% σε σύγκριση με το 2007.

Κοινή είναι η διαπίστωση των περισσότερων αναλυτών ότι όσο διαρκεί η παρούσα κρίση και ο κίνδυνος για μία παγκόσμια οικονομική καταστροφή παραμένει ορατός η αγορά πετρελαίου θα συμπεριφέρεται περισσότερο βάσει απλών αντανικλαστικών

και της καθημερινής ανάγκης για επιβίωση, δηλαδή την παραμονή, έστω και σε μία καθοδική αγορά, παρά για λόγους κερδοσκοπίας.

3) ΧΙΟΝΟΣΤΙΒΑΔΑ» ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΑΛΛΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ.

Η ελεύθερη πτώση που καταγράφουν οι δείκτες στις διεθνείς χρηματαγορές τις τελευταίες ημέρες, μοιάζει να είναι χωρίς τέλος και οι συνέπειες την ακολουθούν σαν ντόμινο, επηρεάζοντας όλους τους τομείς της καθημερινότητας παγκοσμίως. Οι ηγέτες των ισχυρών κρατών καταβάλλουν προσπάθειες για να «φρενάρουν» την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, με πιο πρόσφατη προσπάθεια εκείνη των ηγετών των χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που στην τελευταία Σύνοδο Κορυφής αποφάσισαν ένα γενναίο πακέτο μέτρων, συνολικού ύψους 2 τρισεκατομμυρίων ευρώ.

Η παγκόσμια κοινότητα μετρά απώλειες από την οικονομική κρίση, και στις ΗΠΑ εκτιμάται ότι περισσότερες από 160.000 θέσεις εργασίας θα χαθούν στην Νέα Υόρκη στα επόμενα δύο χρόνια λόγω των επιπτώσεων της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης. Από αυτές 35.000 περίπου θα προέρχονται από τον χρηματοοικονομικό τομέα που δέχεται τις μεγαλύτερες πιέσεις από την κρίση. Οι εκτιμήσεις αυτές είναι κατά πολύ υψηλότερες από αντίστοιχες πριν 3 μόλις μήνες που έκαναν λόγο για απώλειες 80.000 θέσεων εργασίας.

Ο χρηματοοικονομικός τομέας συμμετέχει στην συνολική οικονομία της Νέας Υόρκης, που ξεπερνά σε αξία το 1,25 τρισ. δολάρια, με ποσοστό που προσεγγίζει το 15%. Εξάλλου, έντονη ανησυχία δημιουργεί στα στελέχη της Wall Street και το γεγονός ότι τα μόνους που αποτελούσαν σε ετήσια βάση μέχρι σήμερα την βασική πηγή εισοδημάτων τους, καθώς ήταν πολλαπλάσια των μισθών τους, είτε περιορίζονται στο ελάχιστο είτε, στις περισσότερες των περιπτώσεων καταργούνται. Την ίδια στιγμή έντονη ανησυχία επικρατεί και για τα στελέχη εκτός χρηματοοικονομικού τομέα, καθώς μεγάλος αριθμός των επιχειρήσεων της Νέας Υόρκης ανακοινώνει αρνητικά αποτελέσματα, αδυνατεί ακόμα και να πληρώσει τους τοπικούς φόρους, με συνέπεια και την απώλεια χιλιάδων θέσεων εργασίας.

Αισιοδοξία δημιούργησε πάντως, προς το παρόν, η ανακοίνωση του υπουργείου Οικονομικών ότι οι εννέα μεγάλες τράπεζες που δέχτηκαν τελικά την είσοδο του ομοσπονδιακού κράτους στο κεφάλαιό τους θα απορροφήσουν 125 δισεκατομμύρια δολάρια, περίπου το μισό του ποσού που οι αρχές θα επενδύσουν στο σύνολο του αμερικανικού τραπεζικού συστήματος. Οι τράπεζες αυτές σύμφωνα με δημοσιεύματα είναι οι Goldman Sachs, Morgan Stanley, JP Morgan Chase, Bank of America, Citigroup, Wells Fargo, Bank of New York Mellon, State Street and Meryll Lynch, που θα πρέπει σύντομα να απορροφηθεί από την Bank of America.

Δυσμενείς είναι οι εκτιμήσεις και για την πορεία των τιμών αλλά και γενικότερα της αγοράς ακινήτων στις Ηνωμένες Πολιτείες. Σύμφωνα με εκτιμήσεις που δημοσιεύονται στους New York Times η τάση μείωσης των τιμών πώλησης των ακινήτων που γνωρίζουν κάμψη τους τελευταίους μήνες, θα συνεχιστεί σε ολόκληρη την χώρα και το 2009, ενώ σε ορισμένες πολιτείες για ακόμη μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Σε ορισμένες περιοχές όπου η χρηματοπιστωτική κρίση έχει κάνει περισσότερο εμφανή τα σημάδια της, όπως στην Καλιφόρνια, στην Φλόριντα και στην Αριζόνα, η απόσταση μεταξύ προσφοράς και ζήτησης ακινήτων μεγαλώνει ολοένα και περισσότερο, με τους ιδιώτες που ζητούν να αγοράσουν σπίτι να μειώνονται στο ελάχιστο.

Η υψηλή ανεργία, σκαρφάλωσε στο 6,1% από 4,4% στο τέλος του 2007, η μείωση των μισθών και η αύξηση των επιτοκίων στην στεγαστική πίστη (6,75% το σταθερό επιτόκιο για 30 χρόνια από 6,06% την περασμένη εβδομάδα), δεν αφήνουν περιθώρια αισιοδοξίας στον τομέα των ακινήτων στις ΗΠΑ. Είναι χαρακτηριστικό όπως αναφέρεται στους New York Times ότι ένα στα δέκα σπίτια είναι χωρίς ενοικιαστή, ανεβάζοντας έτσι τον αριθμό των άδειων σπιτιών στο μεγαλύτερο επίπεδο των τελευταίων 50 ετών.

Την ίδια στιγμή, η εποχή των χριστουγεννιάτικων αγορών, οι οποίες συνήθως αντιπροσωπεύουν το 20% των ετήσιων πωλήσεων στις ΗΠΑ, προοιωνίζεται ιδιαίτερα δύσκολη, καθώς οι καταναλωτές έχουν περιορίσει τις δαπάνες τους και αρκετές αλυσίδες καταστημάτων ήδη έχουν βάλει λουκέτο. "Τα χειρότερα είναι μπροστά μας, γιατί οι καταναλωτές δεν ξέρουν πού να στραφούν για να εξασφαλίσουν χρήματα", επισημαίνει ο Χάουαρντ Νταβίντοβιτς, επικεφαλής κέντρου μελετών της Νέας Υόρκης που ειδικεύεται στη μελέτη της καταναλωτικής συμπεριφοράς.

Οι λιανικές πωλήσεις σημείωσαν πτώση 1,2% εντός του Σεπτεμβρίου, τη μεγαλύτερη από το 2005, ενώ σύμφωνα με τους αναλυτές η φετινή εορταστική περίοδος θα είναι

η χειρότερη των τελευταίων δεκαπέντε χρόνων. Μεγάλες αλυσίδες καταστημάτων έχουν ήδη κηρύξει πτώχευση, όπως για παράδειγμα η Linen N Thing, με είδη διακόσμησης σπιτιού, αλλά και αλυσίδες δημοφιλών εστιατορίων όπως το Bennigans και το Steak and Ale, ενώ τα απανταχού παρόντα Starbucks αριθμούν 600 καταστήματα λιγότερα.

Το ηθικό των καταναλωτών βρίσκεται στο χαμηλότερο σημείο. Ο δείκτης RBC Cash, ο οποίος καταγράφει κάθε μήνα την συμπεριφορά των καταναλωτών, έπεσε στις 37 μονάδες τον Οκτώβριο, από 69,2 που ήταν τον Σεπτέμβριο. "Τον τελευταίο μήνα, οι Αμερικάνοι αντιμετώπισαν μία άνευ προηγούμενου χρηματοπιστωτική κρίση, υψηλά νούμερα ανεργίας και ραγδαία πτώση των τιμών των ακινήτων", παρατηρεί ο T.J. Marta, οικονομολόγος της RBC Capital Market. "Φαίνεται ότι μπαίνουμε σε μία περίοδο μανιοκατάθλιψης για τους καταναλωτές, όπου οι εναλλαγές της διάθεσης θα υπαγορεύονται από τα καλά ή κακά νέα των αγορών", συνεχίζει ο ίδιος ειδικός.

«Περιμένουμε φαινόμενα όπως οι γονείς να μην ανταλλάσσουν δώρα μεταξύ τους, προκειμένου να μπορέσουν να αγοράσουν για τα παιδιά», εξομολογείται ο Μπριτ Μπίμερ, πρόεδρος του Ινστιτούτου Μελετών American Research Group. Οι πλέον απαισιόδοξοι, όπως ο Νταβίντοβιτς, προβλέπουν ανεργία 8% για τον επόμενο χρόνο. «Οι Αμερικανοί καταναλωτές έχουν χρέη 14.000 δισεκατομμυρίων δολαρίων -ποσό πρωτοφανές. Οι καταθέσεις τους είναι στο κόκκινο και η μείωση της αξίας των ακινήτων φτάνει τα 5.000 δισεκατομμύρια δολάρια. Χρησιμοποίησαν τα σπίτια τους σαν βιβλιάρια καταθέσεων, δανειζόμενοι με βάση την αξία τους, και τώρα βλέπουν τα πάντα να βυθίζονται», εξηγεί ο ίδιος ειδικός, καταλήγοντας: «Θα το ξεπεράσουμε, αλλά θα πάρει χρόνια, όχι μήνες, και θα είναι ιδιαίτερα δύσκολο».

Παρόλα αυτά, η αμερικανική ηγεσία διατηρεί την αισιοδοξία της για την έξοδο από την κρίση. «Μακροπρόθεσμα η αμερικανική οικονομία θα ανακάμψει», δήλωσε ο αμερικανός πρόεδρος Τζορτζ Μπους έπειτα από συνάντηση που είχε με τους κύριους συμβούλους του για την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση. «Πήραμε έκτακτα μέτρα, επειδή οι περιστάσεις είναι έκτακτες», δήλωσε ο Μπους, προσθέτοντας ότι το σχέδιο για την ενίσχυση με δισεκατομμύρια δολάρια των τραπεζών που αντιμετωπίζουν δυσκολία δεν θα αυξήσει υπέρμετρα το ρόλο της κυβέρνησης στην οικονομία.

Από την πλευρά του ο Αμερικανός υπουργός Οικονομικών Χένρι Πόλσον είχε προειδοποιήσει ότι οι ΗΠΑ θα αντιμετωπίσουν οικονομικές δυσκολίες για μήνες, αλλά είχε σημειώσει επίσης ότι η κατάσταση θα βελτιωθεί μετά το σχέδιο διάσωσης

των τραπεζών. «Θα αντιμετωπίσουμε έναν αριθμό προκλήσεων για έναν αριθμό μηνών. Θα πάρει καιρό να ξεπεραστεί αυτή η φάση», δήλωσε ο Πόλσον απαντώντας σε ερώτηση δημοσιογράφου του τηλεοπτικού δικτύου ABC για την επιβράδυνση της οικονομίας και μια πιθανή άνοδο της ανεργίας.

Ωστόσο ο Πόλσον φάνηκε αισιόδοξος όσον αφορά τα θετικά αποτελέσματα του σχεδίου διάσωσης των τραπεζών που υιοθετήθηκε στις αρχές Οκτωβρίου από το Κογκρέσο. «Οι άνθρωποι μπορούν να περιμένουν μία επάνοδο της εμπιστοσύνης στο σύστημα, ότι οι τράπεζες θα ξαναρχίσουν να δίδουν δάνεια και ότι η οικονομική δραστηριότητα θα επιστρέψει στους φυσιολογικούς της ρυθμούς», διαβεβαίωσε. «Η Αμερική είναι ένα ισχυρό έθνος, είμαστε αισιόδοξοι άνθρωποι και έχουμε τα απαραίτητα εργαλεία και τις πηγές. Θα βγούμε νικητές από αυτήν την πρόκληση», σημείωσε επίσης.



3.1) ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΕ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟ

Κρίση διαρκείας τουλάχιστον ως το 2009 περιμένει ο υπουργός Οικονομίας κ. Γ. Αλογοσκούφης με επιπτώσεις κυρίως στην ανάπτυξη και στον πληθωρισμό. Σε ομιλία του στο Κέντρο Στρατηγικών και Διεθνών Σπουδών στην Ουάσιγκτον ο υπουργός επισήμανε ότι «η χρηματοπιστωτική αναταραχή των τελευταίων μηνών αποδείχθηκε ότι ήταν βαθύτερη, μεγαλύτερης έκτασης και διάρκειας απ' ό,τι θα μπορούσε να προβλεφθεί αρχικά». Ο ρυθμός ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας, είπε, επιβραδύνεται σε σχέση με τους υψηλούς ρυθμούς των τελευταίων ετών, στο

3,8% το 2008 και στο 3,6% το 2009, ενώ αν εξαιρεθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση το ΑΕΠ της παγκόσμιας οικονομίας εκτιμάται στο 4,4% εφέτος και στο 4,2% τον επόμενο χρόνο. Στα αρνητικά της κρίσης συμπεριέλαβε και την επιβράδυνση του παγκόσμιου εμπορίου από το 7% το 2007 στο 6% το 2008 και το 2009. Προέβλεψε ότι για την Ε.Ε. και την ευρωζώνη θα υπάρξει επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης του ΑΕΠ, ενώ για τον πληθωρισμό είπε ότι έχει αναθεωρηθεί προς τα επάνω κατά μία ποσοστιαία μονάδα, λόγω της εκτόξευσης των τιμών των τροφίμων και των καυσίμων. Μάλιστα, ανέφερε ότι «η οικονομική κατάσταση και οι οικονομικές προοπτικές είναι ασυνήθιστα αβέβαιες στην τρέχουσα συγκυρία».

ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΑΜΟΥΖΗΣ (Αναπληρωτής διευθύνων σύμβουλος EFG Eurobank) *«Τα χειρότερα έπονται»*

Αυτό που έχουμε δει μέχρι σήμερα είναι ο πρώτος γύρος των επιπτώσεων της κατάρρευσης της αγοράς των subprime στεγαστικών και δευτερευόντως των επιπτώσεων από την αποτίμηση άλλων επενδύσεων των τραπεζών που έχουν υποχωρήσει αισθητά. Οι ζημιές αυτές σε μεγάλο βαθμό έχουν αποτιμηθεί. Τώρα αρχίζει ο δεύτερος και σοβαρότερος γύρος των επιπτώσεων της κρίσης που συνδέεται με τον βαθμό επιβράδυνσης της αμερικανικής και της παγκόσμιας οικονομίας. Αν η αμερικανική οικονομία οδηγηθεί σε ύφεση ή σε στασιμοπληθωρισμό, τότε θα υπάρξουν μεγαλύτερες επισφάλειες στα χαρτοφυλάκια στεγαστικών και καταναλωτικών δανείων στις ΗΠΑ. Αυτό σε συνδυασμό με την αύξηση των τιμών με ταχύτερο ρυθμό από ό,τι οι μισθοί και το wealth effect, δηλαδή την αίσθηση ότι η αξία της περιουσίας μας υποχωρεί, θα επιδεινώσει τη κατάσταση. Κανείς δεν ξέρει το μέγεθος, την έκταση και το βάθος του δεύτερου γύρου. Θα εξαρτηθεί από το πόσο θα επηρεαστούν οι ΗΠΑ και η Ευρώπη και αν η κρίση θα εξαπλωθεί στις αναδυόμενες οικονομίες. Αυτή τη στιγμή δεν έχουμε εικόνα ξεκάθαρη για το αν η οικονομία των ΗΠΑ είναι σε επιβράδυνση ή έχει εισέλθει σε βαθύτερη κρίση. Αν πρόκειται για το τελευταίο ο τραπεζικός κλάδος θα πληγεί. Πιστεύω ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα είναι μπροστά μας και όχι πίσω.

3.2) Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ.

Από το Σεπτέμβριο του 2008 το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό και οικονομικό σύστημα βρίσκεται σε κρίση, η οποία απειλεί την οικονομική σταθερότητα και ανάπτυξη, με πολλά ερωτηματικά ως προς τη διαχείρισή της, και η οποία αναμένεται να διαρκέσει αρκετά χρόνια. Η κρίση αυτή σίγουρα θα επιφέρει σημαντικές επιπτώσεις στις αγορές του πλανήτη, αλλά και στην αγοραστική συμπεριφορά του μέσου ανθρώπου. Ακόμα δεν έχουμε κατανοήσει επαρκώς τις επιπτώσεις της σε διεθνές και εθνικό επίπεδο και ιδιαίτερα τις επιδράσεις της στην κοινωνία, στις επιχειρήσεις, στους πελάτες, όπως και στο ίδιο το αντικείμενο του Μάρκετινγκ.

Το στέλεχος Μάρκετινγκ ζει στην πράξη την ίδια την αγωνία ύπαρξης της επιχείρησης, ξέρει να ακούει, να βλέπει, να αναγνωρίζει ευκαιρίες και με γνώση, εμπειρία και προσωπικότητα να διαμορφώνει εμπορικές δράσεις. Η λέξη «κρίση», βασισμένη στον πλούτο της ελληνικής γλώσσας, επιτρέπει σε κάθε στέλεχος μιας επιχείρησης να αντιληφθεί ότι είναι κάτι που συνεπάγεται ανάλυση, ζύγισμα κινδύνων, νοητική επεξεργασία, απόφαση και δράση. Καλείται να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά το τώρα, το σήμερα, με νέους τρόπους σε όλα τα επίπεδα και διαστάσεις, με συνεχείς νεωτερισμούς και δημιουργική μίμηση. Όχι μόνο στις τεχνικές, αλλά και στις αξίες, στους τρόπους, στις συνήθειες, με στόχο την προσφορά της αναγκαίας εμπειρίας στον πελάτη-στόχο. Οφείλει να επενδύει στο νέο αλλά και να ξέρει να αποβάλλει (destruction management) τα στοιχεία εκείνα των τεχνικών, πρακτικών ή δραστηριοτήτων του παρελθόντος που απορροφούν άσκοπα πόρους (χρήμα, χρόνο, ενέργεια). Όταν κανείς γνωρίζει τις ευθύνες του, μπορεί να αντιμετωπίζει με αισιοδοξία το μέλλον, την κοινωνία, την αγορά, τους γύρω του και τον εαυτό του. Στην κρίσιμη περίοδο που αντιμετωπίζουμε το Μάρκετινγκ έχει και αυτό ένα μέρος της ευθύνης στη σημερινή κατάσταση.

3.3) ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΥ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ

* Πολιτικό-νομικό

Η κρίση επέτρεψε τη μεγαλύτερη κρατική οικονομική παρέμβαση στην Ιστορία. Οδήγησε σε τέλμα τον ακραίο φιλελευθερισμό, την απληστία, τα λόμπι, τις ανεξέλεγκτες αγορές, τις «επενδυτικές πυραμίδες», τις ανισότητες, την ανάγκη συνεχών πολέμων και παρεμβάσεων, την έλλειψη κανόνων διαφάνειας και ελέγχων. Εμφανίστηκε η αναποτελεσματικότητα όλων αυτών των κυβερνητικών στελεχών, τα οποία διορίστηκαν ακριβώς λόγω της ανικανότητάς τους (myopia disaster) και της ηθικής αδυναμίας τους. Είναι, ίσως, η αρχή ενός «σοσιαλιστικού καπιταλισμού», σύμφωνα με τον οποίο τα κέρδη πηγαίνουν στις επιχειρήσεις και στους μετόχους τους και οι ζημιές στο κράτος και στους φορολογούμενους πολίτες με ταυτόχρονη επίδραση στο περιβάλλον, την ποιότητα της ανθρώπινης ζωής, την ανεργία και την πείνα. Το δυτικό πολιτικό σύστημα φαίνεται να βιώνει τη δική του πτώση του τείχους, το δικό του 1989.

* Οικονομικό Περιβάλλον

(α) **Επιπτώσεις στην παγκόσμια οικονομία.** Το σημαντικότερο σε κάθε κρίση είναι η μετάδοσή της και οι επιπτώσεις που θα προκαλέσει στην οικονομία. Η πραγματική οικονομία αφορά τα εισοδήματα, την απασχόληση και την κατανάλωση, τα οποία αναμένεται να επηρεαστούν. Σαν αποτέλεσμα θα έχουμε επιπτώσεις στο ρυθμό της οικονομικής ανάπτυξης και στο γενικό επίπεδο ζωής με αύξηση των νοικοκυριών που ζουν κάτω από το επίπεδο της φτώχειας. (β) **Οικονομική θέση των ΗΠΑ.**

Οι ΗΠΑ παύουν πλέον να είναι οικονομικά κυρίαρχες και θα είναι δύσκολο να δεχτούν το νέο τους ρόλο. Νέες οικονομικές ατμομηχανές αναμένονται να εμφανιστούν στον κόσμο (Κίνα, Ινδία, Μεξικό) κοντά στις ήδη υπάρχουσες. (γ) **Επιπτώσεις στην Ελλάδα.** Στη χώρα μας, με το τεράστιο έλλειμμα στο ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών, η κρίση πιστοποιεί την ανταγωνιστική καθίζηση, με την επανεμφάνιση του φαντάσματος του στασιμοπληθωρισμού και τον ακριβότερο δανεισμό στον οποίο υποβάλλεται το Δημόσιο εξαιτίας της. Η ανάπτυξη των τελευταίων ετών αποδεικνύεται πλέον ότι ήταν συγκυριακή και δε στηριζόταν σε μια

ενδογενή δυναμική της οικονομίας. Η ανάπτυξη αυτή δεν οδήγησε σε ένα διατηρήσιμο συγκριτικό πλεονέκτημα, κύρια σε κλάδους στρατηγικής σημασίας, όπως είναι λόγω χάρη ο τουρισμός ή η ναυτιλία. **(δ) Απασχόληση.** Παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχει ακόμη ακριβής εκτίμηση για τον αριθμό της ανεργίας τη διετία 2009-2010, όλες οι προβλέψεις συμφωνούν για σημαντική αύξηση του αριθμού των ανέργων. Στην Ελλάδα τα πρώτα σημάδια έχουν αρχίσει να παρουσιάζονται με πτωχεύσεις επιχειρήσεων και απολύσεις. **(ε) Κατανάλωση.** Οι λιανικές πωλήσεις σημειώνουν τους τελευταίους μήνες τη μεγαλύτερη πτώση από το 2005, ενώ, σύμφωνα με τους αναλυτές, η πρόβλεψη για τη φετινή εορταστική περίοδο είναι η χειρότερη των τελευταίων δεκαπέντε χρόνων, κάτι που με την πρόσφατη κοινωνική αναταραχή είναι πλέον μια τραγική βεβαιότητα. Οι ταραχές έδειξαν έντονα ότι το Μάρκετινγκ, η επικοινωνία, οι δημόσιες σχέσεις, η αντιμετώπιση κρίσεων, η διοίκηση αντιλήψεων είναι άγνωστες έννοιες στο δημόσιο μηχανισμό. Είναι κοινή πλέον η παρατήρηση ότι οι επιπτώσεις στην κατανάλωση θα είναι πολύ σοβαρές, αφού υπάρχουν αποδεδειγμένα πλέον λιγότερα χρήματα στα χέρια των καταναλωτών. Ενδεικτικά:

- Εμφανίζεται μια σημαντική επιβράδυνση της κατανάλωσης μέσω πιστωτικών καρτών.
- Η πιστωτική κρίση και το ακριβό κόστος χρήματος έχουν κάνει φειδωλές τις τράπεζες στην έγκριση δανείων κυρίως προς τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.
 - Οι τράπεζες δε δανείζουν με την ίδια ευκολία η μία την άλλη (διατραπεζική αγορά), φοβούμενες το βαθμό εξάρτησής τους σε προϊόντα χρηματοδότησης υψηλού κινδύνου, με αποτέλεσμα το διατραπεζικό επιτόκιο (Euribor) να έχει αυξηθεί σημαντικά, προκαλώντας αντίστοιχη επιβάρυνση των επιχειρήσεων στην αποπληρωμή των τοκοχρεωλυτικών δόσεων των δανείων τους.
 - Οι επενδυτές της Ευρωζώνης θεωρούν πλέον τα ελληνικά κρατικά χρεόγραφα περισσότερο ριψοκίνδυνα σε σύγκριση με το γερμανικό κρατικό χρέος.

Επιχειρηματικότητα. Μειώνεται σταδιακά ο βαθμός φερεγγυότητας επιχειρήσεων και κυρίως των μικρών, που αποτελούν και τη «ραχοκοκαλιά» της ελληνικής οικονομίας. Σαν αποτέλεσμα αναμένεται να γίνει δυσκολότερη η προσπάθεια ανεύρεσης χρηματοδότησης και επαχθέστεροι οι όροι στη λήψη πίστης από προμηθευτές και τράπεζες. Το κυριότερο είναι ότι αποτρέπονται πλέον νέες επιχειρηματικές προσπάθειες.

*** Επιδράσεις στο κοινωνικό περιβάλλον**

Στους αμείλικτους δείκτες της οικονομίας είναι σημαντικό να μην αγνοήσουμε ποιοτικά μεγέθη σε ό,τι αφορά τη σύνδεση της κρίσης με την αυξανόμενη διαφθορά σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας και του κοινωνικού ιστού, την έλλειψη περιβαλλοντικών, κοινωνικών και ατομικών αξιών, την αύξηση της αίσθησης ατομικής μοναξιάς, απελπισίας και απομόνωσης, ιδιαίτερα στους νέους ανθρώπους και τους ηλικιωμένους. Σαν απάντηση σε όλα αυτά και σαν μια νέα αρχή ενός νέου Μάρκετινγκ θα ήταν η ανέγερση ενός μνημείου στους άγνωστους πολίτες που καλούνται να πληρώσουν ποικιλοτρόπως χωρίς να φταίνε. Στους μισθωτούς των 700 ευρώ, στα στελέχη που δουλεύουν το «νέο οκτάωρο» (9 π.μ.-9 μ.μ.), στους συνταξιούχους, τους αδήλωτους αλλοδαπούς εργαζόμενους, τους συναλλασσόμενους με τις δημόσιες υπηρεσίες. Και αυτό γιατί σε γεγονότα τέτοιας σημασίας αυτό που αντιλαμβανόμαστε λιγότερο ως κοινωνία από οτιδήποτε άλλο είναι η αργή διάβρωση των θεσμών και η καθημερινή προσπάθεια εκατομμυρίων ανώνυμων ηρώων που αγωνίζονται συχνά με ταπεινοφροσύνη ενάντια αυτής της δόλιας εντροπίας. Είναι χάρη σε αυτούς που ο κόσμος είναι λιγότερο αβίωτος ή τουλάχιστον λιγότερο επισφαλής. Μια που το αόρατο χέρι της συνείδησης και της ανθρωπιάς τους οδηγεί σε πολύ πιο σταθερά αποτελέσματα από ό,τι οι αγορές ή οποιαδήποτε μορφή κατευθυνόμενης οικονομίας ή πρόγραμμα Μάρκετινγκ. Το μήνυμα πλέον είναι σαφές και ξεκάθαρο. Δε θα είναι μόνο οι επιχειρήσεις συγκεκριμένων κλάδων (οικοδομή, λιανεμπόριο, τουρισμός, ναυτιλία, εξαγωγές) που θα αντιμετωπίσουν δυσχέρειες, αλλά τα προβλήματά τους θα έχουν αντίκτυπο σε όλη την αγορά. Η κρίση αυτή έχει τα χαρακτηριστικά αλυσιδωτής αντίδρασης με επέκταση προς όλες τις κατευθύνσεις και αναμένεται να εξαπλωθεί ακόμη και σε πολύ «υγιείς» κλάδους της ελληνικής οικονομίας. Δυστυχώς, δε θα τα καταφέρουν όλες οι μεσαίου μεγέθους και μικρομεσαίες επιχειρήσεις να βγουν αλώβητες από την κρίση. Ορισμένες από αυτές θα αναγκαστούν ακόμα και να κλείσουν. Κυρίαρχος παράγοντας επιβίωσης θα είναι η υιοθέτηση ενός νέου Μάρκετινγκ, που να ανταποκρίνεται στις νέες συνθήκες και που θα συνδυάζει την εμπειρία του παρελθόντος με τα επιχειρηματικά εκείνα οράματα που θα δημιουργούν το μέλλον που επιθυμούμε.

Είμαστε στο τέλος ενός είδους Μάρκετινγκ που χαρακτηρίστηκε, σε ένα βαθμό, από την απληστία, την επιβολή και τη βραχυχρόνια προοπτική.

3.4) ΤΟ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ ΣΕ ΚΡΙΣΗ

Το Μάρκετινγκ σαν κοινωνική επιστήμη δεν μπορεί παρά να αντανακλά μέχρι σήμερα τα υλικά του κοινωνικού παγκοσμιοποιημένου περιβάλλοντος εντός του οποίου λειτουργεί. Απέτυχε στην πραγματικότητα να κάνει το Μάρκετινγκ του εαυτού του, απομακρυσμένο από τις αξίες και τις αρχές του, από το σφυγμό, την καρδιά, το μυαλό και τη συνείδηση της σύγχρονης επιχείρησης. Η δυναμική σε φαντασία σκέψη, δημιουργικότητα και νεωτερισμό που κατανοεί ασυνέχειες αντικαταστάθηκε χωρίς αντίσταση με γραφειοκρατικές στατιστικές (CRM), καμπύλες και δείκτες, επενδυτικές πυραμίδες, αμφιβόλου ηθικής σε ορισμένες περιπτώσεις πρακτικές. Με τον τρόπο αυτό έμεινε πολλές φορές μακριά από τον ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα που το χαρακτηρίζει και που συνδυάζει αξίες, σχέσεις, ποιότητα και διάρκεια, αναγνωρίζοντας πάντα τις κλασικές αρχές του ορίου, του μέτρου, της αρμονίας και της ηθικής. Έμεινε δηλαδή μακριά από την «Customer & Employ Centric Company» και το «Pan Company Marketing», που οι ειδικοί περίμεναν να χαρακτηρίζουν το Μάρκετινγκ του 21ου αιώνα.

3.5) ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΕΝΑ ΝΕΟ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ ΑΠΟ ΤΟ ΚΛΑΣΙΚΟ ΣΤΟ ΝΕΟ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ

Η κατακρήμνιση διεθνών επιχειρήσεων (Northern Rock, Bear Stearns, AIG, Freddie Mac, Fannie Mae, Merrill Lynch, Fortis, Woolworth, Chrysler, Ford, General Motors) δείχνει ότι το σύγχρονο Μάρκετινγκ απέτυχε σε ένα βαθμό να διακρίνει και να κατανοήσει τις σημαντικές σύγχρονες τάσεις που το αφορούν σε όλες τις αναγκαίες στρατηγικές τους διαστάσεις: τον παγκόσμιο ανταγωνισμό, τις νέες τεχνολογίες, την απαίτηση για περισσότερες και καλύτερες υπηρεσίες, τη διανομή που γίνεται όλο και πιο ισχυρή, τους τελικούς πελάτες που απαιτούν τα λεφτά τους να πίνουν τόπο.

Η κορυφαία ευθύνη του Μάρκετινγκ, που είναι να «ικανοποιεί πελάτες», ταυτίζεται πολλές φορές με τη λειτουργία της τεχνολογίας της πληροφορίας και της διοίκησης τραπεζικών δεδομένων.

Η νέα πραγματικότητα είναι να αναγνωρίσουμε ότι ορισμένες από τις κλασικές λειτουργίες Μάρκετινγκ έχουν ενσωματωθεί σε διαφορετικές του Μάρκετινγκ

λειτουργίες και ότι τα στελέχη καλούνται να δείξουν την προσφορά τους προσθέτοντας αξία με νέους τρόπους, υπογραμμίζοντας το ότι ένα μεγάλο μέρος της αξίας που λαμβάνει σαν τελική εμπειρία ο πελάτης δεν προέρχεται μόνο από το προϊόν, αλλά και από την ποιότητα όλων των επαφών του πελάτη με την επιχείρηση. Ο στόχος είναι πλέον να κατανοήσουμε ότι χρειάζεται μια ολιστική άποψη για τον πελάτη και μια ολοκληρωμένη αλυσίδα επαφών. Το Νέο Μάρκετινγκ απαιτεί τη δυναμική ομάδων στελεχών που κινούνται στο χρόνο με το ρυθμό της αγοράς. Απαιτείται να συνοπολογίζεται το σύνολο της επιχείρησης και να έχουμε τη γενικότερη εικόνα μακριά από την αυστηρή ειδίκευση.

Αυτό που κάνει και θα κάνει το Μάρκετινγκ ιδιαίτερα ελκυστικό σαν αντικείμενο είναι το ότι δεν έχει αυστηρούς κανόνες, γεγονός που μας δίνει ευελιξία σε ποικιλία λύσεων, δυνατότητα φαντασίας, συνδυασμό γνώσεων, πολιτισμικών αντιλήψεων, τεχνικών, διαφορετικών επιστημονικών χώρων και εφαρμοσμένων τεχνών. Μέχρι σήμερα το Μάρκετινγκ έχει δείξει μια καταπληκτική προσαρμοστικότητα. Η οικονομική κρίση στις μέρες μας προκαλεί τα στελέχη να προσαρμόσουν το Μάρκετινγκ στα νέα δεδομένα. Ίσως να είναι σκόπιμο να υπολογίσουν στις στρατηγικές τους δύο ακόμα κρίσεις, που καλύπτονται προς το παρόν από τις οικονομικές συνέπειες: την περιβαλλοντική και κοινωνική κρίση. Ο χρόνος πιέζει για συνδυασμένες αλλαγές σε προϊόντα, αγορές, στόχο, τεχνολογίες, επιχειρησιακή και προϊόντική εικόνα, ποιότητα στελεχειακού δυναμικού, επιχειρησιακό σύστημα αξιών, δημιουργία συνθηκών διατήρησης και επαύξησης της εμπειρίας που προσφέρεται στους πελάτες. Τελικά, αυτό που φαίνεται ότι θα οδηγήσει στο επιθυμητό συγκριτικό πλεονέκτημα είναι η γνώση που διαθέτουμε για να συνδυάσουμε όλα τα παραπάνω με τον περισσότερο αποτελεσματικό τρόπο. Παραλλάσσοντας μια φράση του Μοντεσκιέ, «αλλαγές μπορούν να γίνουν μέχρι το σημείο που δεν υπάρχει περιθώριο για άλλη αλλαγή».

3.6) ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΠΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΑ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΑ ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Ενδεικτικά, θα αναφερθούν, μερικές από τις πιο μεγάλες πτώσεις στα χρηματιστήρια όλου του κόσμου, όπως καταγράφηκαν στις οικονομικές εφημερίδες και στα κεντρικά δελτία ειδήσεων.

Σε νευρική κρίση βρίσκονται τα χρηματιστήρια σε όλο τον κόσμο. Απώλειες που ξεπερνούν το 7% καταγράφηκαν στα μεγάλα ευρωπαϊκά χρηματιστήρια, καθώς οι επενδυτές φοβούνται ότι οι προσπάθειες που καταβάλλονται από τις κυβερνήσεις για τη στήριξη του χρηματοπιστωτικού συστήματος δεν θα μπορέσουν να ανασχέσουν την παγκόσμια ύφεση.

Η πτώση στο Χρηματιστήριο του Παρισιού συνεχίστηκε, με τον CAC 40 να υποχωρεί κατά 7,73 %.

Παράλληλα, και το Χρηματιστήριο του Λονδίνου βυθίστηκε εκ νέου με τον δείκτη Ftse 100 να υποχωρεί κατά 8,85 %.

Ο δείκτης DAX 30 στη Φρανκφούρτη έκλεισε με πτώση 7,01 %.

Στο χρηματιστήριο της Μαδρίτης ο βασικός δείκτης Ibex-35 σημείωσε πτώση 9,14%, και έκλεισε στις 8.997,70 μονάδες.

Στο χρηματιστήριο του Μιλάνου ο βασικός δείκτης SP/Mib σημείωσε πτώση 7,14%, και έκλεισε στις 20.309 μονάδες.

Στο χρηματιστήριο του Άμστερνταμ ο βασικός του δείκτης AEX σημείωσε πτώση 8,48% και έκλεισε στις 258,05 μονάδες.

Το χρηματιστήριο της Ελβετίας σημείωσε πτώση 7,79%, και έκλεισε στις 5.347,22 μονάδες.

Στο χρηματιστήριο της Βιέννης ο βασικός δείκτης ATX σημείωσε πτώση 7,37%, και έκλεισε στις 2.002,05 μονάδες.

Το χρηματιστήριο της Κωνσταντινούπολης ολοκλήρωσε τη συνεδρίαση του με σημαντική πτώση του βασικού του δείκτη IMKB κατά 7,72%, και απώλεια 2.382,78 μονάδων, στις 28.495, 93 μονάδες, επηρεαζόμενο από την πτώση των μεγάλων χρηματιστηρίων του κόσμου.

Ο δείκτης σημείωσε στην αρχή της ημέρας θεαματική πτώση κατά 8,09% (-2.498, 72 μονάδες) σε σχέση με το χθεσινό κλείσιμο φθάνοντας στο χαμηλότερο επίπεδο του εδώ και τρία χρόνια στους 28.379,99 μονάδες.

Πτώση - αλλά μικρότερη της αρχικής- σημειώνει το χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης καθώς οι επενδυτές θεώρησαν ότι οι εντολές για πώληση μετοχών ήταν υπερβολικές. Λίγο νωρίτερα, κατά το άνοιγμα του χρηματιστηρίου οι δείκτες Dow Jones και Standard & Poor's 500 παρουσίαζαν κάθετη πτώση κατά 8% και 7% αντίστοιχα. Στη συνέχεια, όμως, και μάλλον κάπως απότομα, η κάθετη πτώση τερματίστηκε, αν και εξακολουθεί να υπάρχει σημαντική υποχώρηση.

Ειδικότερα, ο βιομηχανικός δείκτης Dow Jones υποχωρούσε 252,33 μονάδες (2,94%) στις 8.326,86 μονάδες, ο ευρύτερος δείκτης Standard & Poor's 500 έχανε 28,27 μονάδες (3,11%) στις 881,65 μονάδες, και ο δείκτης Nasdaq του κλάδου υψηλής τεχνολογίας υποχωρούσε κατά 25,29 μονάδες (1,54%) στις 1.619,83 μονάδες.

Ισχυρές πτωτικές τάσεις επικράτησαν στη σημερινή συνεδρίαση του Χρηματιστηρίου Αθηνών εν μέσω καθίζησης των δεικτών στις διεθνείς αγορές. Ο γενικός δείκτης έκλεισε στις 2.372,09 μονάδες παρουσιάζοντας μεγάλες απώλειες σε ποσοστό 5,23%. Στο μεταξύ, το Διοικητικό Συμβούλιο της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς σε έκτακτη συνεδρίασή του σήμερα, αποφάσισε την απαγόρευση των ανοικτών πωλήσεων με άμεση ισχύ. Η απαγόρευση ισχύει από σήμερα μέχρι την 31η Οκτωβρίου.

Νέα καθίζηση υπέστησαν σήμερα τα χρηματιστήρια της Ασίας υπό τον πανικό της χθεσινής μεγάλης πτώσης στην Γουόλ Στρητ και οι επενδυτές στρέφουν πλέον τα βλέμματα για σωτηρία στην κρίσιμη αποψινή σύνοδο των υπουργών Οικονομικών και των διοικητών των κεντρικών τραπεζών των επτά ισχυρότερων χωρών του κόσμου, στην Ουάσιγκτον.

Το χρηματιστήριο του Τόκιο υποχώρησε κατά 9,62% με τον δείκτη Nikkei να φτάνει στις 8.276,43 μονάδες.

Εφιαλτική είναι η εικόνα και στα υπόλοιπα ασιατικά χρηματιστήρια. Το Χρηματιστήριο του Χονγκ Κονγκ έκλεισε με απώλειες 7,19%. Πτώση μεγαλύτερη από 3% σημείωσε το βασικό χρηματιστήριο της Κίνας, στη Σανγκάη, τερματίζοντας τη χειρότερη εβδομάδα της ιστορίας του με συνολική πτώση 12%, παρά τις προσπάθειες των κυβερνήσεων να σταθεροποιήσουν τις χρηματοπιστωτικές αγορές. «Είμαστε σε κατάσταση πανικού» τόνισε ο αναλυτής της Σάμσουνγκ Σεκιούριτις, Χιουν Σεόκ. «Μετά τα τεράστια προβλήματα της Τζένεραλ Μότορς, οι ανησυχίες για την παγκόσμια οικονομία αυξάνονται και δεν υπάρχει κανένα σημάδι βελτίωσης της πιστωτικής κατάστασης» πρόσθεσε.

4) ΚΑΠΟΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΠΙΟ ΙΣΧΥΡΑ ΠΛΗΓΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ 2007

4.1) ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΙΣ ΧΡΗΜΑΤΑΓΟΡΕΣ

- Από τις 19 Ιουλ. 2007 όταν ο Dow έκανε υψηλό πάνω από τις 14000 μονάδες, σήμερα βρίσκεται κάτω από τις 10000 μονάδες. Σημαντική είναι η υποχώρηση σε όλα τα χρηματιστήρια του κόσμου, με τις πιέσεις να επιτείνονται από τα οριακά αποτελέσματα μεγάλων τραπεζικών οίκων και ασφαλιστικών εταιρειών
- Οι κινήσεις των μετοχών δημιουργούν ένα σπινάλ πανικού που επιδρά θετικά στις προσδοκίες για τις τιμές των commodities (π.χ. σιτάρι και πετρέλαιο) όπως διαπραγματεύονται στο χρηματιστήριο του Σικάγο. Η κατάσταση αυτή δυσχεραίνει την σίτιση στις υπανάπτυκτες χώρες και δημιουργεί προβλήματα στην ανάπτυξη.

4.2) ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΑ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ

- Οι ζημιές είναι τρομερές, ακολουθούν άλλα παραδείγματα.
- Μεγάλες επενδυτικές τράπεζες όπως η Lehman Bros (με 150 χρόνια ιστορία) και η Merrill Lynch βρίσκονται στα πρόθυρα της κατάρρευσης (η τελευταία συγχωνεύτηκε με την BofA).
- Η FED σε μια επιχείρηση στήριξης του κλάδου πρόσφερε δάνειο 85 δις \$ στον ασφαλιστικό κολοσσό AIG, καθώς η εταιρεία ήταν έτοιμη να δηλώσει πτώχευση την επόμενη μέρα.
- Πολλές μικρότερες τράπεζες και ασφαλιστικές δήλωσαν πτώχευση ενώ και μεγάλες τράπεζες σε άλλες χώρες είναι στα πρόθυρα της πτώχευσης. Η Bank of Baroda στην Ινδία αρνήθηκε να δημοσιεύσει τα στοιχεία της.

4.3) ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ

- Οι τιμές των κατοικιών μειώθηκαν κατά 8% μ.ο. και αναμένεται να μειωθούν και άλλο μέχρι να μειωθεί η υπερβάλλουσα προσφορά. Αυτό οδηγεί στη συρρίκνωση κλάδων που έχουν να κάνουν με προϊόντα που απαρτίζουν την κατοικία και ως εκ τούτου πιέζουν την οικονομική δραστηριότητα.
- Οι απολύσεις των χρηματοοικονομικών εταιρειών μέχρι τον Αύγουστο του 2008 έφτασαν τον πρωτοφανή αριθμό των 65400 θέσεων. Η πίεση αυτή ήταν σοβαρή έναντι μειονοτήτων, ενώ πολλοί αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους με προβλήματα πλέον στο ιστορικό δανεισμού τους.

4.4) ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

- Όταν πρωτοεμφανίστηκε η κρίση πολλοί αναλυτές πίστεψαν ότι πρόκειται για ένα τοπικό πρόβλημα που θα ξεπεραστεί γρήγορα. Παρόλαυτα η κρίση επεκτάθηκε τόσο στην πίστη άλλων κρατών όσο και μέσω των χρηματαγορών.
- Η Northern Rock έγινε το Σεπτ. του 2007 η πρώτη βρετανική τράπεζα που πτώχευσε από το 1866 με προβλήματα ρευστότητας.
- Η πτώση των χρηματιστηρίων σε παγκόσμιο επίπεδο είναι σχεδόν βέβαιο ότι οδηγεί σε μείωση των επενδύσεων, αδυναμία εκτέλεσης κρατικών και επιχειρησιακών προϋπολογισμών, διόγκωση των ελλειμμάτων και μείωση του ρυθμού ανάπτυξης. Η επιδείνωση των πραγματικών δεικτών ήδη συμβαίνει αλλά ίσως το μεγαλύτερο διάστημα να είναι μπροστά μας, μέχρι να απορροφήσουν οι αγορές τα σημάδια της κρίσης.

5) ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ 2007

Υπό ποιες όμως συνθήκες δημιουργήθηκε η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση; Ποιοι ευθύνονται για την υπάρχουσα κατάσταση η οποία έχει επιφέρει σημαντικές απώλειες σε πολλούς τομείς της παγκόσμιας οικονομίας και ανάπτυξης; Μήπως κάποιοι είχαν προσωπικά συμφέροντα με την επιδίωξη των οποίων επέφεραν αυτή την κρίση; Με τα παρακάτω ευελπιστώ να μπορέσω να εναποθέσω απαντήσεις στα προαναφερθέντα ερωτήματα. Για να κατανοηθεί το μέγεθος και η ταχύτητα με την οποία εξαπλώθηκε η κρίση θα πρέπει να ληφθούν υπόψη ορισμένα από τα χαρακτηριστικά του ισχύοντος ρυθμιστικού πλαισίου στις χρηματοπιστωτικές αγορές. Υποστηρίζεται ότι, η ιδιαίτερα χαλαρή νομισματική πολιτική της Ομοσπονδιακής Κεντρικής Τράπεζας-FED για ικανό χρονικό διάστημα ευθύνεται για την εμφάνιση υπερβολικής ρευστότητας, με αποτέλεσμα την εμφάνιση ανισορροπιών και τελικά «φούσκας» στην αγορά κατοικίας. Επίσης, τα χαμηλά επιτόκια και οι χαμηλές αποδόσεις των «παραδοσιακών επενδύσεων» οδήγησαν τους συμμετέχοντες στις χρηματοπιστωτικές αγορές στην ανάληψη υψηλών κινδύνων δια των διαφόρων καινοτομικών χρηματοπιστωτικών μέσων (financial innovation), χωρίς να επιδεικνύουν τη δέουσα προσοχή για τη στάθμιση ή και αντιστάθμιση αυτών των κινδύνων. Το ισχύον πλαίσιο «δημιουργίας προς διάθεση» (originate to distribute) λειτουργούσε με τρόπο ώστε οι τράπεζες να έχουν κάθε κίνητρο να ομαδοποιούν και τιλοποιούν (securitization) μεμονωμένα δάνεια τα οποία διέθεταν στους επενδυτές. Το ισχύον «λειτουργικό» (functional) κανονιστικό πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία της χρηματοπιστωτικής αγοράς έχει πλέον ξεπεραστεί και οι εποπτικές αρχές δεν το αντέληφθησαν έγκαιρα ή δεν επέδειξαν τη δέουσα προσοχή στην παραβίασή του. Η υπερβολική ρευστότητα οδήγησε τους διαχειριστές κεφαλαίων να αναλαμβάνουν συνεχώς περισσότερους κινδύνους. Στην προσπάθειά τους για μεγιστοποίηση των κερδών, προχώρησαν σε ευρεία έκθεση σε «δομημένα προϊόντα» που τηρούνταν εκτός των ισολογισμών των τραπεζών, ενώ χρησιμοποιούνταν ευρέως για το μετασχηματισμό της ωριμότητας (maturity) του χαρτοφυλακίου. Η επιτυχία αυτού του μοντέλου βασίστηκε σε, υποτίθεται, πολύ εξελιγμένα συστήματα διαχείρισης κινδύνου και στην αξιολόγηση όλων αυτών των προϊόντων και των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων από τις εταιρείες αξιολόγησης πιστοληπτικού

κινδύνου (rating agencies), ενώ ήταν φανερό ότι υπήρχαν πολλές περιπτώσεις παραβίασης του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου π.χ. λόγω «σύγκρουσης συμφερόντων» (conflict of interest).

Έτσι, φθάσαμε στο καλοκαίρι του 2007, όπου τοποθετείται και η έναρξη της κρίσης. Η αναστροφή της τάσης συνεχούς ανόδου των τιμών των ακινήτων στις ΗΠΑ συνοδεύτηκε με την κρίση στην αγορά ενυπόθηκων δανείων υψηλού κινδύνου (subprime loans). Η αγορά χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών άρχισε να κλυδωνίζεται καθώς αρκετά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ήταν εκτεθειμένα σε πολύπλοκα δομημένα προϊόντα τα οποία, αν και είχαν βαθμολογηθεί με άριστα (AAA ή triple A) από τις εταιρίες αξιολόγησης πιστοληπτικού κινδύνου βασιζόνταν σε δανειακές συμβάσεις οι οποίες ήταν στο μεγαλύτερο ποσοστό τους επισφαλείς. Ο κατακερματισμός των εποπτικών αρχών στις ΗΠΑ δεν επέτρεψε την άμεση διάγνωση της κρίσης και πολύ περισσότερο τον έγκαιρο και αποτελεσματικό συντονισμό για την αντιμετώπιση της κρίσης. Η κρίση εξαπλώθηκε και στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού με πρώτο θύμα την επενδυτική τράπεζα Northern Rock του Ηνωμένου Βασιλείου (Σεπτέμβριος 2007), αλλά και ελβετικές και γερμανικές τράπεζες. Δεύτερο μεγάλο σταθμό, αποτέλεσε η περίπτωση της Bear Stearns, πέμπτης μεγαλύτερης επενδυτικής τράπεζας στις ΗΠΑ, η οποία για να αποφύγει την πτώχευση, εξαγοράστηκε από την J.P. Morgan με τη μεσολάβηση της FED και την εγγύηση του αμερικάνικου δημοσίου τον Μάρτιο του 2008. Η απόφαση αυτή των αμερικανικών αρχών (Υπουργείο Οικονομικών-Treasury και Ομοσπονδιακή Κεντρική Τράπεζα-FED) έγινε δεκτή με ανακούφιση καθώς σηματοδότησε ότι οι αρμόδιες αρχές ήταν έτοιμες να δράσουν, πέρα από ιδεολογικές αγκυλώσεις και δογματισμούς, και να αποτρέψουν εν τη γενέσει του τον ενδεχόμενο «συστημικό κίνδυνο» (systemic risk) στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και ιδίως στον τραπεζικό τομέα. Η ευφορία που ακολούθησε αυτή την κίνηση ήταν τέτοια που πολλοί σοβαροί αναλυτές ακόμη και διαμορφωτές πολιτικής, όπως υψηλής επιρροής στελέχη της Επιτροπής Ανοικτής Αγοράς (FOMC) της FED, να μιλούν για αντιστροφή της κρίσης (turning point). Το κλίμα αυτό κάλυψε ή και περιθωριοποίησε προσωρινά τα στοιχεία που έδειχναν ότι η παγκόσμια οικονομία δεν είχε να αντιμετωπίσει μόνο τη χρηματοπιστωτική κρίση αλλά και άλλα δύο γεγονότα: την άνοδο των τιμών των εμπορευμάτων, ιδίως του πετρελαίου και των τροφίμων, και τις τρομερές ανισορροπίες (imbalances) που προκλήθηκαν στις αγορές κατοικίας όχι μόνο στις ΗΠΑ, αλλά και σε πολλές χώρες

της ευρωζώνης όπως η Ιρλανδία και η Ισπανία από την ιδιαίτερα χαλαρή νομισματική πολιτική των περασμένων χρόνων.

Επιπλέον, αποπροσανατόλισε προσωρινά τη συζήτηση από τη διαπίστωση ότι το ισχύον ρυθμιστικό πλαίσιο είχε αποδειχθεί ακατάλληλο ενώ, ταυτόχρονα, ήταν συστηματική η παραβίασή του - και όχι μόνο λόγω της εγγενούς σύγκρουσης συμφερόντων που αντιμετώπιζαν οι εταιρίες αξιολόγησης πιστοληπτικού κινδύνου. Παράλληλα, η «όρεξη» για αναζήτηση ολοένα και περισσότερο επικίνδυνων επενδυτικών ευκαιριών από τους διαχειριστές των επενδυτικών κεφαλαίων που είχε καλλιεργηθεί από τα ιδιαίτερα χαμηλά επιτόκια, αντιστράφηκε απότομα σε αναζήτηση πιο ασφαλών επενδύσεων (flying to quality) προκαλώντας χάος σε αγορές χρήματος και κεφαλαίου αλλά και σε ολόκληρες αναδυόμενες οικονομίες. Έτσι, η χρηματοπιστωτική κρίση, η άνοδος των τιμών των εμπορευμάτων και η υπερθέρμανση στην αγορά κατοικίας, επέφερε ένα ταυτόχρονο «τριπλό σόκ». Όταν δε, οι αρχές των ΗΠΑ παρενέβησαν για να σώσουν τις δύο «ημι-δημόσιες» επιχειρήσεις χορήγησης στεγαστικών δανείων (Fannie May και Freddy Mac), αλλά αποφάσισαν να αφήσουν τη Lehman Brothers να πτωχεύσει (15/09/2008), η αβεβαιότητα έδωσε τη θέση της σε πανικό και ουσιαστικό πάγωμα της διατραπεζικής αγοράς επεκτείνοντας ραγδαία την κρίση και στην πραγματική οικονομία μέσω του καναλιού του τραπεζικού συστήματος και της «πιστωτικής ασφυξίας» (credit crunch) που προκλήθηκε.

5.1) ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΣΗ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΤΟΚΙΑΚΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ

Οι τράπεζες, βάσει της παραδοσιακής λειτουργίας τους ως διαμεσολαβητές μεταξύ των θετικών και των αρνητικών αποταμιευτών, εκτίθενται στον πιστωτικό κίνδυνο και στον κίνδυνο των επιτοκίων. Το γεγονός αυτό οφείλεται στην ασυμμετρία της πληροφόρησης που επικρατεί στις αγορές χρήματος, καθώς στην κεφαλαιαγορά έχουν πρόσβαση κυρίως πλούσιες σε κεφάλαια εταιρίες. Η χρονική υστέρηση που παρατηρείται μεταξύ της εισροής χρημάτων από τις καταθέσεις και της εκροής χρημάτων κατά τις χορηγήσεις δανείων, οι οποίες χρηματοδοτούνται από τις καταθέσεις, είναι η αιτία αυτής της έκθεσης στον πιστωτικό και επιτοκιακό κίνδυνο.

Οι εναλλακτικές που μπορούσαν να ακολουθήσουν οι τράπεζες για την απομάκρυνση αυτού του κινδύνου ήταν οι εξής:

- 1) Αποσύνδεση των δύο λειτουργιών των τραπεζών (δημιουργία narrow banks): Με αυτή τη διαδικασία η επιχείρηση που λάμβανε ρευστό από το κοινό ήταν διαφορετική από την τράπεζα που χορηγούσε τα δάνεια, αντλώντας χρήματα από την κεφαλαιαγορά. Πρόκειται για μία σπάνια περίπτωση, καθώς παραδοσιακά οι τράπεζες είχαν ενσωματώσει και τις δύο αυτές λειτουργίες στην πρακτική τους. Στην Ελλάδα υπήρχαν παλαιότερα τέτοια παραδείγματα όπως επενδυτικές αναπτυξιακές τράπεζες που εξέδιδαν ομόλογα (π.χ. ομόλογα ΕΤΒΑ).
- 2) Οι καταθέσεις να μην είναι ορατές στο ευρύ κοινό.



Διαδικασία Τιτλοποίησης: Ομοειδή δάνεια μετατρέπονται σε ομόλογα και απομακρύνονται από το χαρτοφυλάκιο της τράπεζας. Οι ομολογίες στη συνέχεια γίνονται αντικείμενο διαπραγμάτευσης, χωρίς να έχει εδραιωθεί ακόμη καλά μια δευτερογενής αγορά. Ομοειδείς τίτλοι τιτλοποιούνται σε δεύτερη γενιά ομολόγων, τα CDOs που αγοράζονται από πολλές ευρωπαϊκές τράπεζες.

- 3) Σύνολο ενεργειών για να μετριάσουν τον κίνδυνο και άσκηση εποπτείας όσον αφορά την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών, κανόνες διαφοροποίησης

χαρτοφυλακίου κ.α. Επιπλέον, συχνά προτεινόταν και άσκηση προληπτικής εποπτείας.

4) Η τεχνική της τιτλοποίησης. Σύμφωνα με αυτό το χρηματοοικονομικό εργαλείο, μια τράπεζα ή άλλο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα (originator) μεταβίβαζε μια ομάδα (pool) ομοειδών δανείων σε μία εταιρία ειδικού σκοπού (Special Purpose Vehicle, SPV). Η SPV ελάμβανε χρηματοδότηση από την έκδοση χρεογράφων που βασίζονταν στα δάνεια (Asset Backed Securities, ABSs). Η αξία αυτών των χρεογράφων αποτιμόταν κυρίως από τα πρακτορεία πιστοληπτικής βαθμολόγησης (Credit Rating Agencies, CRAs). Η πληρωμή των τοκομεριδίων στους επενδυτές εξαρτιόταν άμεσα από τη συμπεριφορά των δανειοληπτών, χωρίς ωστόσο να έρθουν αυτές οι δύο ομάδες επαφή. Οι τίτλοι ABSs συχνά διανέμονταν από επενδυτικές τράπεζες σε θεσμικούς επενδυτές. Μολαταύτα, δεν υπήρχε ακόμη οργανωμένη δευτερογενής αγορά για τις συναλλαγές των ABSs.

5.2) ΤΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΤΗΣ ΤΙΤΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

Η τεχνική της τιτλοποίησης παρουσίαζε μεγάλο ενδιαφέρον, καθώς περιόριζε τον πιστωτικό κίνδυνο στα τραπεζικά χαρτοφυλάκια και συχνά αναφερόταν ως η δεύτερη πιο αποτελεσματική πρακτική μετά τη δημιουργία των narrow banks. Η πρακτική δε, ήταν συμβατή και με τους κανόνες κεφαλαιακής επάρκειας, παράλληλα με τη μετατροπή παγωμένων κεφαλαίων (δάνεια) σε λειτουργικά εργαλεία (τίτλους). Η αύξηση της ρευστότητας στα τραπεζικά χαρτοφυλάκια και η εξάλειψη του ετεροχρονισμού ανάμεσα σε απαιτήσεις και υποχρεώσεις ήταν ορισμένα από τα πλεονεκτήματα που τους παρείχε το εργαλείο της τιτλοποίησης. Οι απαιτήσεις σε ABSs από θεσμικούς επενδυτές που επιζητούσαν υψηλότερες αποδόσεις από τα ομόλογα του δημοσίου και κάποια εταιρικά ομόλογα ήταν αυξημένες, ενώ τα πλεονεκτήματα από τη διαφοροποίηση του χαρτοφυλακίου ήταν άμεσα ορατά.

Ένα δεύτερο κύμα τιτλοποιήσεων παρουσιάσθηκε με τη δημιουργία των δομημένων επενδυτικών εργαλείων (Structured Credit Instruments). Τα πιο χαρακτηριστικά δομημένα προϊόντα ήταν οι Τίτλοι Εγγυημένων Δανειακών Υποχρεώσεων (Collateralized Debt Obligations, CDOs). Επάνω σε αυτούς τους τίτλους παρήχθησαν και τα CDOs δεύτερης γενιάς, τα λεγόμενα CDOs-square. Η εταιρική οντότητα

εμφάνιζε στο Παθητικό της υποχρεώσεις από τίτλους CDOs (δηλαδή καταβολή τοκομεριδίων και της αξίας κατά τη λήξη) και στο Ενεργητικό της απαιτήσεις σε δάνεια τιτλοποιήσιμα. Συνεπώς, με την είσπραξη των δόσεων από τα δάνεια, μπορούσε εν συνεχεία να πληρώνει τις υποχρεώσεις της στους ομολογιούχους. Το νέο χαρτοφυλάκιο αποτελείτο από ποικίλα στοιχεία με διαφορετική έκθεση σε πιστωτικό κίνδυνο. Έκαστος τίτλος (tranche) θα μπορούσε να πωληθεί σε διάφορες ομάδες επενδυτών, με διαφορετική αντιμετώπιση του ρίσκου (risk aversion). Το εισόδημα από τα τοκομερίδια διανεμόταν με σειρά προτεραιότητας. Οι επενδυτές των τελευταίων στη σειρά έκδοσης τίτλων είχαν και το μεγαλύτερο κίνδυνο, συνεπώς απολάμβαναν και μεγαλύτερες απολαβές από τόκους. Ένα μέρος των χρεογράφων το διακρατούσε η αρχική τράπεζα.

Στα μειονεκτήματα της τιτλοποίησης συγκαταλέγεται η δυσκολία που αντιμετώπιζαν τα rating agencies στην εκτίμηση του πιστωτικού κινδύνου. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός πως οι επενδυτές βασιζόνταν τυφλά στις βαθμολογήσεις που τους έδιναν τα CRAs. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι τα CDOs λειτουργούσαν σε μία άτυπη αγορά, με μικρό βαθμό ρευστοποίησής τους, καθώς οι τίτλοι που δεν απορροφώνταν από τη ζήτηση, έπρεπε να επαναγορασθούν από την αρχική τράπεζα.

Στην Ελλάδα γίνεται πρώτη φορά τιτλοποίηση μόλις το 2002, ενώ ως πρακτική υπάρχει διεθνώς από τη δεκαετία του '70

5.3) ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ

Το συγκεκριμένο μοντέλο που αναπτύχθηκε δημιουργούσε μεγάλο χάσμα ανάμεσα στους δανειολήπτες της τράπεζας-παραγωγού και τους τελικούς επενδυτές. Επιπλέον, το μοντέλο υστερούσε στην εκτίμηση του πιστωτικού κινδύνου. Συχνά γίνονταν πρόχειρες βαθμολογήσεις από τα CRAs λόγω της ποικιλίας διαφόρων τύπων CDOs. Η μεγάλη εξάρτηση από τα CRAs για τη διαμόρφωση των τιμών, σε συνδυασμό με την περιορισμένο έλεγχο των δανειοληπτών από τις τράπεζες, οδήγησε στην κρίση εμπιστοσύνης ως προς τη βαθμολόγηση των CDOs.

Επιπλέον, η διαπραγμάτευση των συγκεκριμένων τίτλων ήταν δύσκολη, καθώς δεν μπορούσαν να πωληθούν σε δευτερογενή αγορά. Η ρευστότητα ήταν χαμηλή, ιδιαίτερος σε εχθρικές αγορές και οι εκτιμήσεις της αξίας των CDOs καθορίζονταν από το ίδιο το μοντέλο. Καθώς τέτοια μοντέλα απαιτούν αγοραίες τιμές που αντικατοπτρίζονταν σε σχετικούς δείκτες, η απουσία αξιόπιστων τιμών δημιούργησε ρήγμα στη λειτουργία του μοντέλου. Με την πώληση των τελικών τίτλων στους

επενδυτές εξαλειφώταν και το τελευταίο κίνητρο που είχε η τράπεζα να αναγκάσει τους δανειολήπτες να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους.

5.4) ΟΙ ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΕΣ ΟΝΤΟΤΗΤΕΣ

Τα τελευταία χρόνια ανεδείχθησαν πολλές Ειδικές Επενδυτικές Εταιρίες (Special Investment Companies) που λειτουργούσαν στα πλαίσια τραπεζικών ομίλων, προσφέροντας εξελιγμένα προϊόντα. Μορφές τέτοιων επενδυτικών εταιριών υψηλής μόχλευσης αποτελούσαν τα Conduits και τα SVIs (από το Structured Investment Vehicles, δηλαδή Εταιρίες Δομημένων Επενδυτικών Προϊόντων). Η πολιτική αυτών των οντοτήτων όριζε τη διακράτηση CDOs που εξασφάλιζαν μακροχρόνια ρευστότητα και κεφάλαια από την έκδοση βραχυπρόθεσμων Εμπορικών Τίτλων Δανειακών Εγγυήσεων (Asset-Backed Commercial Papers, ABCPs). Τα κίνητρα των μητρικών επιχειρήσεων στη συγκρότηση τέτοιων οντοτήτων συνίσταντο στην εξάλειψη των περιοριστικών απαιτήσεων για κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών. Μόνη υποχρέωση των τελευταίων ήταν να εγγυηθούν τη δυνατότητα των Conduits και των SIVs να ξεχρεώσουν τους επενδυτές τους (δηλαδή τους κατόχους τίτλων ABCPs), εάν οι οντότητες αυτές δεν κατάφερναν να εκδόσουν νέους τίτλους στην αγορά. Το βασικό δε πρόβλημα στην όλη διαδικασία εντοπίζεται στην απόκρυψη της διακράτησης τέτοιων τίτλων από τους ισολογισμούς των τραπεζών.

5.5) ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΣΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΟΝΤΟΤΗΤΩΝ

Ο μεγάλος ετεροχρονισμός ωρίμανσης στα στοιχεία του ισολογισμού των Conduits και των SVIs, καθώς και η απουσία πλάνου αντιμετώπισης απρόβλεπτων αναγκών χρηματοδότησης εκ μέρους των τραπεζών τις εξέθεσαν στον κίνδυνο ρευστότητας, τον βασικό παράγοντα αύξησης των επιτοκίων στη διατραπεζική αγορά. Η μείωση της μόχλευσης των τραπεζών (με την απομάκρυνση των απαιτήσεων σε δάνεια) αποδέσμευσε κεφάλαια διαθέσιμα προς παραγωγικές επενδύσεις.

Ορισμένες τράπεζες υποτίμησαν την πραγματική τους έκθεση στον πιστωτικό κίνδυνο που εμπεριείχαν τα χαρτοφυλάκια των Conduits. Κατά συνέπεια, υποτίμησαν και τις έκτακτες γραμμές ρευστότητας. Η ανεπάρκεια διαφάνειας ως προς τον τελικό φορέα που θα επωμιζόταν τους κινδύνους δημιούργησε ένα διάχυτο ρίσκο αντισυμβαλλομένων, το δεύτερο βασικό παράγοντα αύξησης των επιτοκίων στη διατραπεζική αγορά.

5.6) Η ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΤΩΝ SUB-PRIMES

Στην αμερικανική αγορά, στα πλαίσια πολιτικών επιλογών και της οικοδομικής φιλοσοφίας των ΗΠΑ, αναπτύχθηκε πολύ μια ιδιαίτερη κατηγορία στεγαστικών δανείων, τα λεγόμενα Δάνεια Χαμηλής Εξασφάλισης (Sub-Prime Loans, subprimes). Πρόκειται ουσιαστικά για δάνεια που χορηγούνταν χωρίς εγγύηση σε οικογένειες με ιδιαίτερα χαμηλή πιστοληπτική ικανότητα, σε πολλές περιπτώσεις μη ευκατάστατες. Τα δάνεια αυτά δίνονταν με ευκολία και ανέρχονταν στο 13% της συνολικής στεγαστικής πίστης των ΗΠΑ.

Τα προβλήματα που προέκυψαν από τη χορήγηση αυτών των δανείων οφείλονται στην καταστρατήγηση ενός βασικού κανόνα της τραπεζικής πίστης: την αναγκαιότητα διεξαγωγής της δέουσας πιστοληπτικής αξιολόγησης των δανειοληπτών ώστε να διαφοροποιηθούν οι επιτοκιακές χρεώσεις, ανάλογα με τον κίνδυνο. Όταν τα επιτόκια άρχιζαν να ανεβαίνουν, πολλοί δανειολήπτες αδυνατούσαν να ανταποκριθούν στις συμβατικές τους υποχρεώσεις, πολλές φορές ακόμη και πριν τη μεταβολή τους.

5.7) Η ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Οι τράπεζες που διέθεταν τίτλους σε Conduits και SVIs χρειάζονταν άμεσα ρευστότητα ώστε να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους στις εγγυήσεις που είχαν δώσει και για να μεταφέρουν τα υποκείμενα δάνεια στον ισολογισμό τους, κάτι που δημιουργούσε αναπροσαρμογές και στους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας. Όσες δε διέθεταν τέτοιους τίτλους, αντιμετώπιζαν με διστακτικότητα το ενδεχόμενο δανεισμού μιας άλλης τράπεζας στη διατραπεζική αγορά, εξαιτίας της έλλειψης διαφάνειας από την έκθεση τους στον κίνδυνο ρευστότητας. Απόρροια του

τελευταίου ήταν και η απότομη αύξηση των επιτοκίων στην «αφερέγγυα» πλέον διατραπεζική αγορά. Τα ιδρύματα που εξαρτώνταν από την αγορά μακροπρόθεσμων χρηματοδοτήσεων υπέστησαν και τις μεγαλύτερες απώλειες.

Οι κεντρικές τράπεζες των κρατών επενέβησαν συγχρονισμένα με σκοπό να εξασφαλίσουν ρευστότητα με εγγυήσεις και περιόρισαν την αστάθεια στα επιτόκια της βραχυπρόθεσμης αγοράς. Η αμερικανική Fed προέβη σε μείωση επιτοκίων, ενώ η ΕΚΤ πάγωσε τις αυξήσεις κι άρχισε να προσανατολίζεται σε πιθανές μειώσεις.

6) ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ



Η Αμερικανική Κεντρική Τράπεζα (Federal Reserve-Fed) που εδρεύει στην Ουάσιγκτον. Εξετάζει τη μείωση των επιτοκίων της εν όψει της κρίσης.

Α' ΕΞΑΜΗΝΟ ΤΟΥ 2007

Στις αρχές του 2007 επικρατούσε έντονη φημολογία γύρω από τη στεγαστική αγορά των ΗΠΑ που παρουσίαζε σημάδια κόπωσης. Αναλυτές εξέφραζαν σε στήλες του οικονομικού τύπου την ανησυχία τους για μια επερχόμενη κρίση. Παράλληλα η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα προέβαινε διαρκώς σε σταδιακές αυξήσεις του ευρωεπιτοκίου ώστε να αντιμετωπίσει τις πληθωριστικές πιέσεις που ταλάνιζαν την ευρωπαϊκή οικονομία. Έντονα πλήττονταν οι δανειολήπτες, ενώ παράγοντες στην τραπεζική αγορά συνιστούσαν στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να είναι πιο φειδωλά στη χορήγηση δανείων. Την ίδια στιγμή το δολάριο εξακολουθούσε να υποχωρεί έναντι του ευρώ. Επιχειρήσεις μετέφεραν τα εργοστάσιά τους στην Αμερική και η ανεργία στην Ευρώπη αυξανόταν, ενώ πλήττονταν παράλληλα και οι εξαγωγές. Στην Ελλάδα δημιουργήθηκε τεράστιο απόθεμα νεόδμητων κατοικιών, οι οποίες όμως γίνονταν δυσπρόσιτες λόγω, μεταξύ άλλων, των υψηλών επιτοκίων στα στεγαστικά

δάνεια, τη στιγμή που έρευνες έδειχναν στροφή των καταναλωτών σε μικρότερα και μεταχειρισμένα διαμερίσματα.

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ ΤΟΥ 2007

Κατά το καλοκαίρι του 2007 κι ενώ πολλοί επίσημοι παράγοντες της αμερικανικής οικονομίας προσπαθούσαν να καθησυχάσουν τους επενδυτές, κεφάλαια της Bear Stearns πτώχευσαν λόγω κατοχής CDOs που βασίζονταν σε sub-prime στεγαστικά δάνεια και της υποχρέωσης της τράπεζας να εξυπηρετήσει τις απαιτήσεις των πιστωτών της με ρευστοποίηση των στοιχείων της. Τα Rating Agencies (CRAs) υποβάθμισαν τα CDOs που βασίζονταν σε subprimes και επλήγη η αυτοπεποίθηση της αγοράς για την ασφάλεια στη στεγαστική πίστη.



Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ-ECB) εδρεύει στην Φρανκφούρτη. Αυξάνει το ευροεπιτόκιο στο 4,25% μπροστά στις πληθωριστικές πιέσεις, αλλά αναθεωρεί σχέδια περαιτέρω αυξήσεων μετά το ξέσπασμα της κρίσης.

Επενδυτές των ABCPs (Asset Backed Commercial Papers) άρχισαν να χάνουν την εμπιστοσύνη τους και η ζήτηση για τα συγκεκριμένα χρεόγραφα έπεφτε, ένα φαινόμενο που χαρακτηρίστηκε ως «flight to quality» (στροφή προς την ποιότητα). Τράπεζες που είχαν υιοθετήσει τα conduits και SVIs (κερδοσκοπικά προγράμματα που επωφελούνται από τη διαφορά μεταξύ βραχυπρόθεσμων επιτοκίων δανεισμού και μακροπρόθεσμες επιστροφές από δομημένα επενδυτικά προϊόντα) αναγκάστηκαν να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους απέναντι στις εγγυήσεις ρευστοποίησης' σε

αρκετές μάλιστα περιπτώσεις ο βαθμός της πραγματικής έκθεσης στο ρίσκο ήταν τελείως απρόσμενος, ένα φαινόμενο που απεκλήθη «disaster myopia» (μυωπία απέναντι στην καταστροφή). Η εμπιστοσύνη στη διατραπεζική αγορά κλονίστηκε λόγω της έκθεσης στον κίνδυνο ρευστότητας. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των διατραπεζικών επιτοκίων.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΤΟΥ 2007

Στις 9 Αυγούστου του 2007, μεγάλη κρίση ξέσπασε στις ΗΠΑ από την αδυναμία μεγάλων ομάδων του πληθυσμού να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του για δάνεια sub-primes. Οι πλειστηριασμοί διαδέχθηκαν ο ένας τον άλλον και ολόκληρες πόλεις έμειναν στο δρόμο. Οι τράπεζες ξέμειναν από ρευστό και οι καταθέτες έσπευσαν στον γκισέ των τραπεζών για να κάνουν ανάληψη των χρημάτων τους. Άλλοι προέβησαν σε μαζικές ηλεκτρονικές αναλήψεις των λογαριασμών τους στη Βρετανία, ένα φαινόμενο γνωστό ως «Πανικός μέσω Ίντερνετ» (ή ιντερνετικός πανικός). Η αδυναμία είσπραξης των απαιτήσεων των αμερικανικών τραπεζών από τους δανειολήπτες των subprimes, συνεπάχθηκε και την αδυναμία πληρωμής των υποχρεώσεων σε τοκομερίδια και αξίες ομολόγων και CDOs (ομόλογα β' γενιάς) στα οποία είχαν επενδύσει πολλές ευρωπαϊκές τράπεζες, την ίδια στιγμή που πλήθαιναν οι αναλήψεις πανικού. Τα ομόλογα που κατείχαν οι τελευταίες δεν είχαν αντίκρισμα, ενώ το πρόβλημα ρευστότητας προκάλεσε δυσπιστία στη δυνατότητα αποπληρωμής σε περίπτωση δανεισμού μιας τράπεζας από μια άλλη, με αποτέλεσμα να αυξηθούν τα επιτόκια της διατραπεζικής αγοράς. Το γεγονός αυτό έκανε δύσκολη και κοστοβόρα μια πιθανή αίτηση δανειοδότησης μιας ελληνικής τράπεζας από μία άλλη (ελληνική ή ευρωπαϊκή), κόστος που μετακυλήθηκε στους πελάτες, παράλληλα με τις αυξήσεις του ευρωεπιτοκίου.



Ουρά χιλιομέτρων έξω από τη Northern Rock από πελάτες που ανησυχούν για τους λογαριασμούς τους.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ ΤΟΥ 2007

Το Σεπτέμβριο του 2007, δύο γερμανικές τράπεζες, η Sachsen Landesbank και η IKB ανακοίνωσαν ότι υπέστησαν ουσιαστικές απώλειες από την κατοχή των conduits. Η βρετανική Northern Rock βίωσε τη μεγαλύτερη ουρά (bank run) των τελευταίων δεκαετιών σε μια χώρα που φημίζεται για τα μεγάλα εγγυημένα χρηματικά αποθέματα.

Β' ΕΞΑΜΗΝΟ ΤΟΥ 2007

Κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2007, οι κεντρικές τράπεζες μεσολάβησαν συγχρονισμένα για την τόνωση της χρηματοπιστωτικής αγοράς με "ενέσεις ρευστότητας" και σταθεροποίησαν τις διακυμάνσεις στα βραχυπρόθεσμα επιτόκια. Ορισμένες κεντρικές τράπεζες, όπως η Fed, μείωσαν ακόμη και το βασικό επιτόκιο χρηματοδότησης, ενώ άλλες, όπως η ECB, παρακολουθώντας τις εξελίξεις δεν προέβησαν στις προγραμματισμένες αυξήσεις. Παράλληλα, επλήγη η εμπιστοσύνη στα rating agencies ως προς την ικανότητά τους να βαθμολογήσουν τα δομημένα προϊόντα (crisis of confidence). Στην Ελλάδα προέκυψαν απαξιωμένα δομημένα ομόλογα 700 εκατομμυρίων ευρώ στα οποία βασίστηκε η χρηματοδότηση των ασφαλιστικών ταμείων, ένα περιστατικό που χαρακτηρίστηκε από τα ΜΜΕ ως «Σκάνδαλο των Δομημένων Ομολόγων».

Τα στεγαστικά δάνεια στις ΗΠΑ έγιναν δυσπρόσιτα, ενώ κρατικοποιήθηκε η Northern Rock από τη βρετανική κυβέρνηση. Επιπλέον, παρατηρήθηκαν παρενέργειες από τη δυσπιστία στις διατραπεζικές αγορές και στην Ελλάδα μειώθηκαν οι ρυθμοί της μέχρι πρότινος φρενήρους πιστωτικής επέκτασης, με τις τράπεζες να προτείνουν ευέλικτα τραπεζικά προϊόντα ή δάνεια σταθερού επιτοκίου αντί των δανείων με κυμαινόμενο επιτόκιο. Παράγοντες της κτηματομεσιτικής αγοράς έκαναν εκκλήσεις για νομοθετική ρύθμιση με σκοπό τον περιορισμό των εκτελούμενων οικοδομικών αδειών, εφόσον δεν είχε πουληθεί πρώτα ένα συγκεκριμένο ποσοστό των ολοκληρωμένων κατασκευών.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ ΤΟΥ 2008



Ανακοίνωση πτώχευσης της Lehman Brothers στη Νέα Υόρκη.

Μετά την πώληση της Bear Stearns σε εξευτελιστική τιμή στην J.P. Morgan το Μάρτιο του 2008, η διεθνής αγορά έδειχνε να έχει μπει σε μια δίνη της οικονομικής κρίσης. Το Σεπτέμβριο του 2008, η αμερικανική κεντρική τράπεζα προσέφερε έκτακτη οικονομική ενίσχυση 85 δισεκατομμυρίων δολαρίων στην ασφαλιστική εταιρεία AIG, προκειμένου να αποτρέψει την κατάρρευσή της. Ο αμερικανικός κολοσσός Lehman Brothers κήρυξε πτώχευση, προκαλώντας αναστάτωση στην κυβέρνηση των ΗΠΑ. Παρά το γεγονός πως οι ελληνικές τράπεζες δεν πρόλαβαν να επενδύσουν ιδιαίτερα σε τέτοια ριψοκίνδυνα προϊόντα, γνωστοποιήθηκαν ιδιωτικές επενδυτικές απώλειες. Τον ίδιο μήνα, η Merrill Lynch εξαγοράστηκε από την Bank of America. Ο πρόεδρος Τζορτζ Μπους πρότεινε την άμεση ενίσχυση της ρευστότητας των τραπεζών για τη διάσωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, πριν πληγεί περαιτέρω η οικονομία της χώρας, ενώ παράλληλα, εξαγοράζονται, οι Fannie Mae και Freddie Mac. Οι εξελίξεις διαδέχονταν η μία την άλλη, με την ανακοίνωση για λουκέτο στη Washington Mutual. Ο απρόσμενος κρατισμός των ΗΠΑ εξέπληξε αρχικά ευχάριστα τα χρηματιστήρια, ενώ αντιδράσεις διατυπώνονταν από τους Αμερικανούς πολίτες για το φορολογικό βάρος που προέβλεπε το Σχέδιο Πόλσον να πέσει στην πλάτη τους. Την άποψη αυτή συμμερίστηκε και το Κογκρέσο, καταψηφίζοντας το σχέδιο κρατικής ενίσχυσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για αγορά των λεγόμενων «τοξικών ομολόγων» με δημόσιο χρήμα. Τα χρηματιστήρια αντικατόπτρισαν την απαισιοδοξία της αγοράς στους δείκτες τους, σημειώνοντας πτώση. Ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης Νικολά Σαρκοζί προανήγγειλε σχέδιο αντιμετώπισης του προβλήματος στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η κρίση μετά το πέρασμα του Ατλαντικού, πλησίασε όλο και νοτιότερα την Ευρώπη, καθώς μετά

την κρατικοποίηση της Bradford and Bingley από τη βρετανική κυβέρνηση, πραγματοποιήθηκε μερική κρατικοποίηση του ευρωπαϊκού κολοσσού Fortis από το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο και την Ολλανδία.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2008

Νέα βελτιωμένη πρόταση ψηφίστηκε στην αμερικανική Γερουσία. Παρά ταύτα, ακόμη και τα ίδια τα μέλη δεν μπορούν να εγγυηθούν με βεβαιότητα την επιτυχία ενός τέτοιου σχεδίου, ενώ παράγοντες της αγοράς μιλούν για επερχόμενη ύφεση που μπορεί να διαρκέσει μέχρι και 5 χρόνια. Ο πρόεδρος της ΕΚΤ, Ζαν Κλόντ Τρισέ δηλώνει πως η οικονομική κρίση των ΗΠΑ θα επιβραδύνει τους ρυθμούς ανάπτυξης στην Ευρωζώνη, ενώ σε μίνι διάσκεψη κορυφής υπό τον Νικολά Σαρκοζί διατυπώνεται η βούληση να σταθεροποιηθεί ή ακόμα και να πέσει το επιτόκιο της ΕΚΤ μετά την υποχώρηση της τιμής του πετρελαίου και των πληθωριστικών πιέσεων, δηλαδή κάτω από το 4,25%. Πριν τη μίνι σύνοδο κορυφής της Ε.Ε., η Ιρλανδία υπόσχεται πλήρη κρατική εγγύηση των τραπεζικών καταθέσεων των πολιτών της, ενέργεια στην οποία προχωρά και ο υπουργός Οικονομίας και Οικονομικών της Ελλάδος, ο οποίος διαβεβαιώνει, μεταξύ άλλων μέτρων για την τραπεζική αγορά και την κρατική εγγύηση των καταθετικών λογαριασμών μέχρι 20.000 με 30.000 ευρώ, μετά από σχετικό διάγγελμα του Έλληνα πρωθυπουργού.



Το Καπιτώλιο στην Ουάσιγκτον όπου εδρεύουν η Γερουσία και η Βουλή των Αντιπροσώπων.

Η Γερμανίδα καγκελάρια Άγκελα Μέρκελ προτείνει την αντιμετώπιση του προβλήματος σε κάθε χώρα σε εθνικό πλαίσιο, ανάλογα με τις ευθύνες της, αντί για

τη σύσταση πανευρωπαϊκού σχεδίου, την ίδια στιγμή που στην αντίπερα όχθη του Ατλαντικού, υπερψηφίζεται η βελτιωμένη πρόταση του Πόλσον για οικονομική ενίσχυση του χρηματοπιστωτικού συστήματος στη Βουλή των Αντιπροσώπων. Στη σύνοδο κορυφής της Ε.Ε. είναι διάχυτη η νευρική κατάσταση για το μονομερές των δηλώσεων Ιρλανδίας και Ελλάδος ως προς την κρατική εγγύηση των καταθέσεων, τη στιγμή που δε φημίζονται για τα μεγάλα εγγυημένα τους χρηματικά αποθέματα. Το Υπουργείο Οικονομικών παραδέχεται πως η δήλωση είχε περισσότερο πολιτική διάσταση. Την ίδια στιγμή, γίνεται αισθητό το κόστος της διατραπεζικής αγοράς στην Ελλάδα, με αύξηση 0,5% στα επιχειρηματικά και 1% στα στεγαστικά δάνεια, ακόμη και σε εκείνα με σταθερό επιτόκιο. Η στεγαστική αγορά στην Ελλάδα παγώνει και υπολογίζονται γύρω στις 200.000 απούλητα ακίνητα, μεταξύ των οποίων και πολλά νεόδμητα και οι κατασκευαστές προχωρούν σε προσφορές και μεγάλη υποχώρηση τιμών. Ο πρόεδρος του ΕΒΕΑ διατυπώνει την άποψη πως η κρίση δεν οφείλεται αποκλειστικά στα δάνεια χαμηλής εξασφάλισης, αλλά γενικότερα στον τρόπο διακυβέρνησης των επιχειρήσεων και του τραπεζικού κλάδου, αλλά και στην ίδια την πολιτική διακυβέρνηση της αμερικανικής πολιτείας των τελευταίων 15 ετών.

Λίγες ώρες μετά τη λήξη της ευρωπαϊκής συνόδου κορυφής η Hypo Real Estate, η δεύτερη μεγαλύτερη τράπεζα στεγαστικών δανείων της ευρωπαϊκής οικονομίας, ανακοινώνει ότι το σχέδιο διάσωσης της, ύψους 35 δισ. ευρώ κατέρρευσε, μετά την αποκάλυψη νέων ελλειμμάτων. Πέντε ευρωπαϊκές χώρες αντιμετωπίζουν μεγάλα προβλήματα προσπαθώντας να σώσουν τις μεγάλες ευρωπαϊκές τράπεζες, η Γερμανία, το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο, η Ιταλία και η Ισλανδία. Στην Ιταλία κινδυνεύει η δεύτερη μεγαλύτερη τράπεζα της χώρας, η Unicredit, ενώ το άλλοτε εύρωστο κράτος της μακρινής Ισλανδίας κινδυνεύει με πτώχευση, λόγω της μεγάλης έκθεσης στα τοξικά ομόλογα. Τα χρέη των ισλανδικών τραπεζών υπολογίζονται στα 138,34 δισ. δολάρια, σε σύγκριση με τα 19,37 δισ. δολάρια στα οποία ανέρχεται το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν. Το νόμισμα της χώρας υποτιμάται και οι πληθωριστικές πιέσεις εντείνονται και η κυβέρνηση διαπραγματεύεται τη δανειοδότησή της από τη Ρωσία. Οι αναλυτές καταλήγουν στο συμπέρασμα πως η ΕΚΤ θα προβεί σε μείωση επιτοκίων. Η άποψη αυτή ενισχύεται και από τη μείωση του επιτοκίου στην Αυστραλία -1%. Μετά την τροπή που πήραν τα πράγματα, η κα. Μέρκελ αναλαμβάνει την εγγύηση όλων των τραπεζικών καταθέσεων των πολιτών από το γερμανικό κράτος, κόστος που ανέρχεται στα 500 δισ. ευρώ, κίνηση στην οποία προχωράει και η Δανία. Αρχίζει πλέον να αναθεωρείται η κατεύθυνση της Ε.Ε.

υπέρ ενός καθολικού σχεδίου αντιμετώπισης του προβλήματος προτού πάρει μεγαλύτερες διαστάσεις. Από την Ιταλία προτείνεται η δημιουργία ενός ευρωκοινοτικού εγγυητικού ταμείου που θα συγκεντρώνει το 3% του ΑΕΠ. Παράλληλα, συζητάτε η χαλάρωση των δημοσιονομικών κριτηρίων στην ευρωζώνη. Στις 7 Οκτωβρίου, το Ecofin έθεσε ως ελάχιστο όριο εγγύησης τις 50.000 ευρώ ανά καταθετικό λογαριασμό. Μετά τη λήξη της συνόδου στο Λουξεμβούργο, ο Έλληνας υπουργός οικονομικών εγγυήθηκε καταθέσεις 100.000 ευρώ.

Στις 8 Οκτωβρίου ανακοινώνεται μείωση του ευρωεπιτοκίου στο 3,75%, μεταβολή του επιτοκίου δανεισμού στην Αγγλία στο 4,5% και της Fed στο 1,5%. Ο Νικολά Σαρκοζί επιβεβαιώνει τη συγκρότηση ευρωκοινοτικού σχεδίου δράσης, την ίδια στιγμή που παγώνει η αγορά στην αυτοκινητοβιομηχανία της Γερμανίας και γίνονται μαζικές απολύσεις στη Σουηδία. Ο γενικός δείκτης στο ΧΑ πέφτει στις 2.512,01 μονάδες, σημειώνοντας απώλειες 4,31%, ενώ η Βρετανία τονώνει τις τράπεζές της με οικονομική ενίσχυση 50 δισεκατομμυρίων λιρών. Η κρίση αντικατοπτρίζεται και στους δείκτες της Ευρασίας.

Παρά την εφαρμογή του σχεδίου Πόλσον στην Αμερική, οι ανακατατάξεις στον τραπεζικό τομέα συνεχίστηκαν, όπως επίσης και η κατακόρυφη πτώση των χρηματιστηριακών δεικτών. Στην Ε.Ε. κατετέθησαν τρεις προτάσεις. Η Γαλλία επέμεινε στην πρότασή της για συγκρότηση πανευρωπαϊκού ταμείου, ζητώντας την επιστροφή καταθέσεων στις γαλλικές τράπεζες, υποσχόμενος ο κ. Σαρκοζί αμνηστία ως προς την προέλευσή τους, με σκοπό την ενίσχυση της κεφαλαιακής επάρκειας με κάθε μέσο. Η Γερμανία επέμεινε στην πρόταση για αντιμετώπιση του προβλήματος σε κάθε χώρα σε εθνικό επίπεδο, ενώ ο πρωθυπουργός της Αγγλίας Γκόρντον Μπράουν, σε άρθρο του στον τύπο προλείανε το έδαφος για την πρόταση που θα ακολουθούσε. Στις 13 Οκτωβρίου κατέθεσε σχέδιο καταγιμιστικών κρατικοποιήσεων των μισών βρετανικών τραπεζών, εκμεταλλεόμενος τα μεγάλα κεφαλαιακά αποθέματα της χώρας του. Η κίνηση αυτή γέμισε με αισιοδοξία την Ευρώπη, με όλες τις χώρες να εξευρίσκουν τεράστιους κεφαλαιακούς πόρους, για την εγγύηση των αποθεμάτων και την αισιοδοξία των Ευρωπαίων επενδυτών να αναπτερόνεται. Αυτά τα απρόσμενα κεφαλαιακά αποθέματα προκάλεσαν την εύλογη απορία της ευρωπαϊκής κοινής γνώμης, καθώς πολλοί συνδύασαν το γεγονός αυτό με τις υποσχέσεις του κ. Σαρκοζί. Παράλληλα, κατετέθησαν πολλές προτάσεις για περαιτέρω μείωση των επιτοκίων δανεισμού, κάτι που αναμένουν οι αναλυτές να γίνει αισθητό και στην Ελλάδα, ενώ πολλές ευρωπαϊκές χώρες συνδυάζουν το μέτρο

με επιδόματα στους μισθούς για την τόνωση της αγοράς που έχει παγώσει. Οι ΗΠΑ προσανατολίζονται σε μια λύση παρόμοια με αυτή του Βρετανού πρωθυπουργού, την ίδια στιγμή που στην Αυστραλία άρχισαν να δημιουργούνται οικισμοί από τροχόσπιτα.

Τα μέτρα αντιμετώπισης οιωνοί προβλημάτων στην Ελλάδα εστιάζονται στη διασφάλιση της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών, με τη χορήγηση 28 δισ. ευρώ, εκ των οποίων τα 8 δισ. σε μορφή κρατικών ομολόγων, ενώ ορίζεται ως κεφαλαιακή βάση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων ποσό μέχρι 5 δισ. ευρώ. Ο κ. Προβόπουλος σε ανοιχτή συνέντευξη εξέφρασε την εκτίμησή του πως το πρόβλημα ορισμένων τραπεζών θα αφορά το δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας λόγω των απωλειών τους στο χρηματιστήριο. Στην ίδια συγκέντρωση, ο κ. Αλογοσκούφης δήλωσε πως θα πρέπει να επαναπροσδιορισθούν οι αμοιβές των μεγάλων στελεχών και πως δε θα πρέπει να ξεπερνούν τις αμοιβές του διοικητή της τράπεζας της Ελλάδος, μια συζήτηση που έχει ανοίξει στην Ευρώπη τα τελευταία δύο χρόνια. Οι πρώτες ανακατατάξεις στην τραπεζική αγορά γίνονται αισθητές με τη συγχώνευση της Proton Bank με την Πειραιώς.

Παρά την πτώση των επιτοκίων στη διατραπεζική αγορά από τη δράση της ΕΚΤ, οι ελληνικές τράπεζες αυξάνουν ισόποσα τα περιθώρια κέρδους στα επιτόκιά τους, με αποτέλεσμα να μη γίνεται αντιληπτή η ελάφρυνση στους πελάτες.

6.1) ΑΠΟΤΟΚΟΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Η ΕΠΙΡΡΟΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Το μεγαλύτερο χτύπημα από την κρίση εδέχθη η Ισλανδία, με μεγάλη έκθεση των τραπεζών της στα τοξικά ομόλογα. Παρά τα μεγάλα χρηματικά αποθέματα της η Βρετανία, ακολούθησε το αμερικανικό μοντέλο και ήταν από τις πρώτες χώρες που επλήγησαν από την κρίση. Πολλές τράπεζες κρατικοποιήθηκαν και άλλες συγχωνεύθηκαν. Η Γαλλία ομοίως είχε υιοθετήσει τέτοια προϊόντα, ενώ ανακατατάξεις παρατηρήθηκαν σε Βέλγιο, Ιταλία, Λουξεμβούργο και Ολλανδία. Οι ελληνικές τράπεζες δηλώνουν πως δεν είχαν προλάβει να επενδύσουν ιδιαίτερα σε CDOs, δε γνωστοποιήθηκε κατοχή Conduits ή SIVs εκ μέρους τους, όμως μετακύλησαν τα υψηλά διατραπεζικά επιτόκια στα παραδοσιακά προϊόντα τους. Οικονομικοί αναλυτές ερμηνεύουν πάντως κάποιες κινήσεις ως προάγγελο ανακατατάξεων και εκμετάλλευσης ευκαιριών στον τραπεζικό κλάδο της ελληνικής ή και της ευρωπαϊκής αγοράς. Σε ραδιοφωνική συνέντευξή του, ο διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος κ. Γ. Προβόπουλος επιβεβαίωσε τη συντηρητικότητα των ελληνικών τραπεζών και προειδοποίησε ακόμα και με εισαγγελική εντολή απέναντι σε όσους συντηρούσαν τη φημολογία για τον κίνδυνο απώλειας καταθετικών αποθεμάτων από ιδιωτικούς λογαριασμούς για λόγους ανταγωνισμού. Παράλληλα, στην Ευρώπη παρατηρείται τεράστια ζήτηση στην αγορά χρηματοκιβωτίων και μετακίνηση των καταθέσεων σε ράβδους ή νομίσματα χρυσού.

Τα οικονομικά ιδρύματα που επηρεάστηκαν περισσότερο από την κρίση αφορούσαν εκμετάλλευση ακινήτων (real estate), χωρίς να απουσιάζουν προβλήματα σε τραπεζικές ή ασφαλιστικές υπηρεσίες. Τα πραγματικά προβλήματα της κρίσης διαφάνηκαν στην ελληνική οικονομία, με την άνοδο των επιτοκίων και το συντηρητισμό του χρηματοπιστωτικού συστήματος να πλήττει δανειολήπτες, μικρομεσαίες επιχειρήσεις, την αγοραστική συμπεριφορά των καταναλωτών και λοιπές πτυχές της αγοράς, με άμεσο αντίκτυπο στην οικονομία.

6.2) Η ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΠΑΡΕΜΒΑΤΙΚΗ ΚΕΦΑΛΑΙΑΓΟΡΑ

Μετά την αποτυχία του μοντέλου παραγωγής και διανομής δανείων, παρατηρήθηκε μια μετακίνηση σε ένα χρηματοοικονομικό σύστημα με επίκεντρο τη κεφαλαιαγορά. Ήταν εμφανείς οι κινήσεις προς μία πιο αυστηρά θεσμοθετημένη και παρεμβατική αγορά, ένα φαινόμενο που συχνά χαρακτηρίζεται «over-regulation» ή «over-shooting». «Εχθρικές» συνθήκες της κεφαλαιαγοράς απέναντι στην τιλοποίηση της στεγαστικής πίστης όμως είχαν άμεσες επιπτώσεις στα επιτόκια της διατραπεζικής αγοράς.

Αλλαγές παρατηρήθηκαν και στο ρόλο και τη συμπεριφορά των θεσμικών επενδυτών. Η ζήτηση υψηλών αποδόσεων βάσει της ρευστότητας επηρέασε την προσφορά νέων προϊόντων από το 2003, λόγω των χαμηλών αποδόσεων στα ομόλογα T-bills του δημοσίου και την πιστωτική επέκταση.

Σημαντικός απεδείχθη και ο ρόλος των κεντρικών τραπεζών στη διατήρηση της χρηματοοικονομικής σταθερότητας. Η παρακολούθηση και εκτίμηση της κατάστασης που επικρατεί με στόχο τη διατήρηση της σταθερότητας ανέκαθεν αποτελούσαν πεδία δράσης της νομισματικής τους πολιτικής. Η εξασφάλιση ρευστότητας στις χρηματοοικονομικές αγορές και τους ενδιάμεσους πάντα απαιτούσε την άμεση προσοχή των κεντρικών τραπεζών, ώστε να αποφευχθεί η υπερχειλίση και γενίκευση της ζημιάς, που επεκτείνει τις παρενέργειές της σε τομείς όπως: η ρύθμιση της λειτουργίας του συστήματος, βασικές χρηματοδοτικές δράσεις και μακροπρόθεσμες χρηματοδοτικές στρατηγικές. Παρά ταύτα, μετά τις τελευταίες εξελίξεις διαφάνηκε μια αποστροφή της αμερικανικής κοινής γνώμης, αλλά και των ευρωπαϊκών αρχών, ως προς το «ξελάσπωμα» των υπευθύνων εις βάρος των πολλών (οπώς χαρακτηρίστηκε το σχέδιο διάσωσης, «the bail-out» plan), προλειαίνοντας το έδαφος για μια «στριφνή» αγορά μετά την κρίση.

Τα πλούσια αποθέματα των περισσότερων ανεπτυγμένων ευρωπαϊκών κρατών καθυστέρησαν την κρίση, ενώ το πλαίσιο λειτουργίας τους προβλέπεται να γίνει ακόμη πιο αυστηρό μετά και την εφαρμογή της κοινοτικής οδηγίας Capital Requirements Directive, το ευρωπαϊκό ισοδύναμο της Βασιλείας II.

7) ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ

7.1) ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ, ΙΣΤΟΡΙΚΟ

- Το ποσοστό ιδιοκατοίκησης στις ΗΠΑ αυξήθηκε από το 64% το 1994 (ποσοστό του 1980) στο ιστορικό ρεκόρ του 69.2% το 2004.
- Η Ζήτηση οδήγησε τις τιμές σε σημαντικά υψηλότερα επίπεδα και έτσι οι τιμές αυξήθηκαν κατά 124% μεταξύ του 1997 και του 2006.
- Ορισμένοι προχώρησαν περισσότερο. Χρησιμοποίησαν τα χαμηλότερα επιτόκια για να επανατοκίσουν τα δάνεια των σπιτιών τους κάνοντας χρήση των ARMs.
- Η τακτική αυτή συνδέθηκε με τις προτροπές πολιτικών για υψηλότερη κατανάλωση στο τέλος της δεκαετίας του 90 αλλά και μετά την επίθεση της 11ης Σεπτ. ώστε να θερμανθεί η οικονομία.
- Η οικονομία των ΗΠΑ γνώριζε σημαντική οικονομική άνθιση στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του 90 η οποία συνοδεύτηκε από ισχυρή οικοδόμηση νέων κατοικιών. Η κατάσταση αυτή συνεχίστηκε και μετά το 2001 και ως το 2007.
- Σταδιακά όμως η προσφορά άρχισε να υπερκαλύπτει τη ζήτηση, το οποίο οδήγησε στη σταδιακή μείωση των τιμών στην αγορά κατοικίας. Παράλληλα τα διαμαρτυρόμενα δάνεια άρχισαν να αυξάνονται δραματικά και με την απροθυμία των ιδιοκτητών να πωλήσουν τα σπίτια τους σε τιμές που άρχισαν να μειώνονται, υπήρξε επιπλέον έξαρση της προσφερόμενης ποσότητας. Οι πωλήσεις μειώθηκαν κατά 27% το 2007 και οδηγηθήκαμε σε ένα σπινάλ μείωσης των τιμών (λόγω της υπερβάλλουσας προσφοράς).

7.2) ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ, Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΔΑΝΕΙΟΛΗΠΤΩΝ

- Μια σειρά από λόγους οδήγησαν στην αύξηση του ποσοστού διαμαρτυρίας των ARM που έφτασε πρόσφατα το 21%, 4 φορές το ιστορικό τους επίπεδο.
- Η προσδοκία ότι οι τιμές των σπιτιών θα συνεχίζουν να αυξάνονται ήταν ο κυριότερος παράγοντας καθώς οι τιμές άρχισαν να πέφτουν στάθηκε αδύνατο για πολλούς να συνάψουν νέα δάνεια και τελικά πολλοί απλά εγκατέλειψαν τις περιουσίες τους.

- Ένας δεύτερος σημαντικός παράγοντας ήταν η δήλωση ψευδών στοιχείων. Μια έρευνα από την Base Point κατέδειξε ότι οι δανειολήπτες επιδίδονταν σε συστηματικά ψεύδη απλής μορφής δηλώνοντας ως πούμε 5 φορές υψηλότερα εισοδήματα. Η εξαπάτηση αυξήθηκε κατά 1411% μεταξύ του 1997 και του 2005 σύμφωνα με στοιχεία του US treasury

7.3) ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ, Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΑΝΑΛΥΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΠΕΝΔΥΤΩΝ

- Για πρώτη φορά η αγορά κατοικιών έγινε αντικείμενο εκμετάλλευσης ως χρηματοοικονομικό προϊόν, σαν να ήταν μετοχή. Αγοραζόντουσαν κατοικίες από μεγάλους οργανισμούς για να μεταπωληθούν σε υψηλότερες τιμές.
- Οι brokers με τη σειρά τους είχαν μεγαλύτερο κίνητρο να δώσουν περίπλοκα ARM διότι αυτά ενείχαν σημαντικά υψηλότερες αποδόσεις για τους ιδίους.
- Τέλος, πλέον σημαντικός ήταν ο ρόλος των μεγάλων εταιρειών αξιολόγησης των χρηματοοικονομικών προϊόντων. Παρόλο το καμπανάκι οι αξιολογήσεις ήταν καλές ως το 2006, γεγονός που δημιούργησε υπόνοιες για διαπλοκή με τις τράπεζες. Η απότομη πτώση στις αξιολογήσεις επέτεινε την κρίση και οδήγησε σε σημαντική μείωση των τιμών των μετοχών με τη μέθοδο του σπινάλ.

7.4) ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ, Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

- Οι τράπεζες επιδίδονταν την τρέχουσα δεκαετία σε μια πρωτοφανή σύναψη επισφαλών δανείων, πολλά από τα οποία ήταν τα λεγόμενα «no income, no job, no assets loans» ή εν συντομία ninja loans. Παρόλο που οι σχετικές τιμές ARM και άλλων δανείων έπεφταν, η ζήτηση αυξανόταν και τράπεζες προσέφεραν ninja απλόχερα
- Τα δάνεια είχαν χαρακτηριστικά δυσνόητα στο ευρύ κοινό, με χαμηλό αρχικό επιτόκιο αλλά γρήγορα αυξανόμενο, και τελικά ως και διπλάσιο του αρχικού.
- Η ευθύνη για την δανειοδότηση με ψευδή στοιχεία βαρύνει σε πολύ μεγάλο βαθμό τις τράπεζες, γεγονός αυταπόδεικτο για τα χαρακτηριστικά των δυτικών οικονομιών.

7.5) ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ, Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΑΡΧΩΝ

- Η κριτική στο Treasury, αν και κατόπιν εορτής στις περισσότερες περιπτώσεις, είναι ισχυρή. Το θεσμικό πλαίσιο αποδείχτηκε εν πολλοίς διάτρητο. Επίσης συγκεκριμένες διατάξεις που προασπίζουν με ισχυρό τρόπο τα συμφέροντα των τραπεζών δημιούργησαν moral hazard και επιδείνωσαν τον επισφαλή δανεισμό.
- Οι κεντρικές τράπεζες, αν και δεν ασχολούνται τόσο με τέτοιου τύπου φούσκες, συνήθως ενεργούν μετά το ξέσπασμα τέτοιων κρίσεων γεγονός που πλέον απασχολεί τους ερευνητές, καθώς και αυτό δημιουργεί moral hazard.
- Η κεντρική τράπεζα διατήρησε πολύ χαμηλά τα επιτόκια για να οδηγήσει την οικονομία σε υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης γεγονός που συνέβαλε στη δημιουργία της κρίσης. Οι ερευνητές εγκυβνουν την τράπεζα και για λανθασμένες εκτιμήσεις του πληθωρισμού.

8) ΠΡΟΒΛΕΨΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ 2007

8.1) ΜΠΟΡΟΥΣΕ ΝΑ ΠΡΟΒΛΕΦΘΕΙ;

Η οικονομική δραστηριότητα δεν ακολουθεί γραμμική, ανοδική ή καθοδική, πορεία. Αντίθετα, ακολουθεί κυκλική πορεία με ορισμένες φάσεις του οικονομικού κύκλου να είναι ανοδικές και άλλες καθοδικές. Οι μεγαλύτερες από τις αναπτυγμένες οικονομίες του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) γνώρισαν την τελευταία ύφεση στις αρχές της νέας χιλιετίας, χωρίς όμως να συμπαρασύρουν τις λεγόμενες αναδυόμενες οικονομίες (Βραζιλία, Ινδία, Κίνα, Ρωσία, Νότιος Αφρική και άλλες μικρότερες οικονομίες), οι οποίες συνέχισαν να αναπτύσσονται με ταχείς ρυθμούς, εκκινώντας βέβαια από πολύ χαμηλά επίπεδα. Η τελευταία επομένως γενικευμένη κρίση ίσως να πρέπει να αναζητηθεί στην εποχή της κρίσης στην Νοτιοανατολική Ασία (1997) ή ακόμη και στις αρχές τις δεκαετίας του 1990. Είναι προφανές ότι οι ταχείς ρυθμοί οικονομικής μεγέθυνσης του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) που παρατηρήθηκαν παγκοσμίως την περίοδο 2002-

2007, κάποια στιγμή θα επιβραδύνονταν υπακούοντας στη λογική των οικονομικών κύκλων. Επομένως ή επιβράδυνση μπορούσε να προβλεφθεί, χωρίς βέβαια να μπορεί να προβλεφθεί/προσδιοριστεί επακριβώς το χρονικό σημείο της ανώτατης φάσης του κύκλου και της αλλαγής της φοράς του προς τα κάτω. Πράγματι, πολλοί αναλυτές και διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί όπως ο ΟΟΣΑ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), στις προβλέψεις τους για τις οικονομικές προοπτικές προειδοποιούσαν για τους καθοδικούς κινδύνους. Όμως, σε μεγάλο βαθμό, οι επισημάνσεις για αυτούς τους κινδύνους, παραβλέπονταν ή υποβαθμίζονταν, ακόμη και από εκείνους που τους κατέγραφαν, καθώς την τριετία 2005-2007 η κρατούσα άποψη στους πλέον έγκριτους οικονομικούς κύκλους ήταν αυτή της αποσύνδεσης (decoupling) των αναδυόμενων οικονομιών από τις εξελίξεις στις ΗΠΑ, στην ευρωζώνη, την Ιαπωνία ή άλλες μεγάλες αναπτυγμένες οικονομίες. Πολλοί υποστήριζαν μάλιστα ότι πιθανή επιβράδυνση στις αναπτυγμένες οικονομίες θα αντισταθμιζονταν από τις επιδόσεις των αναδυόμενων οικονομιών και κυρίως της Κίνας μετατοπίζοντας σταδιακά το κέντρο της οικονομικής δραστηριότητας (smooth rebalancing). Οι προβλέψεις αυτές οδηγούσαν στο γενικό συμπέρασμα ότι η επιβράδυνση, όταν και όπου θα προέκυπτε, θα ήταν ελεγχόμενη και τοπική ή/και περιφερειακή .

8.2) Η ΠΡΟΒΛΕΨΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΩΝ ΠΩΛ ΚΡΟΥΓΚΜΑΝ.

Ο Πωλ Κρούγκμαν στο βιβλίο του «Η κρίση του 2008» που κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Καστανιώτη, και ως γνωστό βραβεύτηκε με το βραβείο Νόμπελ για την οικονομία το 2008, αναφέρει για την προβλεψιμότητα της κρίσης ότι. Επί πολλές γενιές οι χώρες της Λατινικής Αμερικής ήταν σχεδόν μοναδικές στο είδος τους όσον αφορά τις οικονομικές κρίσεις, τις τραπεζικές χρεωκοπίες, τις εξάρσεις του υπερπληθωρισμού και όλα τα άλλα νομισματικά δεινά που είναι γνωστά στον σύγχρονο άνθρωπο. Αδύναμες εκλεγμένες κυβερνήσεις εναλλάσσονταν στην εξουσία με ισχυρούς στρατιωτικούς προσπαθώντας και οι δυο να εξαγοράσουν την λαϊκή

υποστήριξη με λαϊκίστικα προγράμματα το κόστος των οποίων δεν μπορούσαν να αντέξουν. Στην προσπάθεια τους να χρηματοδοτήσουν αυτά τα προγράμματα, οι κυβερνήσεις κατέφευγαν είτε στον δανεισμό από απρόσεχτους ξένους τραπεζίτες, με αποτέλεσμα την δημιουργία κρίσης στο ισοζύγιο πληρωμών και αθετήσεις στην πληρωμή των χρεών, είτε στο τύπωμα χρήματος, με αποτέλεσμα τον υπερπληθωρισμό. Μέχρι σήμερα όταν οι οικονομολόγοι αφηγούνται παραβολές για τους κινδύνους του μακροοικονομικού λαϊκισμού για τους πάμπολους τρόπους κακής χρήσης του χρήματος το υποθετικό νόμισμα ονομάζεται κατά σύμβαση «πέσο».

Όμως, στα τέλη της δεκαετίας του 1980 φαινόταν πως η Λατινική Αμερική είχε βγάλει τα διδάγματα της. Ελάχιστοι Λατίνοι θαύμαζαν την βαρβαρότητα του Αουγκούστο Πινοσέτ, αλλά οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις που εγκαινίασε στην Χιλή αποδείχθηκαν εξαιρετικά επιτυχής και δεν καταργήθηκαν όταν στην χώρα επανήλθε, τελικά το δημοκρατικό καθεστώς στα 1989. Η επιστροφή της Χιλής στις βικτοριανές αξίες στο ισχυρό νόμισμα και στις ελεύθερες αγορές άρχισε να φαίνεται όλο και πιο ελκυστική καθώς ο ρυθμός οικονομικής μεγέθυνσης στη χώρα επιταχύνθηκε. Επιπλέον οι παλιές πολιτικές είχαν φθάσει κατά τα φαινόμενα στο τέλος της πορείας τους η λατινοαμερικάνικη κρίση του χρέους που άρχισε το 1982 διήρκεσε σχεδόν όλη την δεκαετία και ήταν πια πασιφανές ότι μόνο μια ριζική αλλαγή πολιτικής θα έβγαζε την περιοχή από το αδιέξοδο.

Έτσι η Λατινική Αμερική προχώρησε σε μεταρρυθμίσεις. Οι κρατικές εταιρείες ιδιωτικοποιήθηκαν, οι περιορισμοί στις εισαγωγές καταργήθηκαν, τα ελλείμματα του προϋπολογισμού περιορίστηκαν. Ο έλεγχος του πληθωρισμού ήταν η άμεση προτεραιότητα, κάποιες χώρες πήραν δραστικά μέτρα για να αποκαταστήσουν την εμπιστοσύνη στα νομίσματά τους. Αυτές οι προσπάθειες επιβραβεύτηκαν πολύ γρήγορα όχι μόνο με μεγαλύτερη αποδοτικότητα, αλλά και με την ανανέωση της εμπιστοσύνης των ξένων επενδυτών. Χώρες που την δεκαετία του 1980 ήταν οι παρίες του χρηματοπιστωτικού συστήματος μέχρι και το 1990, πιστωτές που ήθελαν να απαλλαγούν από το λατινοαμερικάνικο χρέος και πούλησαν τις αξιώσεις τους σε επενδυτές που απεχθάνονταν λιγότερο το ρίσκο έλαβαν, κατά μέσο όρο, μόνο τριάντα σεντς για κάθε δολάριο έγιναν οι αγαπημένες των διεθνών αγορών και οι χρηματικές εισροές σε αυτές έκαναν να ωχριούν τα τραπεζικά δάνεια που τις είχαν οδηγήσει στην πρώτη κρίση του χρέους. Τα διεθνή Μ.Μ.Ε άρχισαν να μιλούν για την «νέα» Λατινική Αμερική, ιδίως για το μεξικανικό θαύμα. Τον Σεπτέμβριο του 1994, η ετήσια Έκθεση Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας, η οποία συντάσσεται από τους

ανθρώπους που οργανώνουν τις περιβόητες συνδιασκέψεις του Νταβός, πρόβαλε ένα ειδικό μήνυμα από τον ήρωα της στιγμής, τον Μεξικανό πρόεδρο Καρλός Σαλίνας. Τρεις μήνες αργότερα το Μεξικό βυθίστηκε στην χειρότερη χρηματοπιστωτική κρίση της ιστορίας του. Η αποκαλούμενη κρίση τεκίλα προκάλεσε μια από τις χειρότερες υφέσεις που είχαν πλήξει μια μεμονωμένη χώρα από τη δεκαετία του 1930. Οι επιπτώσεις τις κρίσεις εξαπλώθηκαν σε όλη την Λατινική Αμερική, και έφτασαν σε τόσο επικίνδυνο βαθμό ώστε κόντεψαν να κατεδαφίσουν το τραπεζικό σύστημα της Αργεντινής. Εκ των υστέρων, κατανοούμε ότι η κρίση τεκίλα θα έπρεπε να γίνει αντιληπτή ως οϊωνός, μια προειδοποίηση ότι η καλή γνώμη των αγορών μπορεί να είναι ευμετάβλητη και ότι τα όσα κολακευτικά γράφει ο τύπος σήμερα δεν προστατεύουν από μια αυριανή κρίση εμπιστοσύνης, αλλά δυστυχώς η προειδοποίηση αγνοήθηκε.

9) ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΚΑΙ ΕΞΟΔΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ 2007.

9.1) ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ

Η αντιμετώπιση της κρίσης δεν είναι εύκολη υπόθεση. Είναι βέβαιο ότι τα μέτρα για την αντιμετώπισή της θα κριθούν για την αποτελεσματικότητά και αποδοτικότητά τους και θα διδάσκονται ως ορθό ή ατυχές παράδειγμα στα πανεπιστήμια για πολλά χρόνια. Σήμερα, στο μέσον αυτής, μπορούμε να διαγνώσουμε ότι η κρίση απαιτεί την υιοθέτηση του κατάλληλου μείγματος νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής και το συντονισμό σε διεθνές επίπεδο. Το κρίσιμο ερώτημα, σε συνθήκες ελεύθερης οικονομίας της αγοράς, είναι πως εκείνοι που ευθύνονται για την κρίση θα πληρώσουν, χωρίς να υπάρξουν αδικαιολόγητες απώλειες στο παραγόμενο προϊόν (ΑΕΠ). Η νομισματική πολιτική αντέδρασε με δύο τρόπους: χαλαρώνοντας τη στάση της μειώνοντας τα επιτόκια και παρέχοντας ενέσεις ρευστότητας στο σύστημα. Η FED μείωσε τα επιτόκια από το 5,5% τον Σεπτέμβριο 2007 σε 0,25% το Δεκέμβριο 2008. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) μείωσε τα επιτόκια από 4,25% τον Ιούλιο 2008 σε 2,5% το Δεκέμβριο 2008, ενώ η Τράπεζα της Αγγλίας άγγιξε τα χαμηλότερα επίπεδα της Ιστορίας της, διαμορφώνοντας τα επιτόκια στο 2,0% το Δεκέμβριο 2008. Παράλληλα, διατέθηκαν αφειδώς δισεκατομμύρια ευρώ, στερλίνες, γιέν και δολάρια από τις κεντρικές τράπεζες για την παροχή ρευστότητας στην

διατραπεζική αγορά καθώς οι εμπορικές τράπεζες ήταν απρόθυμες να δανείσουν η μια στην άλλη. Τα περιθώρια επιτοκίων στους δείκτες Libor και Euribor παρέμειναν σε πολύ υψηλά επίπεδα, υπογραμμίζοντας την έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ των τραπεζών. Τα μεγαλύτερα χρηματιστήρια του πλανήτη γνώρισαν δραματικές απώλειες το 2008, κοντά ή και άνω του 50%.

Όμως, παρά τις παρεμβάσεις των νομισματικών αρχών η πορεία προς την ομαλότητα στις αγορές χρήματος και κεφαλαίου ήταν αργή και εύθραυστη. Ήταν φανερό, ότι η παρέμβαση των κυβερνήσεων μέσω της δημοσιονομικής πολιτικής ήταν απαραίτητη. Διεθνείς οργανισμοί όπως ο ΟΟΣΑ και το ΔΝΤ συνέστησαν την στήριξη της οικονομίας μέσω υιοθέτησης «δημοσιονομικών πακέτων» (fiscal stimulus packages) ώστε η οικονομική πολιτική να δράσει αντικυκλικά στηρίζοντας την οικονομική δραστηριότητα. Τέτοια δημοσιονομικά πακέτα υιοθετήθηκαν από οικονομίες όπως των ΗΠΑ, της ΕΕ, της Ιαπωνίας, του Ηνωμένου Βασιλείου, ακόμη και της Κίνας, συνδυασμένου ύψους τρισεκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ. Τα «δημοσιονομικά πακέτα» περιλαμβάνουν, εκτός από μέτρα διασφάλισης της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος (π.χ. παροχή εγγύησης του δημοσίου σε τράπεζες), μέτρα όπως η μείωση της φορολογίας ή η ενίσχυση των δημοσίων δαπανών για την τόνωση της εσωτερικής ζήτησης (π.χ. από τη μείωση των φόρων κατανάλωσης, όπως του ΦΠΑ, έως την επιστροφή φόρου στη φορολογία εισοδήματος, και από την ενίσχυση των δημοσίων δαπανών για υποδομές έως την επιδότηση θέσεων εργασίας και την χορήγηση ευνοϊκών δανείων και επιδότηση επιτοκίων για συγκεκριμένους κλάδους).

Ενώ η νομισματική πολιτική ενδείκνυται να χρησιμοποιείται σε τέτοιες περιπτώσεις, υπάρχει αρκετή επιφυλακτικότητα για τη χρήση της δημοσιονομικής πολιτικής σε «κανονικές συνθήκες». Όμως, οι συνθήκες απέχουν πολύ από το να χαρακτηριστούν κανονικές και η νομισματική πολιτική καθίσταται λιγότερο αποτελεσματική. Υπό το φως αυτών των εξελίξεων όλοι συμφωνούν για τη χρήση του εργαλείου της δημοσιονομικής πολιτικής αλλά αναπτύσσονται δύο κυρίως «σχολές σκέψεις» για το μέγεθος και την κατεύθυνση των δημοσιονομικών παρεμβάσεων. Από τη μια πλευρά όσοι (π.χ. ΔΝΤ, Ηνωμένο Βασίλειο) υποστηρίζουν ότι γενικές και εκτεταμένες δημοσιονομικές παρεμβάσεις είναι η μόνη λύση για να αποφύγουμε μια παρατεταμένη ύφεση (depression). Κατά αυτή την άποψη ο κίνδυνος είναι να δράσουν οι κυβερνήσεις «πολύ αργά και πολύ λίγο» (too late, too little) και όχι το αντίθετο. Από την άλλη πλευρά, όσοι (π.χ. ΟΟΣΑ, Γερμανία) τονίζουν ότι δεν

υπάρχει ενιαία συνταγή για όλα τα κράτη και, σε κάθε περίπτωση, οι όποιες δημοσιονομικές παρεμβάσεις θα πρέπει να είναι «έγκαιρες, προσωρινές και στοχευμένες» (timely, temporary, targeted-3Ts), ώστε να μη θέτουν σε διακινδύνευση τη μακροχρόνια βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών. Τείνουμε να συμφωνήσουμε με αυτή την άποψη. Πράγματι, για την άσκηση επεκτατικής πολιτικής θα πρέπει να υπάρχουν τα κατάλληλα περιθώρια δημοσιονομικής ευελιξίας (fiscal space). Περιθώριο που μπορεί να υπάρχει σε χώρες του ΟΟΣΑ με υψηλά δημοσιονομικά πλεονάσματα και ανύπαρκτο δημόσιο χρέος, όπως η Νορβηγία, αλλά που είναι εξαιρετικά περιορισμένο για χώρες όπως η Ελλάδα, που παρά τη δημοσιονομική προσαρμογή των τελευταίων ετών, εξακολουθεί να έχει δημοσιονομικό έλλειμμα κοντά στο 3% του ΑΕΠ και δημόσιο χρέος άνω του 90% του ΑΕΠ. Εκτεταμένες δημοσιονομικές παρεμβάσεις σε χώρες όπως η Ελλάδα, πέραν των ήδη νομοθετημένων μειώσεων των φορολογικών συντελεστών και ορισμένων «στοχευμένων» δαπανών, θα είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση του δημοσιονομικού ελλείμματος και του χρέους με μακροπρόθεσμες αρνητικές συνέπειες. Ήδη, ακόμη και με τα σημερινά επίπεδα ελλείμματος και χρέους, η εκτίναξη των περιθωρίων (spreads) των ελληνικών ομολόγων έναντι των γερμανικών, επιβαρύνει τον κρατικό Π/Υ με σημαντικό επιπλέον κόστος εξυπηρέτησης του δημοσίου χρέους. Επιπλέον, όταν οι δημόσιες δαπάνες είναι ήδη υψηλές ως ποσοστό του ΑΕΠ, είναι πιθανότερο ότι οριακά θα είναι μάλλον ατελέσφορες (inefficient). Μέσο-μακροπρόθεσμα τον λογαριασμό θα κληθούν να τον πληρώσουν οι φορολογούμενοι πολίτες, που δυστυχώς λόγω της ακραίας αντικοινωνικής συμπεριφοράς της εκτεταμένης φοροαποφυγής και φοροδιαφυγής, θα είναι ξανά οι πολίτες μικρού και μεσαίου εισοδήματος.

Η αύξηση των δημοσίων επενδύσεων αποτελεί το «ορθόδοξο επιχείρημα» ότι σε περιόδους ύφεσης οι κυβερνήσεις θα πρέπει να τονώσουν την οικονομία μέσω αύξησης των δαπανών για υποδομές. Η λύση αυτή απέδωσε για την έξοδο από το μεσοπολεμικό «κραχ», αλλά δεν είναι πάντα αποτελεσματική όπως απέδειξε η περίπτωση της Ιαπωνίας τη δεκαετία του 1990. Αντίθετα, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το επίπεδο των υποδομών σε μια χώρα, οι επιπλέον ανάγκες σε υποδομές, καθώς και εάν η καθαρή παρούσα αξία αυτών των επενδύσεων είναι υπέρτερη έναντι άλλων ανταγωνιστικών χρήσεων. Επιπλέον, η αύξηση των δημοσίων επενδύσεων για να μας βοηθήσει να εξέλθουμε από την παρούσα κρίση προϋποθέτει την ύπαρξη «ώριμων» επενδυτικών σχεδίων, ώστε η επιτάχυνση υλοποίησής των να έχει άμεσα

αποτελέσματα. Τέτοιες «έτοιμες επενδύσεις» που τις διαλέγεις από το «ράφι» είναι σπάνιες ακόμη και για χώρες όπως οι ΗΠΑ ή το Ηνωμένο Βασίλειο, πόσο μάλλον για χώρες του μεσογειακού νότου. Έτσι, ο χρόνος που μεσολαβεί από την λήψη της απόφασης για τη χρηματοδότηση ενός έργου υποδομής μέχρι την εκταμίευση των σχετικών κονδυλίων, είναι τέτοιος που δεν θα συμβάλει στην άμεση αντιμετώπιση της κρίσης αλλά θα λειτουργήσει πιθανότητα πληθωριστικά, σε άλλη φάση του οικονομικού κύκλου. Επιπλέον, υπάρχει σοβαρός κίνδυνος να επιλεγούν βιαστικά δημόσιες επενδύσεις με κριτήριο τις προτιμήσεις ισχυρών πολιτικών παραγόντων, αμφίβολου άμεσου ή μελλοντικού πολλαπλασιαστικού αποτελέσματος για την κοινωνία. Στο πλαίσιο αυτό, στη χώρα μας οι ήδη εγκεκριμένες επενδύσεις που συνδέονται με την υλοποίηση του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και των Συμπράξεων Δημόσιου και Ιδιωτικού Τομέα, αποτελούν ικανή ασφαλιστική δικλείδα και το μόνο που μπορεί να συστηθεί είναι ενδεχομένως η επιτάχυνση υλοποίησής των. Όμως, η τεχνητή διόγκωση τους μπορεί να υποβαθμίσει την ποιότητα των δημοσίων δαπανών και το επίπεδο απορροφητικότητας των κοινοτικών πόρων.

Βέβαια, οι κυβερνήσεις που έχουν μικρότερα περιθώρια δημοσιονομικής ευελιξίας, πιθανόν να φανούν, από ανάγκη, περισσότερο καινοτομίες και εφευρετικές στους τρόπους αντιμετώπισης των συνεπειών της κρίσης. Στην κατηγορία αυτή ανήκει και η χώρα μας. Έτσι, ενδεχομένως η κρίση να αποτελέσει την αφορμή για εντατικοποίηση των απαραίτητων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Όμως, όλες οι μεταρρυθμίσεις δεν είναι εύκολο να προχωρήσουν σε περιβάλλον κρίσης, γιατί απλά δεν υπάρχουν δημοσιονομικά περιθώρια για να αποζημιωθούν, συνήθως προκαταβολικά, εκείνοι οι οποίοι νιώθουν ότι θίγονται από αυτές. Άλλες μεταρρυθμίσεις όμως, έχουν περισσότερες πιθανότητες να προχωρήσουν, καθώς μπροστά στο «κοινό καλό», που σε περιβάλλον κρίσης γίνεται ευκολότερα αντιληπτό και περισσότερο πειστικό, κάμπτονται οι συντεχνιακές αντιδράσεις.

Σχετικά με το κανονιστικό πλαίσιο και την νέα παγκόσμια χρηματοπιστωτική αρχιτεκτονική, έχουν ήδη συσταθεί «ομάδες σοφών» που αναμένεται να καταθέσουν τις προτάσεις τους για τις δέουσες μεταρρυθμίσεις. Ενδεχομένως, ένα νέο «ολοκληρωμένο διατομεακό πλαίσιο» (unified cross-sectoral framework), το οποίο έχει προτείνει και ο ΟΟΣΑ, θα εξαφανίσει τα όποια κενά υφίστανται σήμερα (π.χ. μεταξύ εποπτείας εμπορικών και επενδυτικών τραπεζών) και θα μειώσει τα προβλήματα συντονισμού, την άνιση μεταχείριση και την ασύμμετρη πληροφόρηση. Επίσης, η ενίσχυση της τήρησης ρευστότητας έναντι κινδύνων εκτός ισολογισμού, η

υιοθέτηση κανόνων αντικυκλικής κεφαλαιακής επάρκειας και η μεγαλύτερη έμφαση στο ποσοστό «μόχλευσης» μπορεί να εξασφαλίσει τη σταθερότητα του συστήματος.

9.2) Ο ΡΟΛΟΣ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΑΝΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ

9.2.1) ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ, Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

- Οι κεντρικές τράπεζες έλαβαν μέτρα προς 2 βασικές κατευθύνσεις: την ενίσχυση της ρευστότητας και την ενίσχυση της οικονομίας μέσω της νομισματικής πολιτικής.
- Η πρώτη ενέργεια αφορά στις διεργασίες ανοικτής αγοράς (open market operations) οι οποίες ουσιαστικά σημαίνουν τη σύναψη δανείων μικρής διάρκειας με τις τράπεζες με εξόφληση σε μορφή γραμματίων του δημοσίου. Τα επιτόκια ήταν αρκετά χαμηλά έτσι ώστε να δημιουργηθεί ρευστότητα, αλλά και να αυξηθούν οι επενδύσεις.
- Τέλος τον Ιούλιο του 2008 ο Μπεν Μπερνάνκι ανακοίνωσε μια σειρά από κανόνες με τους οποίους θα εξετάζεται πολύ καλύτερα η δανειοληπτική ικανότητα των δανειζόμενων.
- Διάσημοι ερευνητές εκφράζουν ανοικτά την άποψη ότι οι κεντρικές τράπεζες οφείλουν να λειτουργούν διαφορετικά κατά τη γέννηση της κρίσης

9.2.2) ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ, Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ

- Οι τράπεζες οφείλουν να αποκτήσουν κεφάλαια από άλλες πηγές. Πολλές το έπραξαν με πηγές κυρίως τα Wealth Funds τα οποία συγκεντρώνουν χαρτοφυλάκια διάφορων οικονομικών προϊόντων τα οποία ήταν υποκατάστατα των όσων επλήγησαν (π.χ. πετρέλαιο, commodities). Περίπου 69 δις \$ έχουν επενδυθεί τον τελευταίο χρόνο.
- Για τη διατήρηση της κεφαλαιακής επάρκειας σε ένα ελάχιστο επίπεδο οι τράπεζες οφείλουν να προχωρήσουν στην έκδοση πιο μακροπρόθεσμων

ομολογιών, ούτως ώστε να είναι σε θέση να τα εξοφλήσουν όταν σταθεροποιηθεί η οικονομία.

9.2.3) ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ, Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΕΠΟΠΤΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΝ

- Η διατήρηση της κεφαλαιακής επάρκειας.
- Η επιβολή των κανονισμών σε αυστηρότερο πλαίσιο.
- Η ενδυνάμωση των υπό κατάρρευση μεγάλων επιχειρήσεων μέσω δανειοδότησης. Στο πλαίσιο αυτό υπάγονται οι πρόσφατες αποφάσεις για τη Fannie Mae και τη Freddie Mac τις δύο μεγαλύτερες εταιρίες υποθηκών και δανείων οι οποίες τέθηκαν υπό τον έλεγχο του δημοσίου στις 5 Σεπτ. του 2008.
- Στο ίδιο πλαίσιο υπάγεται και ο πειθαναγκασμός της 94χρονης Merrill Lynch να εξαγοραστεί από τη BofA. Η Lehman κήρυξε διαδικασίες πτώχευσης, ενώ το κράτος αγόρασε το 80% του κεφαλαίου της AIG μέσω της έκτακτης παροχής δανείου 85δισ \$.
- Housing and Economic Recovery Act (2008): Τροπολογία του Κογκρέσου για την αντιμετώπιση της κρίσης.
- Παρέχει ασφάλιση 300 δις \$ σε δάνεια κατοικίας με στόχο να βοηθήσει 400.000 ιδιοκτήτες.
- Θεσμοθέτηση νέου οργάνου για την εποπτεία και την εύρωστη λειτουργία μεγάλων κτηματικών τραπεζών.
- Παροχή δανείων με ευνοϊκούς όρους σε ιδιοκτήτες που είναι στα πρόθυρα της πτώχευσης.
- Οικονομική στήριξη των τοπικών κοινωνιών ώστε να αγοραστούν και να ανακαινιστούν τα σπίτια που εγκαταλείφθηκαν.

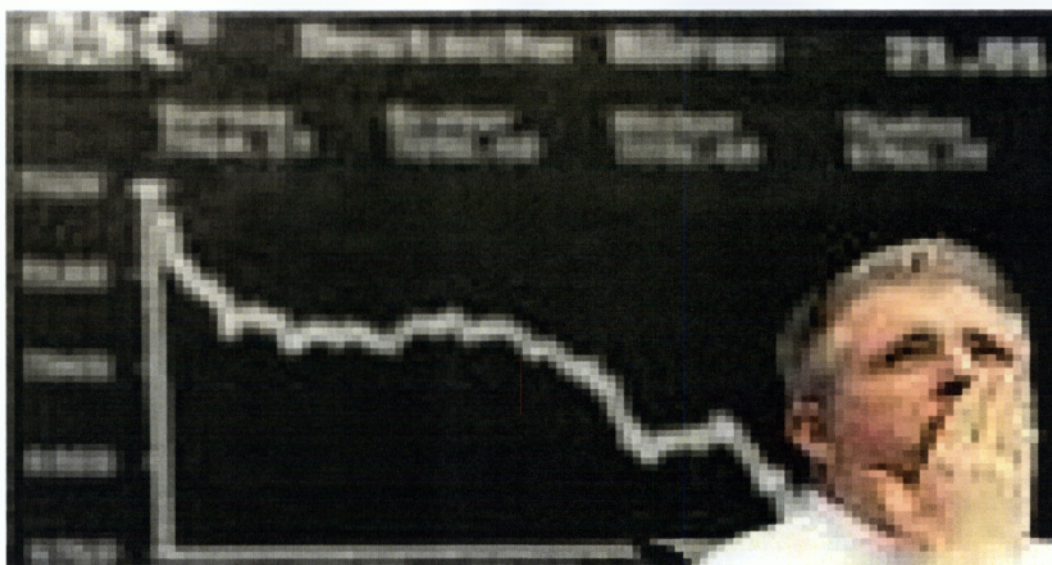
9.2.4) ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

- Οι ερευνητές οφείλουν να δώσουν περισσότερα στοιχεία στη δημοσιότητα ώστε να εξαλειφθούν μελλοντικές κρίσεις.
- Να επανεξεταστεί τι είναι χρηματοοικονομικό προϊόν και τι όχι.
- Οι αγορές δεν είναι τόσο αποτελεσματικές όσο πιστεύαμε. Επανατοποθέτηση της παρέμβασης και ενίσχυση του θεσμικού ρόλου των κεντρικών τραπεζών.
- Παγκόσμιο θεσμικό πλαίσιο ενάντια στις τοποθετήσεις υψηλού κινδύνου. Ο ρόλος του ΔΝΤ.

9.3) ΈΝΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΟΔΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ.

Αν κάθε πόλη ή χωριό που ανήκει στα γεωγραφικά όρια μιας χώρας, αναπτυχθεί στον τομέα που υπερέχει σίγουρα θα επιτύχει μια καλύτερη οικονομική κατάσταση. Σε συνδυασμό πάντα με άλλες παραμέτρους που θα επιβάλετε και αυτών η ρύθμιση. Πιο συγκεκριμένα αν σε κάθε πόλη και χωριό που ανήκουν επί παραδείγματι στην Ελλάδα, οι οικονομικά πιο δυνατοί της εκάστοτε περιοχής δημιουργούσαν μιας μορφής εταιρεία με νομική προσωπικότητα και κοινό σκοπό την ανάπτυξη της περιοχής τους στον τομέα που υπερέχει. Παίρνοντας αναπτυξιακά δάνεια από την Κεντρική Τράπεζα της Ελλάδος, ως δημόσιο φορέα, τα οποία θα είναι δάνεια με υποθήκη την δημιουργούμενη εταιρεία, χωρισμένα σε τέσσερα ισόποσα μερίδια. Που για την παράδοση του κάθε μεριδίου θα προηγείτο έλεγχος από ελεγκτές και πραγματογνώμονες του κράτους, για την πορεία και ανάπτυξη του έργου. Και οι οποίοι ελεγκτές θα έχουν αποδεχτεί άρση της μονιμότητας τους στο Δημόσιο σε περίπτωση εξακρίβωσης παρατυπίας με δόλο, ή αποδοχής δωροδοκίας προκειμένου να αποδώσουν θετικό έλεγχο. Και η αμοιβή των οποίων θα επιβαρύνει το Ελληνικό Δημόσιο και κατά συνέπεια η αμοιβή τους θα επέρχεται από την Κεντρική Τράπεζα της Ελλάδος. Θα μπορούσε να επιτύχει η κάθε περιοχή την μείωση της ανεργίας αφού για την εταιρεία αυτή θα χρειάζονταν αρκετά εργατικά χέρια που θα αποτελούνταν από τους άνεργους τις κάθε περιοχής, αλλά και από ανθρώπους που θα ήθελαν να εργαστούν σε αυτή την εταιρεία, η οποία στην ουσία θα αξιοποιούσε τους πόρους της

περιοχής της και το εργατικό δυναμικό της προς επίτευξη οικονομικής ανάπτυξης. Αφού τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες που θα παράγονταν θα πωλούνταν στο εσωτερικό της χώρας αλλά και στο εξωτερικό αυτής, με σύναψη εμπορικής σχέσης με άλλες χώρες του εξωτερικού που θα υστερούσαν σε κάτι που παράγει η Ελλάδα, μιας και αυτή χρησιμοποιώ για το παράδειγμά μου. Αφού λοιπόν επιτυγχάνεται η μείωση της ανεργίας αλλάζει και η οικονομική κατάσταση της κάθε περιοχής και συνεπώς ολόκληρης της χώρας, αφού το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού, δηλαδή, όσοι ανήκουν στην κατηγορία των ανθρώπων που μπορούν να αποτελέσουν εργατικό δυναμικό, θα εσοδοεύουν από την εργασία τους και ασφαλώς μέρος των χρημάτων τους θα το χρησιμοποιούν για να καλύψουν τις ανάγκες τους. Πράγμα που συνεπάγεται την δημιουργία οικονομικού κύκλου, καθώς τα νοικοκυριά θα εισπράττουν χρήματα από την εργασία τους, τα οποία στη συνέχεια θα δίνουν στις επιχειρήσεις αγοράζοντας προϊόντα ή υπηρεσίες για την κάλυψη των αναγκών τους. Έτσι με την κίνηση του χρήματος θα επέλθει μια διόλου ευκαταφρόνητη οικονομική ευημερία σε κάθε περιοχή. Η ανάπτυξη της οικονομικής ευημερίας στην κάθε περιοχή, θα επιφέρει και την οικονομική ανάπτυξη του συνόλου των περιοχών δηλαδή της Ελλάδας στο παράδειγμά μας. Έτσι αλλάζει και η εικόνα της χώρας στην παγκόσμια οικονομία που συνεπάγεται, ότι υπάρχει μεγαλύτερη δυνατότητα δανεισμού αφού η υποψήφια χώρα δανειστής θα βλέπει μια αρκετά καλή οικονομική κατάσταση, και δεν θα τρέφει αμφιβολίες όσο αναφορά την αποπληρωμή του δανείου που θα έχει δώσει. Με αυτές τις συνθήκες μπορεί κάθε χώρα να βγει από την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση και ταυτόχρονα, να επιτύχει την επίλυση του προβλήματος της ανεργίας που βασανίζει χιλιάδες κόσμο σε ολόκληρο τον πλανήτη. Βέβαια για μια τέτοια ριζική αλλαγή χρειάζεται πάνω απ' όλα να πάψει να υπάρχει η ίδια σημερινή ιδεολογία στον άνθρωπο ή αλλιώς, θα πρέπει να πάψει να επικρατεί ο νόμος της ζούγκλας, δηλαδή η επιβίωση του δυνατότερου. Και να επιδιώξει ο κόσμος να λειτουργήσει για το κοινό συμφέρον και την κοινή ευημερία όλων. Μέχρι τότε το προαναφερθέν μοντέλο είναι ανεφάρμοστο, αλλά ο κόσμος πρέπει να καταλάβει και να πιστέψει στην ωφέλεια της κοινής δημιουργίας και απασχόλησης με ένα ενιαίο κοινό συμφέρον.



9.4) ΧΡΟΝΙΚΟΣ ΟΡΙΖΟΝΤΑΣ ΕΞΟΔΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

Ο συνδυασμός της δέουσας νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής θα μας οδηγήσει σε έξοδο από την κρίση; Σίγουρα ναι, χωρίς όμως να μπορούμε να προβλέψουμε το πότε ακριβώς θα συμβεί αυτό. Σύμφωνα με τις προβλέψεις του ΟΟΣΑ και του ΔΝΤ, η ανάκαμψη τοποθετείται σταδιακά στο τέλος του 2009 και με μεγαλύτερη ένταση από το 2010. Όμως, πριν έρθει η ανάκαμψη η παγκόσμια οικονομία θα βιώσει σημαντική επιβράδυνση, ενώ οι μεγαλύτερες οικονομίες ύφεση και διεύρυνση της ανεργίας συνθήκες που αναπόφευκτα θα επηρεάσουν και θα διαμορφώσουν το πλαίσιο της πολιτικής οικονομίας της επόμενης δεκαετίας. Ήδη, συζητείται ευρέως η «επιστροφή του κράτους έναντι της αγοράς». Η διαπίστωση, όμως, δεν έχει το ίδιο περιεχόμενο για κάθε αναπτυγμένο κράτος και δεν συνεπάγεται άκριτα «περισσότερο κράτος». Αποκτά ουσιαστικό περιεχόμενο σε χώρες που παρατηρήθηκε «μαζική αποχώρηση του κράτους» από τομείς όπως η κοινωνική ασφάλιση, η παιδεία ή η υγεία (π.χ. ΗΠΑ, Ηνωμένο Βασίλειο). Αντίθετα, σε χώρες όπως η Ελλάδα, που υλοποιεί διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις με σημαντική υστέρηση έναντι των εταίρων της στην ΕΕ ή στον ΟΟΣΑ, βασική προτεραιότητα παραμένει η σχετική μείωση του «κρατισμού» σε πολλούς τομείς (τηλεπικοινωνίες, μεταφορές, ενέργεια, υγεία, παιδεία). Το γεγονός της υστέρησής μας, δίνει τη δυνατότητα να μάθουμε από τα λάθη των άλλων και να αναζητήσουμε τη δέουσα ισορροπία μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Δεδομένου του σημείου εκκίνησης, η ισορροπία αυτή

δεν θα πρέπει είναι σε βάρος του ιδιωτικού μήτε υπέρ της διατήρησης υπερβολικών ρυθμίσεων στην αγορά προϊόντων και της ακαμψίας στην αγορά εργασίας

10) ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Εν κατακλείδι, με το πέρας της έρευνας αυτής καταλήγω στο συμπέρασμα ότι η δημιουργία της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης είναι αποτέλεσμα του μειωμένου έως ανύπαρκτου ελέγχου προς τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της Αμερικής αλλά και τους manager αυτών γεγονός που έδωσε το έναυσμα για την κερδοσκοπική συμπεριφορά τους, στις πλάτες των πωλητών, μοιράζοντας στεγαστικά δάνεια χαμηλής επί της ουσίας φερεγγυότητας αποπληρωμής και έχοντας σαν σιγουριά τις υποθήκες των αγοραζομένων ακινήτων για τα οποία θα χρησιμοποιούνταν τα δάνεια όταν όμως τα δάνεια αυτά έμεναν απλήρωτα από τους δανειολήπτες οι τράπεζες που είχαν μοιράσει τα δάνεια αυτά άρχισαν να προωθούν τις απαιτήσεις τους με μορφή επενδυτικών τίτλων υψηλού ρίσκου με υψηλές αποδόσεις και το κυριότερο, αυτούς τους επενδυτικούς τίτλους τους ενέπλεκαν σε αμοιβαία κεφάλαια ώστε να μπορούν εύκολα να τους προωθήσουν προκειμένου να εισπράξουν τα χρήματα που δεν εισέπρατταν από τους δανειολήπτες, δηλαδή όλα άρχισαν για το χρήμα και όλα δούλεψαν με απώτερο σκοπό την δημιουργία κέρδους είναι λυπηρό το γεγονός ότι εκατομμύρια άνθρωποι επί του πλανήτη καθώς επίσης και χιλιάδες επιχειρήσεις είναι έρμια της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης και κρίνεται αβέβαια η συνέχεια της πορείας τους, είναι επίσης λυπηρό ότι μεγάλοι αναπτυξιακοί παράγοντες παγκόσμιας εμβέλειας όπως το πετρέλαιο, ο τουρισμός, η ναυτιλία είναι υποχείρια μιας κατάστασης που εξυπηρετεί λίγους και εκλεκτούς.

Κατακόρυφη άνοδος του ποσοστού της ανεργίας, πτώση των χρηματιστηρίων, μείωση του βιοτικού επιπέδου δεδομένου ότι υπάρχει μείωση του οικονομικού επιπέδου, μείωση του ρυθμού ανάπτυξης σε πολλές χώρες, παρουσία ελλείμματος προϋπολογισμού σε πολλές άλλες μεταξύ αυτών και η Ελλάδα με 5% επί του Α.Ε.Π. ανάγκη χρηματοδότησης διαφόρων τραπεζών προκειμένου να αποφευχθεί η χρεοκοπία τους, ανάγκη δανεισμού σε διάφορες χώρες προκειμένου να ανταπεξέλθουν στη κρίση όλα αυτά είναι κάποια από τα αποτελέσματα της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης η οποία πλήττει ακατάπαυστα μεγάλο μέρος των χωρών του πλανήτη και όλα αυτά στον βωμό του κέρδους του χρήματος και των λίγων, συνολική είναι η απορία για την εξέλιξη της κρίσης το μόνο σίγουρο είναι ότι

η ιστορία της οικονομικής επιστήμης προειδοποιούσε με τις κρίσεις του παρελθόντος για την πιθανή δημιουργία μιας ακόμα οικονομικής κρίσης αλλά δεν εισακούστηκε από κανέναν καθώς επίσης δεν λειτούργησαν και οι μηχανισμοί αντιμετώπισης αναλόγων κρίσεων που έχουν δημιουργηθεί με την εξέλιξη της οικονομικής επιστήμης, πάντως η καταπολέμηση της παρούσας κρίσης θα μείνει στην ιστορία ως δίδαγμα για τους υπόλοιπους γενιές είτε ως ανεπιτυχείς είτε ως επιτυχείς αντιμετώπιση. Όλος ο κόσμος προσμένει την επίλυση αυτού του μέγιστου προβλήματος με όσο το δυνατόν ταχύτερο ρυθμό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΠΟ ΒΙΒΛΙΑ

Πωλ Κρουγκμαν (2008), Η κρίση του 2008, εκδόσεις Καστανιώτη.

ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

- 1) www.iene.gr
- 2) [http:// blogs.eliamer.gr](http://blogs.eliamer.gr)
- 3) <http://el.wikipedia.org>
- 4) www.indy.gr
- 5) <http://athenstock.blogspot.com>
- 6) www.inout.gr
- 7) www.ant1online.com
- 8) www.energia.gr
- 9) www.kathimerini.gr
- 10) www.eurobank.gr
- 11) www.etechlogic.net
- 12) www.morax.gr

13) www.tovima.gr

14) www.euro2day.gr

15) www.mnec.gr

16) www.proeuro.gr

17) www.traveldailynews.gr

18) www.hri.org

19) www.news.kathimerini.gr

20) www.sofokleous10.gr

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

ΕΥΡΩΠΗ

ΑΥΣΤΡΙΑ:

Υπόβαθρο: Μία από τις ισχυρότερες οικονομίες της ευρωζώνης, αναπτύσσεται ταχύτερα από τον μέσο όρο την τελευταία 4ετία. Εξάγει προϊόντα, όπως οχήματα και πολυτελή αγαθά, σε άλλα ευρωπαϊκά έθνη, με όλο και μεγαλύτερη βαρύτητα στα νεότερα μέλη της Ε.Ε., όπως η Ουγγαρία.

Δεδομένα: Κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν: 42.700 δολ. (Παγκόσμια Τράπεζα, 2007).

Τελευταίες κινήσεις: Ο καγκελάριος ανακοίνωσε στις αρχές Οκτωβρίου ότι η κυβέρνηση θα διαθέσει έως 85 δισ. ευρώ (114 δισ. δολ.) σε εγγυήσεις διατραπεζικών δανείων και έως 15 δισ. ευρώ (20 δισ. δολ.) σε αγορές μετοχών του τραπεζικού κλάδου. Η κυβέρνηση έχει ήδη εγγυηθεί πλήρως όλες τις ιδιωτικές τραπεζικές καταθέσεις, από 1ης Οκτωβρίου. Η Erste Group, μία από τις τρεις κορυφαίες τράπεζες της χώρας, ήταν η πρώτη την οποία προσέγγισε στο σχέδιο επανακεφαλαιοποίησης τραπεζών, στις 30/10, με συμφωνία διοχέτευσης κρατικών κεφαλαίων 2,7 δισ. ευρώ για να τονώσει τον ισολογισμό της.

ΛΕΥΚΟΡΩΣΙΑ:

Υπόβαθρο: Ανεξαρτητοποιήθηκε το 1991, μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ. Η ανάπτυξή της ως επί το πλείστον προέρχεται από την πρόσβαση στο σχετικά φθινό πετρέλαιο και φυσικό αέριο της Ρωσίας, που πωλεί στις διεθνείς αγορές σε ακριβότερη τιμή.

Δεδομένα: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ: 4.220 δολ. (Παγκόσμια Τράπεζα, 2007).

Τελευταίες κινήσεις: Συνομιλεί με το ΔΝΤ για την εξασφάλιση χρηματοδότησης για την αντιμετώπιση της κρίσης.

ΒΕΛΓΙΟ:

Υπόβαθρο: Διαθέτοντας λίγους φυσικούς πόρους, το Βέλγιο εξαρτάται από τις εισαγωγές πρώτων υλών και άρα είναι ευάλωτο στις αυξήσεις των τιμών εμπορευμάτων. Τα ¾ του εμπορίου του αφορούν σε σχέσεις με άλλες χώρες της Ε.Ε.: η Γερμανία, η Ολλανδία και η Γαλλία είναι οι μεγαλύτεροι εμπορικοί εταίροι του.

Δεδομένα: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ: 40.710 δολ. (Παγκόσμια Τράπεζα, 2007).

Τελευταίες κινήσεις: Η κυβέρνηση εγγυάται τις τραπεζικές καταθέσεις έως 100.000 ευρώ, περισσότερα από τα αρχικά 80.000 ευρώ. Ο μεγαλύτερος τραπεζικός όμιλος της χώρας, η Fortis, χρειάστηκε την παρέμβαση των κυβερνήσεων Βελγίου και Ολλανδίας αλλά και να πωλήσει ορισμένα ενεργητικά στη γαλλική BNP Paribas για να μείνει «ζωντανή», καθώς αντιμετώπισε δυσκολίες εξαιτίας της εξαγοράς της ολλανδικής ABN Amro.

ΔΑΝΙΑ:

Υπόβαθρο: Οι Δανοί απολαμβάνουν ένα από τα υψηλότερα βιοτικά επίπεδα στον πλανήτη, χάρη στα επιτυχημένα μέτρα της κυβέρνησης στο μέτωπο των εξαγωγών και της κοινωνικής πολιτικής. Επέλεξε να μη συμμετάσχει στο σύστημα Οικονομικής και Νομισματικής Ενοποίησης, αλλά το νόμισμά της, η κορόνα, είναι συνδεδεμένο με το ευρώ.

Δεδομένα: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ: 54.910 δολ. (Παγκόσμια Τράπεζα, 2007).

Τελευταίες κινήσεις: Η κυβέρνηση ενέκρινε έκτακτο πρόγραμμα αντιμετώπισης της κρίσης, που περιλαμβάνει απεριόριστη εγγύηση τραπεζικών καταθέσεων. Η Κεντρική Τράπεζα αύξησε το επιτόκιο κατά 0,5 μον. στο 5,5%.

ΕΣΘΟΝΙΑ:

Η Εσθονία επανέκτησε την ανεξαρτησία της μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ και καθιερώθηκε ως μία από τις πλέον εύρωστες οικονομίες της κεντρικής Ευρώπης. Οι κλάδοι ηλεκτρονικών προϊόντων της και τηλεπικοινωνιών είναι ιδιαίτερα εύρωστοι. Εντάχθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2004 και το νόμισμά της είναι συνδεδεμένο με το ευρώ.

Δεδομένα: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ: 13.200 δολ. (Παγκόσμια Τράπεζα, 2007).

Τελευταίες κινήσεις: Η κυβέρνηση υπερδιπλασίασε το εγγυημένο ποσό καταθέσεων στα 50.000 ευρώ, ευθυγραμμιζόμενη με την υπόλοιπη Ε.Ε.

ΓΑΛΛΙΑ:

Υπόβαθρο: Ο κ. Nicolas Sarkozy εξελέγη Πρόεδρος το 2007, υποσχόμενος δραστικές οικονομικές και κοινωνικές μεταρρυθμίσεις για να καταπολεμηθούν η υποτονική ανάπτυξη και η ανεργία. Θέλει να μειώσει τους φόρους, να φέρει ελαστικότητα στην αγορά εργασίας και να ελέγχει τα συνδικάτα. Σύμφωνα με την υπ. Οικονομικών κ. Christine Lagarde, η χώρα δείχνει να οδεύει προς ύφεση.

Δεδομένα: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ: 38.500 δολ. (Παγκόσμια Τράπεζα, 2007).

Τελευταίες κινήσεις: Ο πρόεδρος του ταχυδρομικού ταμιευτηρίου Caisse d' Epargne παραιτήθηκε εξαιτίας ζημίας 600 εκατ. ευρώ στο πλαίσιο της παγκόσμιας κρίσης. Θα φύγει χωρίς αποζημίωση.

ΓΕΡΜΑΝΙΑ:

Η πάλαι ποτέ «λοκομοτίβα» της ευρωπαϊκής οικονομίας υφίσταται μείωση παραγγελιών για εξαγωγές και αύξηση στο κόστος πρώτων υλών, που την έχουν ωθήσει στα πρόθυρα της ύφεσης.

Δεδομένα: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ: 38.860 δολ. (Παγκόσμια Τράπεζα, 2007).

Τελευταίες κινήσεις: Το Κοινοβούλιο ενέκρινε σχέδιο οικονομικής διάσωσης ύψους 500 δισ. ευρώ, που περιλαμβάνει ταμείο το οποίο θα διαθέσει 400 δισ. ευρώ σε εγγυήσεις διατραπεζικών δανείων και 80 δισ. ευρώ για την εξαγορά μεριδίων σε προβληματικές τράπεζες. Η κυβέρνηση παρενέβη στις 6 Οκτωβρίου για να αποτρέψει την κατάρρευση του δεύτερου μεγαλύτερου οίκου πίστωσης εμπορικών ακινήτων, Hypo Real Estate. Έχει εγγυηθεί πλήρως για όλες τις ιδιωτικές τραπεζικές καταθέσεις.

ΕΛΛΑΔΑ:

Υπόβαθρο: Η Ελλάδα απόλαυσε ισχυρές οικονομικές μεταβολές μετά τον πόλεμο, χάρη κυρίως στην επιτυχία του τουρισμού και της ναυτιλίας. Είναι μία από τις φτωχότερες χώρες της ευρωζώνης και ο δημόσιος τομέας της αναλογεί στο 40% του ΑΕΠ.

Δεδομένα: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ: 29.630 δολ. (Παγκόσμια Τράπεζα, 2007).

Τελευταίες κινήσεις: Η κυβέρνηση αποφάσισε την πλήρη εγγύηση όλων των τραπεζικών καταθέσεων πολιτών, ωστόσο πολιτικό στέλεχος σημείωσε ότι πρόκειται για μια «πολιτική δέσμευση», αλλά το τραπεζικό σύστημα δεν κινδυνεύει.

Επίσης, η κυβέρνηση προωθεί νομοθετική ρύθμιση για τη στήριξη των τραπεζών -η οποία συναντά πλείστες αντιδράσεις- που περιλαμβάνει εγγυήσεις μέχρι 15 δισ. ευρώ, διάθεση ειδικών ομολόγων αξίας μέχρι 8 δισ. ευρώ, ενίσχυση της κεφαλαιακής βάσης τους με την αγορά από το Δημόσιο προνομιούχων μετοχών, αξίας έως 5 δισ. ευρώ.

ΟΥΓΓΑΡΙΑ:

Υπόβαθρο: Βίωσε μία από τις πλέον ήπιες μεταβάσεις στην οικονομία της ελεύθερης αγοράς σε σχέση με την υπόλοιπη πρώην ΕΣΣΔ. Έως το 1998 προσέλκυε σχεδόν τις μισές από τις ξένες επενδύσεις στην περιφέρεια, οι περισσότερες εκ των οποίων από τη Γερμανία. «Βασανίζεται» από χαμηλούς συντελεστές απασχόλησης και μεγάλο έλλειμμα προϋπολογισμού.

Δεδομένα: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ: 11.750 δολ. (Παγκόσμια Τράπεζα, 2007).

Τελευταίες κινήσεις: Στις 28/10 το ΔΝΤ, η Ε.Ε. και η Παγκόσμια Τράπεζα επέδωσαν έκτακτο πακέτο σωτηρίας ύψους 25 δισ. δολαρίων στη χώρα. Η Κεντρική Τράπεζα αύξησε τα επιτόκια κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες για να συγκρατήσει την κάθετη πτώση του φιορινιού και τα τραπεζικά επιτόκια ανήλθαν στο 11,5%. Οι επενδυτές αποτραβήχτηκαν από τα ενεργητικά του εθνικού νομίσματος εξαιτίας ανησυχιών για το τραπεζικό σύστημα.

ΙΣΛΑΝΔΙΑ:

Από το 1944 που κέρδισε την ανεξαρτησία της, η Ισλανδία έγινε ένα από τα ευπορότερα έθνη του πλανήτη. Η ευμάρειά της προήλθε αρχικώς από τη βιομηχανία αλιείας, αλλά, όταν ο κλάδος συρρικνώθηκε σταδιακά, ο χρηματοοικονομικός τομέας ελεκτάθηκε εντονότατα στο εξωτερικό.

Πριν «χτυπήσει» η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, η αξία των δραστηριοτήτων των ισλανδικών τραπεζών ήταν 10πλάσια από το ΑΕΠ της χώρας, με ανάλογες δανειακές υποχρεώσεις.

Δεδομένα: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ: 54.100 δολ. (Παγκόσμια Τράπεζα, 2007).

Τελευταίες κινήσεις: Η Κεντρική Τράπεζα προχώρησε στις 28/10 σε αύξηση του βασικού επιτοκίου από 12% σε 18% στο πλαίσιο συμφωνίας δανεισμού από το ΔΝΤ. ύψους 2,1 δισ. δολ. Την ίδια ημέρα, ο πρωθυπουργός ανακοίνωσε ότι θα χρειαστεί 4 δισ. δολ. επιπλέον και προσέγγισε την ΕΚΤ και τη Federal Reserve για βοήθεια, καθώς και τους Σκανδιναβούς γείτονές της. Οι διαπραγματεύσεις με τη Ρωσία για μεγάλο δάνειο είχαν ήδη καταρρεύσει. Η Ισλανδία έχει προχωρήσει σε εθνικοποίηση των τριών μεγαλύτερων τραπεζών της, Landsbanki, Kaupthing και Glitnir.

ΙΡΑΝΔΙΑ:

Υπόβαθρο: Από το 1973 που συμμετέχει στην ευρωπαϊκή κοινότητα, η ταχύρυθμη ανάπτυξη έχει μεταμορφώσει την Ιρλανδία από μια κατά βάση αγροτική κοινωνία σε σύγχρονη, τεχνολογικά προχωρημένη οικονομία. Η εύρωστη ανάπτυξη προσέλκυσε τις ξένες επενδύσεις και έφερε κατασκευαστικό οργασμό. Έγινε, ωστόσο, φέτος μία από τις πρώτες χώρες της ευρωζώνης που διολίσθησαν σε ύφεση.

Δεδομένα: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ: 48.140 δολ. (Παγκόσμια Τράπεζα, 2007).

Τελευταίες κινήσεις: Ήταν η πρώτη κυβέρνηση που εγγυήθηκε τις καταθέσεις των πολιτών, με εγγύηση όλων των τραπεζικών καταθέσεων, μετοχών και ομολόγων στις έξι μεγάλες τράπεζες, επί δύο χρόνια.

ΙΤΑΛΙΑ:

Υπόβαθρο: Οι μεγάλες βιομηχανίες της Ιταλίας, όπως αυτοκίνητα και μόδα, απολαμβάνουν διεθνή επιτυχία. Ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης, όμως, παραμένει κάτω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, με υψηλά ποσοστά ανεργίας, ειδικά στον νότο.

Δεδομένα: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ: 33.540 δολ. (Παγκόσμια Τράπεζα, 2007).

Τελευταίες κινήσεις: Ο υπ. Οικονομικών κ. Giulio Tremonti δήλωσε ότι η κυβέρνηση θα δαπανήσει «όσα χρειαστούν» για να στηρίξει τους τραπεζικούς οίκους της χώρας. Η Κεντρική Τράπεζα ενεργοποίησε πρόσκαιρο μηχανισμό swap ομολόγων ύψους 40 δισ. ευρώ με ιταλικά τραπεζικά χρέη. Ο πρωθυπουργός δήλωσε ότι η κυβέρνηση είναι έτοιμη να αγοράσει μερίδια σε τράπεζες που καταρρέουν και ότι θα προχωρήσει σε εγγύηση των καταθέσεων ύψους έως 103.000 ευρώ, εάν χρειαστεί.

ΟΛΛΑΝΔΙΑ:

Η Ολλανδία είναι ένας από τους μεγαλύτερους εξαγωγείς τροφίμων στον κόσμο, χάρη στον υψηλής τεχνολογίας αγροτικό τομέα της. Κατόπιν δύο δεκαετιών εύρωστης ανάπτυξης και χαμηλής ανεργίας, τα πράγματα δυσκόλεψαν καθώς το παγκόσμιο εμπόριο επιβραδύνθηκε στα πρώτα χρόνια της χιλιετίας.

Δεδομένα: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ: 45.820 δολ. (Παγκόσμια Τράπεζα, 2007).

Τελευταίες κινήσεις: «Ένεση» κεφαλαίου 3 δισ. ευρώ στην ασφαλιστική Aegon και, νωρίτερα, 10 δισ. ευρώ στην ING. Η κυβέρνηση διαθέτει επίσης πακέτο 200 δισ. ευρώ σε εγγυήσεις δανείων των ολλανδικών τραπεζών.

ΝΟΡΒΗΓΙΑ:

Υπόβαθρο: Η Νορβηγία είναι από τις πλουσιότερες χώρες στον πλανήτη, ειδικά μετά την ανακάλυψη, στη δεκαετία του '60, θαλάσσιων αποθεμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου. Είναι από τους μεγαλύτερους εξαγωγείς καυσίμων. Το πλεόνασμά της βρίσκεται κατά κύριο λόγο σε απόθεμα «για τις επόμενες γενεές» που αποτιμάται στα 250 δισ. δολ. και είναι επενδεδυμένο στο εξωτερικό.

Δεδομένα: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ: 76.450 δολ. (Παγκόσμια Τράπεζα, 2007).

Τελευταίες κινήσεις: Η Κεντρική Τράπεζα μείωσε στις 29/10 τα επιτόκια κατά 0,5 μον. στο 4,75%.

ΠΟΛΩΝΙΑ:

Το 1998 που «έπεσε» ο κομμουνισμός στη χώρα, η Πολωνία είχε ογκώδες εξωτερικό χρέος και βρισκόταν στο χείλος της οικονομικής καταστροφής. Έπειτα από μια δύσκολη περίοδο οικονομικής απελευθέρωσης, απόλαυσε ταχείς ρυθμούς ανάπτυξης - της τάξης του 6,5% το 2007. Με τη συμμετοχή στην Ε.Ε. το 2004, τα κεφάλαια πλημμύρισαν τη χώρα και οι εργαζόμενοι «ξεχύθηκαν» στα υπόλοιπα κράτη-μέλη.

Δεδομένα: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ: 9.840 δολ. (Παγκόσμια Τράπεζα, 2007).

Τελευταίες κινήσεις: Η κυβέρνηση διεξάγει συνομιλίες για πρόσβαση στο πακέτο οικονομικής διάσωσης της ευρωζώνης και η κεντρική τράπεζα ετοιμάζει «πακέτο» αναστήλωσης της εμπιστοσύνης στις τράπεζες.

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ:

Η χώρα παραμένει σε διαδικασία απελευθέρωσης της υποτονικής οικονομίας. Το κυβερνών σοσιαλιστικό κόμμα έχει προχωρήσει σε κάθετη μείωση των συντάξεων, αύξηση του ορίου συνταξιοδότησης και κατάργηση προνομίων των δημοσίων υπαλλήλων, για να περιορίσει το έλλειμμα στον προϋπολογισμό, που είναι από τα υψηλότερα στην Ευρώπη.

Δεδομένα: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ: 18.950 δολ. (Παγκόσμια Τράπεζα, 2007).

Τελευταίες κινήσεις: Εγγύηση τραπεζικών καταθέσεων και πακέτο χρηματοοικονομικής στήριξης 20 δισ. ευρώ για τη ρευστότητα στον τραπεζικό κλάδο.

ΡΩΣΙΑ:

Πρόκειται για μία χώρα με ογκώδεις φυσικούς πόρους. Με τις υψηλές τιμές εμπορευμάτων και την επέκταση του τραπεζικού τομέα, η Ρωσία εξελίχτηκε σε ταχέως αναπτυσσόμενη οικονομία και συγκέντρωσε μεγάλα αποθέματα συναλλάγματος. Αναπτύσσεται με ρυθμό 7% κατά μέσο όρο ετησίως, από την κρίση του '98 και μετά.

Δεδομένα: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ: 7.560 δολ. (Παγκόσμια Τράπεζα, 2007).

Τελευταίες κινήσεις: Το Κοινοβούλιο ενέκρινε ρύθμιση με την οποία διατίθενται 1.3 τρισ. ρούβλια (50 δισ. δολ.) στην κρατική Bank for Development and Foreign Economic Activities (Vnesheconombank) για την αποπληρωμή ή την εξυπηρέτηση των δανείων των ρωσικών τραπεζών στο εξωτερικό. Νωρίτερα, ο Πρόεδρος κ. Dmitry Medvedev ανακοίνωσε μακροπρόθεσμη βοήθεια 950 δισ. ρουβλίων (36,4 δισ. δολ.) προς τις τράπεζες.

ΙΣΠΑΝΙΑ:

Η Ισπανία αναπτύχθηκε ταχύτατα στις 10ετίες μετά τον θάνατο του Στρατηγού Franco το '75. Μετά το '90 άρχισε να απολαμβάνει συγκριτικά εύρωστη ανάπτυξη

χάρη στην απελευθέρωση της οικονομίας και στην κατασκευαστική άνθηση, που «παγώνει» τώρα ταχύτατα. Η υψηλή ανεργία έχει πάντως υποχωρήσει τα τελευταία χρόνια.

Δεδομένα: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ: 29.450 δολ. (Παγκόσμια Τράπεζα, 2007).

Τελευταίες κινήσεις: Ο πρωθυπουργός κ. Jose Luis Rodriguez Zapatero ανακοίνωσε στις αρχές Οκτωβρίου ότι η κυβέρνηση παρακαταθέτει 100 δισ. ευρώ (134 δισ. δολ.) για την εγγύηση διατραπεζικών δανείων έως το τέλος 2008. Τόνισε, ωστόσο, ότι δεν θα ληφθούν μέτρα επανακεφαλαιοποίησης τραπεζών, διότι αυτές «δεν έχουν πρόβλημα βιωσιμότητας».

Στις 10/10 δημιουργήθηκε ταμείο 30 δισ. ευρώ (40 δισ. δολ.) για την εξαγορά ενεργητικών ισπανικών τραπεζών και το «ξεπάγωμα» πιστώσεων. Λίγες ημέρες αργότερα, το όριο εγγύησης τραπεζικών καταθέσεων αυξήθηκε στα 100.000 ευρώ από 20.000 ευρώ.

ΣΟΥΗΔΙΑ:

Η Σουηδία επιβίωσε από τη «δική της» πιστωτική κρίση το '90, όταν οι τιμές κατοικιών βυθίστηκαν και αυξήθηκαν κατακόρυφα η ανεργία και οι χρεοκοπίες. Η κυβέρνηση διοχέτευσε κεφάλαια σε προβληματικές τράπεζες και εγγυήθηκε για τις καταθέσεις. Τα περισσότερα κεφάλαια έχουν επιστραφεί, καθώς η οικονομία ανέκαμπτε.

Δεδομένα: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ: 46.060 δολ. (Παγκόσμια Τράπεζα, 2007).

Τελευταίες κινήσεις: Η Κεντρική Τράπεζα μείωσε τα επιτόκια κατά μισή μονάδα στο 3,75% -η δεύτερη μείωση σε δύο εβδομάδες- και δήλωσε ότι προγραμματίζει περαιτέρω μειώσεις. Η κυβέρνηση έχει εγγυηθεί για νέες μεσοπρόθεσμες υποχρεώσεις τραπεζών έως 1,5 τρισ. κορόνες (205 δισ. δολ.). Έχει επίσης συστήσει ταμείο με 15 δισ. κορόνες για την περίπτωση που χρειαστεί έκτακτα κεφάλαια κάποια τράπεζα.

ΕΛΒΕΤΙΑ:

Είναι μία από τις πλουσιότερες χώρες του πλανήτη, χάρη στον χρηματοοικονομικό κλάδο της. Διαχειρίζεται το 1/3 από τα παγκόσμια offshore funds και είναι η δεύτερη καλύτερη οικονομία σε ανταγωνιστικότητα.

Δεδομένα: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ: 59.880 δολ. (Παγκόσμια Τράπεζα, 2007).

Τελευταίες κινήσεις: Η Ελβετία έχει λάβει μέτρα ενίσχυσης της ισχυρότερης τράπεζάς της, UBS, δίνοντάς της 6 δισ. ελβετικά φράγκα (5.3 δισ. δολ.) σε αντάλλαγμα για μερίδιο 9,3%. Η τράπεζα έχει επίσης τη δυνατότητα να μεταφέρει έως 60 δισ. δολ. «τοξικών» ενεργητικών σε κεφάλαιο που στηρίζει η ελβετική Κεντρική Τράπεζα. Η κυβέρνηση πρόσφερε βοήθεια και στην Credit Suisse, αλλά η τράπεζα κατόρθωσε αντί αυτής της βοήθειας να συγκεντρώσει 10 δισ. φράγκα από διεθνείς επενδυτές.

ΒΡΕΤΑΝΙΑ:

Στη δεύτερη ισχυρότερη οικονομία της Ευρώπης, ο κλάδος υπηρεσιών κυριαρχεί. Το Λονδίνο είναι το μεγαλύτερο χρηματοοικονομικό κέντρο στον κόσμο. Κατόπιν μιας περιόδου εύρωστης ανάπτυξης χάρη στην καταναλωτική άνθηση, την οποία τροφοδότησαν η πιστωτική επέκταση και η εκτίναξη στις τιμές ακινήτων, η οικονομία βρίσκεται στα πρόθυρα της ύφεσης και η ανάπτυξη ήταν αρνητική (-0.5%) στο γ' τρίμηνο.

Δεδομένα: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ: 42.740 δολ. (Παγκόσμια Τράπεζα, 2007).

Τελευταίες κινήσεις: Η κυβέρνηση ανακοίνωσε στις 13/10 ότι θα διοχετεύσει κεφάλαια 37 δισ. στερλινών (64 δισ. δολ.) σε τρεις μεγάλες τράπεζες. Η Royal Bank of Scotland λαμβάνει 20 δισ. στερλίνες, η HBOS και η Lloyds TSB 17 δισ. στερλίνες, ενώ η Barclays δήλωσε ότι δεν θα συμμετάσχει και θα αναζητήσει από αλλού 6,5 δισ. στερλίνες.

ΟΥΚΡΑΝΙΑ:

Υπόβαθρο: Μετά την «πορτοκαλιά επανάσταση» του 2004, η Ουκρανία θεωρήθηκε το «λαμπρό αστέρι» της ανατολικής Ευρώπης. Εξαιτίας όμως της πολυετούς εσωτερικής πολιτικής αντιπαλότητας, η κυβέρνηση έχει φτάσει στο απροχώρητο, από πολλές απόψεις. Ο χάλυβας είναι το βασικό εξαγωγικό προϊόν της Ουκρανίας και η οικονομία απόλαυσε πρόσφατα μεγάλη άνθηση χάρη στις υψηλές τιμές του αλουμινίου. Αλλά η πιστωτική κρίση έχει πλήξει έντονα τη χώρα.

Δεδομένα: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ: 6.810 δολ. (Παγκόσμια Τράπεζα, 2007).

Τελευταίες κινήσεις: Το ΔΝΤ ανακοίνωσε δάνειο 16,5 δισ. δολ., το οποίο όμως για να εγκριθεί θα πρέπει να περάσει από το Κοινοβούλιο, που παραμένει -δυστυχώς- διαιρεμένο, όχι μόνο για την πίστωση του ΔΝΤ αλλά και για άλλα μέτρα όπως η ίδρυση ταμείου διάσωσης των τραπεζών.

ΗΠΑ:

Υπόβαθρο: Η κυρίαρχη οικονομική και στρατιωτική δύναμη στον πλανήτη. Παρά τη σχετική ευμάρεια των τελευταίων χρόνων, το χάσμα ανάμεσα στους πλούσιους και στους φτωχούς αποτελεί κορυφαία πρόκληση για την αμερικανική οικονομία. Πάνω από 30 εκατομμύρια Αμερικανοί ζουν κάτω από το επίσημο επίπεδο φτώχειας - κυρίως Αφροαμερικανοί και Ισπανόφωνοι.

Δεδομένα: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ: 46.040 δολ. (Παγκόσμια Τράπεζα, 2007).

Τελευταίες κινήσεις: Το υπουργείο Οικονομικών προωθεί την ταχεία ανάπτυξη των 700 δισ. δολαρίων που περιλαμβάνονται στο πακέτο οικονομικής ενίσχυσης του χρηματοοικονομικού κλάδου. Έχει επίσης ανακοινώσει σχέδιο διοχέτευσης 250 δισ. δολ. σε πολλές τράπεζες της χώρας, μεταξύ των οποίων οι JP Morgan Chase, Goldman Sachs και Bank of New York Mellon Corp.

Η Κεντρική Τράπεζα των ΗΠΑ, από κοινού με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, τις Κεντρικές Τράπεζες της Βρετανίας, του Καναδά, της Ελβετίας και άλλα κορυφαία ιδρύματα, προχώρησαν συντονισμένα σε μεγάλη μείωση των επιτοκίων στις 8 Οκτωβρίου για να βοηθήσουν στην εκτόνωση της κρίσης. Η αμερικανική Fed προχώρησε σε περαιτέρω μείωση του επιτοκίου του δολαρίου κατά 0,5 μονάδες στην τακτική συνεδρίαση του Οκτωβρίου.

ΚΑΝΑΔΑΣ:

Υπόβαθρο: Μία από τις πλουσιότερες οικονομίες του πλανήτη - χάρη εν μέρει και στη μετανάστευση. Η Συμφωνία Ελευθέρου Εμπορίου Βορείου Αμερικής (Καναδάς, ΗΠΑ, Μεξικό) προκάλεσε εμπορικό οργασμό. Διεκδικεί την κυριαρχία στην Αρκτική, που θα προσφέρει στη χώρα πρόσβαση σε ογκώδη αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου.

Δεδομένα: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ: 39.420 δολ. (Παγκόσμια Τράπεζα, 2007).

Τελευταίες κινήσεις: Η Κεντρική Τράπεζα μείωσε τα επιτόκια κατά 0,25 μονάδες στο 2,25%. Ήταν η δεύτερη μείωση σε έναν μήνα, καθώς η Bank of Canada είχε συμμετάσχει στις 8 Οκτωβρίου στη συντονισμένη μείωση των επιτοκίων στην οποία προχώρησαν αιφνιδίως όλες οι μεγάλες κεντρικές τράπεζες. Στις 10/10, η κυβέρνηση ανακοίνωσε συμφωνία asset-swaps 25 δισ. δολ. Καναδά (21 δισ. δολ.) με τις μεγάλες τράπεζες της χώρας.

ΚΙΝΑ:

Υπόβαθρο: Έχοντας μείνει στάσιμη επί δύο δεκαετίες περίπου, η Κίνα είναι σήμερα η ταχύτερα αναπτυσσόμενη οικονομία του πλανήτη και διανύει τη «δεύτερη βιομηχανική επανάσταση», όπως αποκαλείται. Το τεράστιο εμπορικό πλεόνασμά της και τα πειρατικά προϊόντα προκαλούν τριβές με τους εμπορικούς εταίρους της.

Δεδομένα: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ: 2.360 δολ. (Παγκόσμια Τράπεζα, 2007).

Τελευταίες κινήσεις: Στις 29 Οκτωβρίου, η Κεντρική Τράπεζα μείωσε τα επιτόκια στο 6,93% από 6,66%. Ήταν η τρίτη μείωση των επιτοκίων σε έξι εβδομάδες.

ΙΑΠΩΝΙΑ:

Υπόβαθρο: Η δεύτερη ισχυρότερη οικονομία του πλανήτη, πέτυχε ένα οικονομικό θαύμα στο δεύτερο ήμισυ του 20ού αιώνα κι έγινε αντικείμενο θαυμασμού για τον υπόλοιπο πλανήτη.

Δεδομένα: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ: 37.670 δολ. (Παγκόσμια Τράπεζα, 2007).

Τελευταίες κινήσεις: Στις 30/10, ο πρωθυπουργός της Ιαπωνίας κ. Taro Aso ανακοίνωσε τη δημιουργία ειδικού προγράμματος συνολικής αξίας 30 τρισ. γεν (300 δισ. δολαρίων) προς στήριξη της οικονομίας, που περιλαμβάνει δάνεια και πιστωτικές γραμμές για μικρομεσαίες επιχειρήσεις και παροχή βοήθειας ύψους 2 τρισ. γεν (20 δισ. δολαρίων) προς τα νοικοκυριά. Η Κεντρική Τράπεζα της χώρας εκτιμάται ότι θα προχωρήσει την τελευταία ημέρα του μήνα σε μείωση του, εξαιρετικά χαμηλού ήδη, επιτοκίου του γεν.

* Τα ανωτέρω στοιχεία αντλήθηκαν από τον ηλεκτρονικό ιστότοπο www.euro2day.gr

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

30.9.2208

Τζόζεφ Στίγκλιτς, νομπελίστας οικονομολόγος:

«Η χρηματοπιστωτική κρίση σηματοδοτεί για τον φιλελευθερισμό ό,τι και η πτώση του Βερολίνου για τον κομμουνισμό. Πρόκειται για παρατεταμένη και βαθιά κρίση που θα ακολουθήσει. Σε ό,τι αφορά την τρέχουσα κρίση, στις ΗΠΑ, ζούσαμε πάνω σε δανεισμένο χρήμα και δανεισμένο χρόνο και οι καταναλωτικές συνήθειες στις ΗΠΑ ήταν αδύνατο να διατηρηθούν. Η παγκόσμια οικονομία κατευθύνεται προς σημαντική επιβράδυνση. Βρισκόμαστε στο μέσον της χειρότερης των κρίσεων του αιώνα και πριν να δούμε τον πάτο δεν θα μπορέσουμε να ανέβουμε ξανά».

13.10.2008

Ντομινίκ Στρος Καν, πρόεδρος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου:

«Ήμουν πάντα οπαδός της οικονομίας της αγοράς, αλλά μιας οικονομίας της αγοράς η οποία θα είναι οργανωμένη, η οποία θα εξυπηρετεί τις κοινωνικές φιλοδοξίες... Αυτό που διαπιστώνω σήμερα είναι ότι η αυτορρύθμιση της αγοράς δεν λειτούργησε και ότι η κρίση έδειξε την ανάγκη «αναδιοργάνωσης του συστήματος». «Χρειάζεται μια διαφορετική ρύθμιση, γιατί αυτή που υπήρχε οδήγησε σε οικονομική φούσκα, δυσανάλογη προς την οικονομική πραγματικότητα».

Ρόμπερτ Ζέλικ, πρόεδρος της Παγκόσμιας Τράπεζας:

«Οι αναπτυσσόμενες χώρες, που ήδη αντιμετωπίζουν πρόβλημα λόγω της αύξησης των τιμών των τροφίμων και των καυσίμων, έχουν κίνδυνο να οπισθοχωρήσει σοβαρά η προσπάθειά τους για βελτίωση της ζωής των πληθυσμών τους, από οποιαδήποτε

παρατεταμένη έλλειψη ρευστού ή επιβράδυνση της ανάπτυξης διεθνώς»...

«Οι πιο φτωχές και περισσότερο ευάλωτες ομάδες αντιμετωπίζουν σοβαρότερο κίνδυνο και σε ορισμένες περιπτώσεις κινδυνεύουν με ανεπανόρθωτες ζημιές».

Γκόρντον Μπράουν, Βρετανός πρωθυπουργός:

Ο Βρετανός πρωθυπουργός δήλωσε ότι θα επιθυμούσε οι ηγέτες της διεθνούς κοινότητας να δημιουργήσουν μία νέα «οικονομική αρχιτεκτονική» με τον τρόπο που

θεμελιώθηκε το σημερινό διεθνές οικονομικό σύστημα στη συνδιάσκεψη του Μπρέτον Γούντς, στο Νιού Χαμσάιρ, τον Ιούνιο του 1944. Με τη συμφωνία του Μπρέτον Γούντς δημιουργήθηκαν το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η Παγκόσμια Τράπεζα και καθορίστηκε το σύστημα των σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών με βάση αναφοράς το δολάριο το οποίο περιόριζε σημαντικά την ελεύθερη κυκλοφορία των βραχυπρόθεσμων κεφαλαίων. Το σύστημα αυτό καταργήθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1970, όταν η αμερικανική κυβέρνηση τερμάτισε τη μετατρεψιμότητα του δολαρίου σε χρυσό, υποτιμώντας το δολάριο Βρετανός πρωθυπουργός προτείνει την επιστροφή σε ένα καθεστώς αυστηρής ρύθμισης των αγορών, με περιορισμούς στην ανεξέλεγκτη κίνηση των κεφαλαίων.

22.10.2008

Ζοζέ Μπαρόζο, πρόεδρος της Κομισιόν:

« Οι προσπάθειες αντιμετώπισης της χρηματοπιστωτικής κρίσης απαιτούν μία νέα παγκόσμια συνεργασία, καθώς καμία χώρα δεν μπορεί να αποφύγει τις επιπτώσεις της». «Χρειαζόμαστε μία συντονισμένη παγκόσμια απάντηση για να μεταρρυθμίσουμε το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Ζούμε σε πρωτοφανείς εποχές και χρειαζόμαστε πρωτοφανή επίπεδα παγκόσμιας συνεργασίας. Είναι πολύ απλό: Είτε βυθιζόμαστε μαζί είτε κολυμπάμε μαζί».

Γκόρντον Μπράουν, Βρετανός πρωθυπουργός:

«Αφού λάβαμε μέτρα για το τραπεζικό σύστημα, τώρα θα πρέπει να αναλάβουμε δράση κατά της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης, η οποία προφανώς θα προκαλέσει ύφεση και στη Βρετανία».

23.10.2008

Νικολά Σαρκοζί, Γάλλος πρόεδρος:

«Έχω την πεποίθηση ότι τα κράτη της Ασίας, όπως και της Ευρώπης, πρέπει να εργαστούν μαζί προκειμένου να ρυθμιστεί με έναν διαφορετικό τρόπο το παγκόσμιο οικονομικό σύστημα».

Αγγέλα Μέρκελ, Γερμανίδα καγκελάρια:

«Απαιτείται μια νέα δομή για το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα».

«Οι μεταρρυθμίσεις θα πρέπει να επικεντρωθούν σε μεγαλύτερη διαφάνεια, αυστηρότερη εποπτεία των εταιρειών του χρηματοπιστωτικού κλάδου και καλύτερες ρυθμίσεις για την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών».

**Άλαν Γκρίνσπαν, πρώην πρόεδρος (επί 18 γρόνια) της Ομοσπονδιακής
Κεντρικής Τράπεζας των ΗΠΑ (Fed):**

«Έκανα λάθος με το να θεωρώ ότι η αίσθηση αυτοσυντήρησης των Οργανισμών, κυρίως των τραπεζών, θα οδηγούσε στο να κάνουν ό, τι είναι καλύτερο για τους επενδυτές και τη δική τους αξία... Ανακάλυψα σφάλμα στο μοντέλο το οποίο θεωρούσα ότι καθόριζε πώς λειτουργεί ο κόσμος».

25.10.2008

Πέερ Στάινμπρικ, ομοσπονδιακός υπουργός Οικονομικών της Γερμανίας:

«Θα ήταν εσφαλμένη η υπόθεση ότι ξεπεράστηκε η παγκόσμια κρίση του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Εξακολουθούμε να βρισκόμαστε σε επικίνδυνη κατάσταση, ενώ εκτιμώ ότι θα χρειαστεί τουλάχιστον ολόκληρο το 2009 για να περάσει η κρίση».

26.10.08

**Μάριο Μόντι, πρόεδρος του πανεπιστημίου Bocconi στο Μιλάνο, πρώην
επίτροπος της Ε.Ε., (συνέντευξη στην «Καθημερινή» της Κυριακής 26.10.2008).**

«[...]βλέπουμε ότι τους τελευταίους μήνες, η κύρια απειλή προς την παγκοσμιοποίηση δεν προέρχεται από το κοινωνικό και πολιτικό μέτωπο αλλά από μια κατάρρευση εκ των έσω, από το τμήμα του συστήματος, το χρηματοπιστωτικό σύστημα, και τη χώρα του συστήματος, τις ΗΠΑ, που φαινόταν λιγότερο εκτεθειμένα. Αυτό που συμπεραίνω είναι ότι πρέπει επειγόντως να επιδιορθωθούν τα εργαλεία παγκόσμιας διακυβέρνησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Θα ήταν τεράστιο ιστορικό σφάλμα να αγνοήσουμε το γεγονός ότι, αν η τάση διεύρυνσης των εισοδηματικών ανισοτήτων εξακολουθήσει, την επόμενη φορά η κρίση θα προέλθει από το μέτωπο της πολιτικής και της κοινωνίας. Συνεπώς θεωρώ επείγον να αντιμετωπίσουμε το θέμα της κατανομής του εισοδήματος, κάτι που συνεπάγεται και προσπάθειες στον εξαιρετικά δύσκολο τομέα του φορολογικού συντονισμού».

28.10.2008

Γκόρντον Μπράουν, Βρετανός πρωθυπουργός:

«Η πρώτη προτεραιότητα στην αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης θα πρέπει να αποτελεί η αντιμετώπιση των προβλημάτων που ανακύπτουν στην ανατολική Ευρώπη. Η πρώτη μας προτεραιότητα αυτή τη στιγμή είναι να σταματήσουμε την μετάδοση (της κρίσης) σε άλλες χώρες, ανάμεσά τους χώρες της ανατολικής Ευρώπης, όπου ανακύπτουν προβλήματα και πρέπει να ληφθεί διαφορετική δράση».

30.10.2008

Ντομινίκ Στρος-Καν, πρόεδρος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου:

‘Θα προτείνω μία νέα πολιτική ρύθμισης της οικονομίας και των αγορών, κατά τη σύνοδο κορυφής της G-20 το Νοέμβριο. Ανησυχώ περισσότερο για την παγκόσμια οικονομική ύφεση και τον κοινωνικό της αντίκτυπο, παρά για την αστάθεια των χρηματιστηρίων, η οποία κατά την εκτίμησή μου θα εξομαλυνθεί μετά την εφαρμογή των σχεδίων διάσωσης των τραπεζών».

2.11.2008

Νουριέλ Ρουμπίνι, καθηγήτης στο πανεπιστήμιο NYU της Νέας Υόρκης

(συνέντευξη στην Καθημερινή της Κυριακής 2 Νοεμβρίου 2008):

«Ο κόσμος πιστεύει τώρα ότι τα χειρότερα πέρασαν, επειδή τα χρηματιστήρια ανεβαίνουν ελαφρώς και τα πράγματα μοιάζουν να πηγαίνουν κάπως καλύτερα απ’ ό,τι πριν από δυο εβδομάδες, αλλά ξέρετε πριν από δυο εβδομάδες ήμασταν στο χείλος της αβύσσου! [...] Τώρα μπαίνουμε σε μια πολύ σοβαρή ύφεση στην Αμερική, την Ευρώπη και τις άλλες αναπτυσσόμενες οικονομίες, που μπορεί να επεκταθεί και στις αναδύμενες οικονομίες [.....] Νομίζω ότι τα χειρότερα είναι ακόμη μπροστά[...] Αποτύχαμε παταγωδώς στην ρυθμιστική πολιτική κι αυτό σημαίνει ότι πρέπει να δεχτούμε μια μεγαλύτερη παρέμβαση από το κράτος στον έλεγχο των αγορών[...]»

Τα ανωτέρω στοιχεία αντλήθηκαν από την ιστοσελίδα www.sofokleous10.gr